STEZICE

G 245

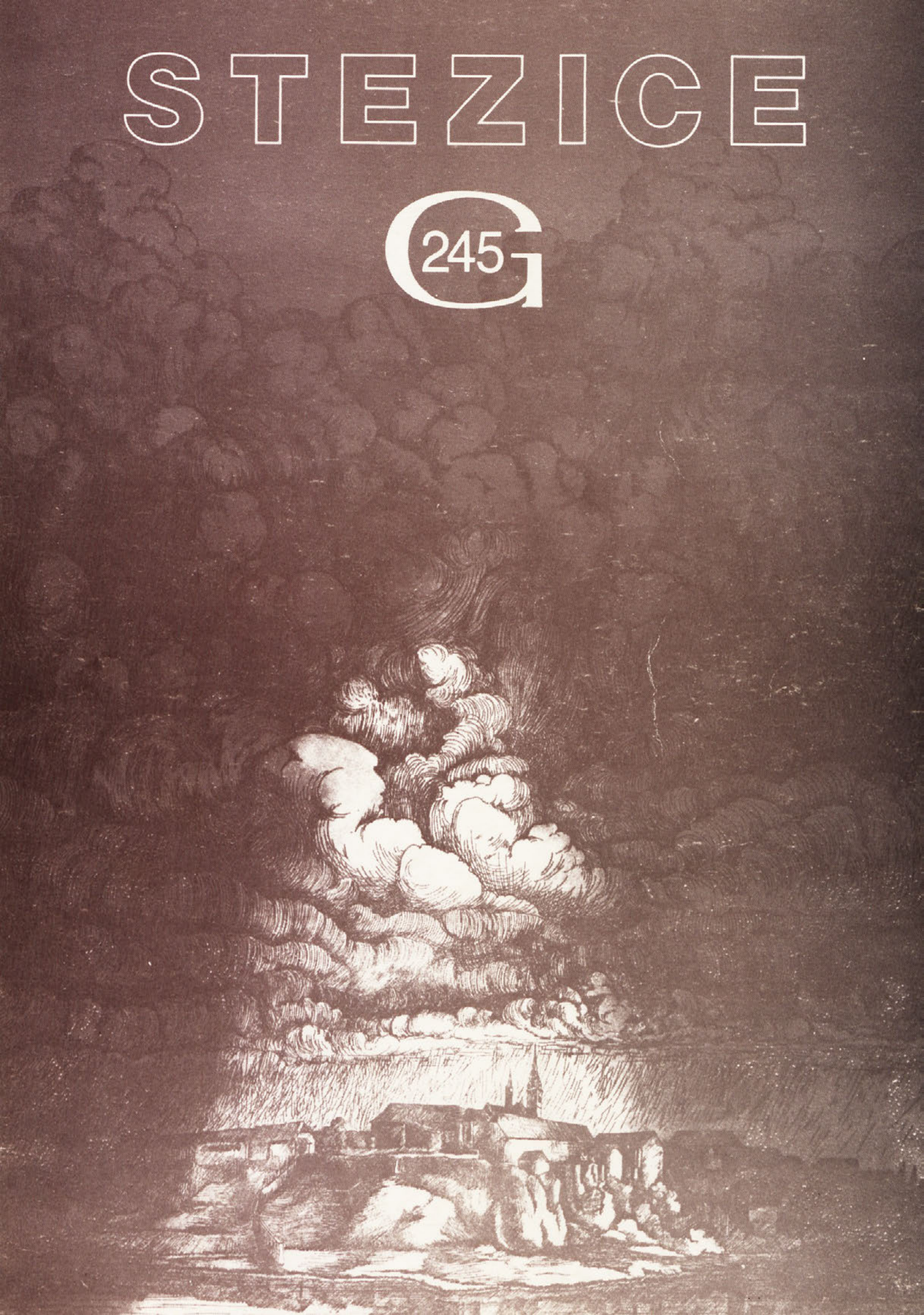

STEZICE

posebna izdaja

1991

II 16756

9 Θ 1996/324

UVOD

Gimnazija v Novem mestu se je odločila, da bo ob 245-letnici ustanovitve in dela te šole izdala jubilejno številko Stezic, zelo znanega dolgoletnega glasila novomeških dijakov. Ob prebiranju imen nekdanjih dijakov te šole srečamo danes v javnem življenju našega naroda in celo izven Slovenije mnoga imena prav iz novomeške Gimnazije.

Ta izdaja Stezic naj bi bila uvod v proslavo 250-letnice te šole, ki, naj bi obenem pokazala tudi pomen kake šole za širši okoliš, in s tem vrnila šoli kot taki sloves, ki ga v polpreteklem obdobju ni uživala v zadostni meri. To se žal dogaja tudi danes: ko se krčijo sredstva proračuna, se odtegne denar najprej — šoli. Na račun prosvete naj bi se reševali v našem javnem življenju vsi problemi.

Vodstvo šole je naprosilo mnogo bivših dijakov, ki so vidni v javnem življenju, naj se odzovejo ob tem izidu jubilejne številke Stezic. Nekateri se žal niso odzvali, morda pa smo nehote koga prezrli. Lepo prosimo vse, ki smo jih izpustili, naj oprostijo in se nam takoj javijo, kajti s pripravo zbornika ob 250-letnici kot nadaljevanjem monografije prof. Milana Dodiča bomo začeli kmalu po izidu jubilejnih Stezic.

Hvala za razumevanje.

Uredništvo

Oblikovalci in tiskarji te jubilejne številke STEZIC, smo se trudili, da bi bile reprodukcije ilustracij čim boljše, vendar zaradi zastarelosti arhivov in slabih originalov nismo mogli doseči boljše kvalitete.

Lojze Peterle

predsednik
Slovenske vlade

Ja, kam bo šel pa vaš?
V Novo mesto na gimnazijo.

Kje so tiste stezice...

... recimo stezice Kettejevih novomeških dni. Hiteči koraki vozačev z vseh koncev Dolenjske in Bele Krajine, umirjena vsakdanja pot demokrata Fabjana, zaupnost Marofa in Krkinih bregov...

Vprašanje je odveč. Nič ni izginilo, vse je navzoče, od prve do 245. generacije, od prvega cveka do zadnje petke, objavljene in neobjavljene pesmi. Zaznamovanost z gimnazijo na viden in neviden način, ki ni v povezavi z nostalgijo.

Eden od potentatov iz družbe inženirjev prihodnosti je dejal: »Gimnazije moramo ukiniti, ker se v njej koti opozicija«. Pred to znamenito izjavo sta bili že izgnani grščina in latinščina. To darilo je kot prva doživela naša generacija.

Vendar se je pokazalo, da se hiše ne da zidati od strehe navzdol, četudi bi se takemu postopku reklo usmerjena gradnja. Sedaj smo spet pri temeljih in omenjenemu potentatu se ni nič hudega zgodilo. Ena revolucija je bila dovolj in preveč.

Identitete Dolenjske in Bele krajine si ne predstavljam brez novomeške gimnazije. Ljubezen do delnega je močna šele na obzorju univerzuma. Šele človek širokih obzorij lahko umesti prav naslov Gorjancev, kapiteljskega Tintoretta in pletersko kartuzijo, šmarničnо Podgorje, Trdinovo Gluho lozo in skrivnost Gospodične, griče in gradove, Krko in Toplice pa seveda samega sebe — precvičkanega Dolenjca.

Če bi se kdaj dobili stari in mladi stezičarji (še preden bo za kulturo kaj več cvenka), bi predlagal novo revijo Dolenjske in Bele krajine. Lahko bi se imenovala TRTA in vsaj eno posebno številko bi morali nameniti novomeški gimnaziji.

P. S. Ta narodna ima še kakšno kitico.

Marjan Dvornik

župan
Novega mesta

V času, ko se zaostrujejo življenjske razmere in premnogim zmanjkuje motivov za uresničitev idealov, se skozi proces demokratizacije družbenega življenja na novo zarisuje podoba naše gimnazije: poslanstvo. Nekoliko nostalgičnosti me prevzema, ko prebiram imena profesorjev in učencev novomeške gimnazije. In to prav določena nostalgija, ki budi iluzijo, da je bilo v določenih obdobjih te ustanove biti dijak privilegij, ker so svoje znanje in življenjsko modrost prelivali vedoželjni dolenjski mladeži profesorji širokih obzorij. Imena, kot Vlado Lamut, Ignacij Hladnik, Rajko Šubic, so morala prebuditi talente, ki še danes dokazujejo svojo izrazno moč. Poseben vtis dajejo profesorji latinščine, grščine, francoščine na eni strani in matematike in fizike na drugi, ki kažejo, da je ta šola gradila temelje znanja na široki osnovi, ki so dijakom omogočili kvaliteten študij. Presenetljiv je podatek, da je v zgodovini Gimnazije poučevalo preko sto patrov in duhovnikov, kar nedvomno kaže na to, da je bila v razredih živo prisotna evropska kultura, ki jo danes kar nekako pogrešam.

Pri tem pogledu v preteklost ne morem mimo ravnatelja Ivana Dolenca, ki je vodil šolo v času druge svetovne vojne. V svojih zapisih dnevnih dogajanj je izrazito prizadet. Vsaka človeška nesreča in preizkušnja se na preprost način izraža kot protest proti krivici. Tako je oktobra 1943 zapisal: »Če premislimo posledice, ki jih je imela za Novo mesto partizanska vlada, vidimo tole: Partizani so za seboj pustili lepo število mrličev in razdejano mesto. Koliko ljudi so direktno sami usmrtili, se bo še pokazalo. Na osnovi dosedanjih preiskav so jih 28. oktobra najmanj 12, 21. oktobra najmanj 18 in 22. oktobra 3; torej skupno najmanj 25. Bržkone pa bo to število nekoliko večje. Imena umorjenih deloma še niso znana. Kolikor pa so znana, so padli nekateri ljudje, ki so spadali v Novem mestu med najboljše, o katerih moramo reči, da jih je tudi za partizansko državo škoda; saj na poštenih in delavnih ljudeh sloni blagostanje vsake družbe. Ljudje, kakor so bili prijetni družabnik Pavlič, poštena obrtnika in trgovca Gril in Verbič, vestni uradnik in skrbni družinski oče Šonc, splošno spoštovani Jernej Sitar in vzorni duhovnik Kek, na katerega so se obračali za pomoč prijatelji in politični nasprotniki, so v vsaki družbi redko sejani in je njih izguba bolestna za vsako mesto.«

Burna bližnja preteklost, obremenjena s politično ekskluzivnostjo enopartijske oblasti, danes gotovo odpira vprašanje: kako se vrniti k bistvu poslanstva? Če smo bili premnogokrat priče poprečnosti kot modelu in se mu je gimnazija izmikala na vse načine, za kar sta dokaz vsaj dva bivša dijaka Lojze Peterle in dr. Marko Kranjec, je danes čas, da je njen moto: vrhunska kvaliteta, ki jo bodo dosegali dijaki v znanosti, umetnosti, politiki. Zakaj ne bi kateri izmed sedanjih dijakov nekoč predaval na Sorboni?

Ne bi bilo prav, da nadarjenost mladih orlov uklenemo v poprečnost kruhoborstva kokoši. Sonce je vendarle vzšlo. Dvignite pogled in vzletite!

Vasja Fuis

ravnateljica
gimnazije Novo mesto

Uvodoma želim poudariti, da ta publikacija ni in ne more biti nadaljevanje obsežnega zbornika, s katerim je novomeška gimnazija prikazala razvoj te šole od ustanovitve do naših dni.

Levji delež je prevzel pokojni profesor Dodič, ki je to težaško delo opravil v komaj letu dni. To garaško leto je izčrpalo njegove telesne moči. Ne da bi se še dobro oddahnil, je že pričel z zbiranjem gradiva za tista leta, za katera nimamo tiskanih izvestij. Želel je nadaljevati z zbornikom tam, kjer ga je zavoljo naglice moral zaključiti. Toda moči so mu pošle. Docela izčrpan je 12. oktobra 1972 podlegel nenadni srčni bolezni.

Izguba je bila huda, vendar smo njegovo delo želeli nadaljevati. Od častitljivega jubileja v letu 1971 pa vse tja do leta 1983 smo natisnili »izvestje«, letno poročilo, kot je to bilo v navadi pred zadnjo vojno. Z izvestji smo želeli seznaniti javnost z vsem, kar se je pomembnega zgodilo na šoli v preteklem šolskem letu.

Tako zbrani podatki naj bi bili dokumentarno gradivo za morebitno dopolnjeno izdajo gimnazijskega zbornika.

Žal tihe obljube, da bomo nadaljevali obsežno delo pokojnega prof. Dodiča, nismo izpolnili.

V letu 1982/83 so izšla zadnja Izvestja. Kot bi nam z novim, tako tuje zvenečim imenom Srednja šola pedagoške in tehniško-naravoslovne usmeritve odtekla tudi moč in volja. Izvestij odslej žal ni bilo več. Zato naj ne bo ta svečana številka Stezic namenjena zgolj 245. obletnici novomeške gimnazije.

Naj bo hkrati prvo gradivo za dopolnjeno monografijo o novomeški gimnaziji, ki naj bi izšla v petih letih, torej ob njeni 250. obletnici. To je tudi naš neporavnani dolg do prof. M. Dodiča.

Ta prispevek želi popeljati bralca predvsem skozi zadnjih 20 let novomeške gimnazije, tudi skozi desetletja, ko to ni bila več in se je le stežka ubranila mediokriteti, v katero je šolstvo pahnilo usmerjeno izobraževanje. Vendar naj mi bralec dovoli, da mu uvodoma v skopih obrisih osvežim spomin na nekatere pomembne datume in dogodke iz dolge zgodovine te častitljive institucije.

Ustanovitev novomeške gimnazije 1746 je bil nadvse pomemben zgodovinski dogodek, ne samo za Novo mesto in Dolenjsko, ampak za ves slovenski narod. Že predlagatelji prošnje za ustanovitev gimnazije so vedeli, da bo koristila ne le Novomeščanom, ampak vsemu širšemu okolju, celo Zagrebu. Dobro so se zavedali, da se šolan človek lažje spoprijema z življenjskimi težavami in da se uspešneje vključuje v gospodarsko življenje, če se mu odpro vrata v kulturno doživljanje sveta.

Od skromne 6-razredne šole, ki so jo vodili frančiškani in je služila v začetku potrebam duhovniškega stanu, se je skozi desetletja, če pogledamo v zgodovino, razvijala v času primerno šolo in uspešno opravljala svoje poslanstvo. Misel, da bi poučevali tudi slovenski jezik, in pozneje, da bi se vse poučevalo v maternem jeziku, se je pojavila že v 30-ih letih 19. stoletja, delno pa se je ta misel uresničila v času marčne revolucije 1848/49. Bach je sicer marsikaj uničil, toda slovenščina kot učni predmet je ostala. Leta 1854/55 se je 6-razredna šola spremenila v popolno gimnazijo z osmimi razredi. Zaman je Bach pregajal prebujajoče se narodno zavest, ki se je naglo širila zlasti med novomeško gimnazijsko mladino.

Če pogledamo v zgodovino, vidimo, s kakšnimi težavami so se spopadali začetniki te gimnazije, npr. ravnatelj p. Bernard Vovk, ki je dal slovenizirati slovenska krajevna imena; zgodovina nam izpričuje, da se je iz desetletja v desetletje bolj vraščala v življenje Novega mesta in okolice, da so jo Novomeščani tudi branili, ko ji je grozila ukinitev zaradi vedno bolj prebujajoče se narodne zavesti med dijaki in profesorji.

1870 je postala Realna in višja gimnazija in je bila podržavljena. Patri so jo vodili 124 let. Slovenski jezik si je počasi, a vztrajno pridobival svoje pravice, najprej kot učni predmet, da pa je postal edini učni jezik, je bilo potrebno počakati do 27. novembra 1918.

V stari Jugoslaviji je gimnazija doživela več reform v učnih načrtih. Novomeški gimnazijci so bili zelo aktivni, ko je šlo za manifestacijo narodovega življenja. Sodelovali so v akciji, ki je podprla nastanek Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 10-letnico osvoboditve izpod Avstro-Ogrske so proslavili s slovesno akademijo.

Zato ni čudno, da so se Novomeščani nadvse zavzeto zavzeli za svojo gimnazijo, ko jo je Živkovićeva diktatura hotela okrniti le na nižjo gimnazijo.

Z deputacijo v Beogradu so dokazali, kakšna škoda in sramota bi nastala za slovenski narod, če bi se novomeška gimnazija ne ohranila. Spomenico so podprli s tem, da je iz te šole izšla cela vrsta imenitnih mož, znanstvenikov, umetnikov in kulturnih delavcev, na katere je naš narod ponosen in bi bili v ponos slehernemu kulturnemu narodu.

Novomeška gimnazija je med dvema vojnama naglo širila tudi marksistično ideologijo, kar je bansko upravo močno skrbelo.

In ko je prišlo do razpada Jugoslavije in italijanske zasedbe, so profesorji, posebno pa dijaki pokazali, da so Slovenci in Jugoslovani. 1. december 1941 so počastili z enominutnim molkom in to kar 201 učenec, ki jih je italijanska uprava izključila. Gimnazija je prešla v ilegalo. To je bil nadvse pogumen upor mladega rodu. V avli gimnazije so vklesana imena dijakov in učiteljev, ki so darovali življenja za svobodo. Nad 50 mladih življenj je terjala vojna iz te šole in tudi šest profesorjev je podleglo kot žrtev vojne.

Po vojni je gimnazija nadaljevala s svojim delom. Postala je žarišče v vse smeri. Pomagala je večerni delavski gimnaziji, vodila oficirske tečaje. V l. 1958/59 se je skrčila z 8 razredov na 4 razrede. Postala je šola za vse tiste poklice, ki se oblikujejo šele na višjih in visokih šolah. Hkrati pa je gimnazija pričela oblikovati tudi poklice, za katere je potrebna zlasti širša in globlja izobrazba, ter le krajše strokovno usposabljanje.

Tako je postala zaključna šola druge stopnje, ki naj omogoči mladini, da se lahko neposredno zaposli v gospodarstvu in javnih službah.

Z ukinitvijo učiteljišča 1964/65 se je naši gimnaziji priključila gimnazija pedagoške smeri. Učiteljišče je popolnoma prenehalo 1967/68, odslej je gimnazija razvijala splošne in pedagoške razrede, oziroma gimnazijski program s pedagoško in splošno smerjo. Običajno smo vpisovali štiri do pet oddelkov 1. letnika, po tri oddelke splošne in en do dva oddelka pedagoške smeri. Izjemoma smo v šol. l. 1980/81 vpisali le 2 oddelka splošne in 2 oddelka pedagoške smeri, kar gre nedvomno že pripisati uspešni protigimnazijski gonji v pripravah na usmerjeno izobraževanje.

Desetletno obdobje od 1970 do 1980 smo kot šola preživeli relativno mirno.

Ob prehodu na petdnevni teden v letu 1970/71 je učiteljski zbor novomeške gimnazije pri sestavljanju predmetnika upošteval naslednja dejstva:

- *veljavni pravilnik za gimnazije,*
- *predpisani in odobreni učni načrt, predpisano porazdelitev snovi na posamezne razrede, temu razporedu ustrezno število ur za posamezni razred in predpisano štiriletno (oz. dvo-, triletno) vsoto ur;*
- *dejansko možno realizacijo učnih ur pri pouku v šestdnevnem oz. petdnevnem delovnem tednu glede na predpisane ekskurzije, športne dneve, obiske filmskih, dramskih in opernih predstav ter koncertov itd.;*
- *željo, da bi skupni predmeti na pedagoški in splošni smeri pri enakem učnem načrtu imeli tudi enako število ur, le da je v pedagoški smeri kot praktično znanje uvedena psihologija in pedagogika, likovna in glasbena vzgoja pa sta prilagojeni zahtevam bodoče zaposlitve na šolah;*
- *potrebo, da je posameznim predmetom odmerjeno več ur v nižjih razredih kot v višjih (matematika, jezik), ker je potrebno navdušiti učenca, dokler je bolj sprejemljiv in dovzeten;*
- *in nenazadnje naše kadrovske pogoje.*

Za učence pedagoške smeri je bila šola dolžna organizirati plavalni tečaj v prvem, smučarski tečaj v drugem letniku, ekskurzijo po Jugoslaviji po tretjem letniku in poučevanje instrumenta po 1/4 ure tedensko na učenca.

V šol. l. 1974/75 je na splošni smeri vpeljan reformirani gimnazijski predmetnik, v šol. l. 1975/76 pa smo vpisali 1. letnik reformirane pedagoške gimnazije (šlo je za predhodnico usmerjenega izobraževanja). V 1. in 2. letniku ni šlo za bistvena odstopanja v predmetniku splošne in pedagoške gimnazije, občutne spremembe pa so nastopile v 3. in 4. letniku, ko so se učenci odločali za eno od treh smeri razredno, družboslovno in naravoslovno, od katerih je vsaka imela okrepljeno tisto predmetno področje, ki je bilo za smer specifično.

Odslej tudi zaključni izpiti na obeh smereh gimnazije niso bili več enotni. V letu 1979 so na pedagoški smeri opravljali zaključni izpit prvi učenci, ki so se šolali po programu usmerjenega izobraževanja.

Zaključni izpit na razredni smeri je obsegal: slovenski jezik, pedagogiko s psihologijo, zgodovino s samoupravljanjem s temelji marksizma ter izbirni predmet; na družboslovni smeri so abiturienti opravljali poleg slovenskega jezika, zgodovine s samoupravljanjem in temelji marksizma še obvezno prvi tuji jezik in izbirni predmet; na naravoslovni smeri pa poleg slovenskega jezika in zgodovine s STM še matematiko in izbirni predmet.

Z nastankom pedagoške smeri znotraj gimnazije in pozneje pedagoške gimnazije poleg splošne je iz leta v leto naraščalo število učencev v šoli:

— v šol. l. 1971/72 398 učencev,
— v šol. l. 1972/73 450 učencev,
— v šol. l. 1973/74 494 učencev,
— v šol. l. 1974/75 531 učencev,
— v šol. l. 1975/76 595 učencev,
— v šol. l. 1976/77 629 učencev,
— v šol. l. 1977/78 691 učencev,
— v šol. l. 1978/79 695 učencev,
— v šol. l. 1979/80 688 učencev,
— v šol. l. 1980/81 689 učencev.

Nekje v ozadju, v nerazumljivi distanci do gimnazije, so tudi v Novem mestu potekale intenzivne priprave na usmerjeno izobraževanje. V teh pripravah nismo enakovredno sodelovali, oziroma sploh nismo sodelovali.

O usodi gimnazije in njenega učiteljskega zbora se je šušljalo po kuloarjih, le slutili smo lahko, da se nad gimnazijsko streho zbirajo apokaliptični oblaki. Z banalnim dopisom so novomeške oblasti prilepile stari gimnaziji nalepko elitizma, ki je v teh letih razjaril reformatorja približno tako, kot če bi pomahal biku pred nosom z rdečo cunjo.

Gimnazija je bila preprosto odpisana, ker s svojo splošno-izobraževalno naravnanostjo ni sodila v kontekst sodobnega izobraževalnega duha. Pedagoški program naj bi po tedanji logiki, ki je velevala zatreti v kali vse, kar le daje slutiti elitnost, preselili v razkošno zgrajeni šolski center za tehniške stroke Novo mesto. Družboslovnemu programu so se novomeške oblasti velikodušno odrekle v prid Brežicam in Črnomlju, zganile se niso niti tedaj, ko je eden od obeh črnomaljskih oddelkov zavoljo nezadostnega vpisa romal v Ljubljano.

V letu 1981, torej v prvem letu usmerjenega izobraževanja pa je bila dolenjska regija tudi edina v Sloveniji, ki v svoji mreži ni imela naravoslovno-matematične usmeritve.

Seveda za takšno šolsko politiko v Novem mestu do danes ni nihče odgovarjal.

Vse prej kot optimistično, nasprotno, zelo boleče smo torej vstopili v devetletno obdobje usmerjenega izobraževanja.

Pestili so nas eksistenčni problemi, za las nam je tik pred pričetkom šolskega leta 1981/82 uspelo pridobiti 2 oddelka naravoslovno-matematične usmeritve. V naših prizadevanjih so nas podprla nekatera podjetja (Krka, Novoles) in najbolj brezkompromisno Klub novomeških študentov. Naj citiram njihovo argumentirano zahtevo, že zavoljo dejstva, ker kot nekdanji gimnazijci niso želeli pristati na moralno diskvalifikacijo svoje nekdanje šole:

»Novo mesto predstavlja idealno srednješolsko središče z gimnazijo, ki bi imela tako naravoslovno-matematično kot tudi družboslovno usmeritev. Gimnazija v Črnomlju z družboslovno in Gimnazija v Brežicah z naravoslovno-matematično usmeritvijo s svojimi slabimi komunikacijskimi povezavami in oddaljenostjo večine učencev od kraja šolanja predstavljajo precejšen finančni problem tako za družbo kot tudi za posameznika. Zahtevamo, da se ohranita vzgojnoizobraževalna programa družboslovne in naravoslovno-matematične smeri v Gimnaziji Novo mesto.«

Tako smo torej prvo leto usmerjenega izobraževanja pričeli kot Srednja šola pedagoške in tehniško-naravoslovne usmeritve z 2 oddelkoma naravoslovno-matematične tehnologije in s 3 oddelki pedagoške usmeritve.

Družboslovje je Novo mesto za dobrih 9 let izgubilo.

Pozneje so pri novomeških oblasteh bile prisotne celo dileme, ali sploh kaže pedagoško šolo obdržati v Novem mestu in če je morda ne bi bilo bolj smotrno v celoti preseliti v Brežice.

Ob tej negotovi usodi smo izobraževali in izobražujemo v tem šol. letu poslednjikrat mlade ljudi kar za tekoči trak (1 oddelek po skrajšanem programu usnjarsko-predelovalne tehnologije). Lotevali smo se različnih oblik izobraževanja, da bi se pretolkli skozi to obdobje, kajti upanja, da bo prej ali slej moral zmagati razum, nismo nikoli izgubili.

Ker smo šli v usmerjeno izobraževanje kot gimnazija, smo morali najprej pridobiti materialne pogoje za verifikacijo.

Adaptirati in opremiti smo morali naravoslovne učilnice (za biologijo, kemijo, fiziko) v skladu s predpisanimi standardi. To je bilo za našo šolo veliko finančno breme, kajti ob tedanjih megalomanskih investicijah v t.i. »šolski prostor« smo ostali praznih rok.

Da smo zmogli zagotoviti gmotne pogoje, smo zavestno siromašili standard učiteljev in onemogočili sprotno kakovostno nabavo učne tehnologije.

Šola je postala finančno osiromašena, ukvarjati smo se morali le z osnovnim standardom, za kaj več preprosto nismo imeli denarja. To pa je bilo daleč od tega, kar je bila naša šola sposobna ponuditi, in daleč od tega, kar sta Novo mesto in regija potrebovala. Da smo vendarle tudi v teh kriznih časih dosegli kvaliteto, gre zahvala pedagoškim delavcem, ki niso izgubili pedagoškega »erosa«, in konzorciju delovnih organizacij v Novem mestu, ki so znale prisluhniti našim težavam.

V šol. l. 1989/90 smo pisali zadnje vpisno leto usmerjenega izobraževanja. V šol. l. 1990/91 smo po 9 letih znova vpisali prvo generacijo gimnazijcev (6 oddelkov) in od jeseni 1990 smo tudi uradno ponovno Gimnazija.

Imamo 700 učencev, 46 delavcev, od tega 34 učiteljev. V tem šolskem letu torej izobražujemo po štirih programih:

- *6 oddelkov 1. letnika po gimnazijskem programu,*
- *7 oddelkov drugega, tretjega in četrtega letnika po programu naravoslovno-matematične dejavnosti,*
- *9 oddelkov drugega, tretjega in četrtega letnika po pedagoškem programu in*
- *1 oddelek drugega letnika po skrajšanem programu usnjarsko-predelovalne tehnologije.*

Ko si prikličem v spomin pretekla leta, lahko z gotovostjo trdim, da smo učenci in učitelji kljubovali neodgovornemu eksperimentiranju usmerjenega izobraževanja, da smo častno prenesli vsa ponižanja in padce ter se vselej, ne glede na čas in svojo vlogo v njem, zavzemali za elito znanja, razuma, duhovno in nenazadnje tudi politično kulturo. In tako bo tudi v prihodnje!

Zavedamo se svoje odgovornosti do generacije, ki nas bo zdaj zdaj zapustila, do one, ki bo še nekaj let z nami, in do vseh tistih mladih, ki bodo k nam šele prišli.

Potrudili se bomo, strnili bogate izkušnje, ki jih kot nekdanji gimnazijski profesorji imamo, preverili jih bomo ob imperativu časa in znova, vendar drugače, neobremenjeno, avtonomno in ustvarjalno, predvsem pa pedagoško mirno oblikovali šolo, ki bo s slovesom nekdanje novomeške gimnazije vzdržala na konkurenčnem izobraževalnem trgu.

To smo dolžni generacijam, ki z vso pravico pričakujejo od nas, da jih pripravimo na izziv novega časa, to smo dolžni svojim strokovnim in človeškim načelom.

To smo nenazadnje dolžni tudi novomeški gimnaziji kot instituciji, za katero lahko mirno trdimo, da je s svojo bogato in burno preteklostjo zgodovina slovenskega naroda v malem.

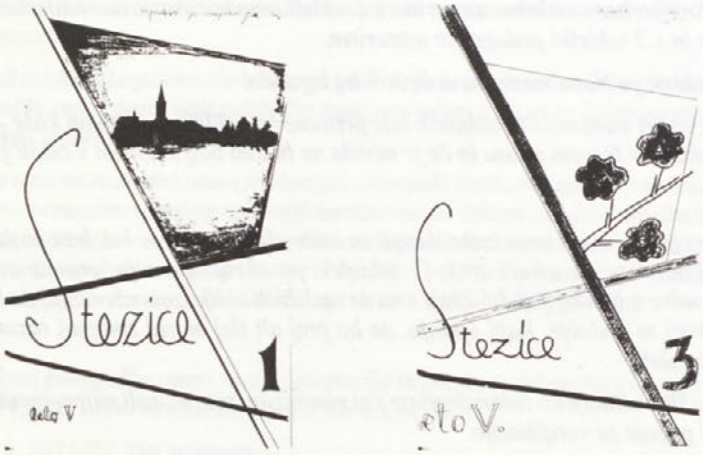

ZGODOVINA STEZIC

Na novomeški gimnaziji sem se najraje družil z dijaki, ki so že pisali. Tri take sem imel v svojem razredu. To so bili: Stane Pevec, France Novak in Jože Kukman. Družil sem se s Pevcem in Novakom. Vsi smo pisali pesmi, si izmenjavali nove stvari, drug drugemu svetovali in se pogovarjali o poeziji in pesnikih, ki jih velja prebrati.

V šolskem letu 1952/53, ko smo bili šestošolci, mi je Stane Pevec nekega dne, bilo je že v globoki jeseni, rekel, naj mu dam kakšen rokopis. Pojasnil je, da bo kmalu sestanek literarnega krožka, na katerem bo tudi beseda o »pomembnih zadevah«. Res sem mu dal nekaj pesmi, nakar je z njimi nekam šel, ko pa se je vrnil, je rekel, da se literati zberemo žez dva dni po puku v fizikalni, v našem razredu.

Spominjam se, da smo bili takrat v fizikalni iz našega razreda Pevec, Novak, Kukman in jaz, iz petega razreda Tone Srebrnjak in Jože Škufca, iz sedmega pa Danica Zupančič in Igor Tratnik, ki je edini od nas že objavil prozo (v Mladih potih). Od profesorjev je prišel Ivan Vidali. To je bil visok, slok mož živahnih temnorjavih oči in črnih las. Name pa je največji vtis naredil njegov čisti, sonorni glas.

Glavno besedo je imel profesor Vidali. Takrat sem prvič slišal, da smo se sestali kot sodelavci gimnazijskega literarnega glasila, ki se ustanavlja in naj bi ga čimprej dali na svetlo. V mapi je imel naše rokopise in o vsakem povedal svoje mnenje. Tudi jaz sem prišel na vrsto. »A, to ste vi!« se je obrnil proti meni. »Tale pesem se mi zdi dobra, samo naslov bi dal drug. Večerna impresija — ta bi bolj ustrezal, se strinjate?« Prikimal sem in zardel. To je bila prva in hkrati najkrajša kritika kake moje pesmi.

Potem smo izbirali ime glasilu. Predlogi lepih imen so se kar vrstili, pa smo brž ugotovili, da so vsa ta imena že porabljena. In se je spomnila Danica Zupančič: »Naj bo Brstje!« Brstje, Brstje, smo ponavljali, dokler ni pike na i postavil profesor Vidali. »Brstje! Malo trdo, a pravo,« je zapel. Pri tem je ostalo.

Prišel je december in nekega dne se je med glavnim odmorom v razredu razleglo: »Brstje!« Ne vem, ali je našega prvorojenca prinesel Pevec ali Novak, ali celo kdo drug. Bila nas je ena sama radovednost. Na samem sem listal svoj izvod in iskal pesem, pod katero je bil podpisan Hotimir. To sem bil jaz, moja prva objava. Naslov Večerna impresija. Moj podpis Hotimir. Moj prvi psevdonim. Vsi v tej številki smo se podpisali s psevdonimi.

Kakšno veselje, kakšen ponos! Naše Brstje! Prebrati pa vseeno nismo mogli vsega, kar je bilo v listu. Odtisnjen in razmnožen (v kakih desetih izvodih) je bil na starem, že hudo zdelanem in bržkone tudi odpisanem okrajnem šapirografu. Komaj vsaka tretja ali četrta črka se je poznala.

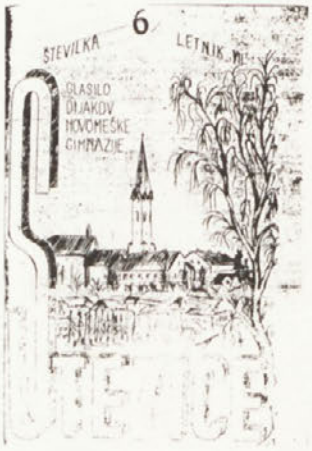

Še v istem šolskem letu je Brstje spet izšlo. Maja 1953. Druga številka. Vendar ne več razmnožena na šapirografu, ampak kot tipkopis v več izvodih. Zdaj se je vsaj dalo vse prebrati. Tudi naša prava imena. Sklenili smo, da se ne bomo več skrivali za psevdonimi.

Tretje številke pa Brstje ni več dočakalo. Nekdo je malo bolje pogledal v preteklost in ugotovil, da so novomeški gimnazijci list s takim imenom že izdajali (v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja). Zato je bilo treba izbrati novo ime. Ne spominjam se več, kdo je predlagal, da bi se Brstje preimenovalo v Stezice. Novo ime pa smo vsi sprejeli z odobravanjem.

Stezice so prvič izšle jeseni 1953. Sprva jih je urejal Stane Pevec. Še pod njegovim vodstvom list ni bil več samo, ampak le pretežno literaren. V njem so se začeli pojavljati tudi drugačni, polemični in drugi spisi. Prispevki o stvarnem življenju.

Prve številke Stezic so bile ročno delo v pravem pomenu. Nekdo je besedila razmnožil na pisalnem stroju (tudi za manj kot deset izvodov), nekdo drug ali celo dva pa sta naredila ovitek. Eno številko sva tako opremila France Breznik in jaz, seveda vsak po svoje. To je najbrž še danes edini znan primer, da je isto delo v dveh različnih (unikatnih) ovitkih.

Nam, začetnikom, razmere niso bile vzorno naklonjene. Celo v svoj žep je bilo treba poseči, da smo prišli do papirja in barv. Sicer pa smo tako in tako delali napol v ilegali. A se je izplačalo. Že zaradi lepih spominov na tiste čase, vsega nekaj let po vojni.

IVAN ZORAN

Študijska knjižnica Mirana Jarca hrani v svoji rokopisni zbirki vse številke Stezic, le 1. številke, ki je izšla pred tridesetimi leti, na žalost nima. 30 let izhajanja je za katerikoli časopis pomembna in velika obletnica, še posebno pa za srednješolsko glasilo. Najbrž jih ni veliko v Sloveniji, ki bi imela tako tradicijo.

Ko sem prebirala stare številke našega glasila, sem spoznala tako njegovo zgodovino kot tudi življenje naše gimnazije ter življenje Novega mesta nasploh v teku 30 let. Življenje se je s časom močno spremenilo. V list so pisali mladi ljudje z vrlinami in slabostmi, pa vendar z eno skupno lastnostjo — mladost sili iz vsakega objavljenega prispevka. Stare Stezice so zato zanimive in sodobne tudi danes. Vsa leta so bile ne le ogledalo zunanje forme življenja, pač pa tudi ogledalo notranjega doživljanja mladega človeka.

V šolskem letu 1950/51 je bil na gimnaziji osnovan literarni krožek, ki je že istega leta izdal svoj literarni list Brstje, prvo glasilo, ki se je v Sloveniji pojavilo po vojni. V naslednjem šolskem letu je izšla še ena številka Brstja, leto dni kasneje, v začetku šolskega leta 1953/54 pa se je literarni list Brstje preimenoval v Stezice. Takrat je peščica dijakov z velikim entuziazmom izdajala le po nekaj izvodov Stezic, razmnoženih na pisalni stroj in zavitih v risani list, poslikan s tušem ali šolskimi barvicami (vsaka naslovna stran je bila unikat). Šolski sistem je bil drugačen, strožji od današnjega. Odnos profesor-dijak še zdaleč ni bil tako sproščen kot danes, veljala je »hora legalis«, skoraj edini vir zabave in sprostitve pa so dijakom nudile knjige in kino. Literarna skupina, ki je izdajala Stezice, je že v nižji gimnaziji poznala vso slovensko klasično književnost. Ker naj bi se z literarnimi dejavnostmi ukvarjali le odličnjaki, je ustanovna skupina stezičarjev delala na pol v ilegali. Le redki profesorji so razumeli njeno delo, sicer pa ji gimnazija ni nudila nobene podpore, celo papir za glasilo so kupovali literati sami. Kasneje se je to seveda spremenilo.

Urednik prvih številk Stezic je bil Stane Pevec, že pri Brstju pa sta kot mentorja sodelovala prof. Ivo Vidali, ki je bil mentor literarnega dela, in akademski slikar prof. Bogdan Borčič. Med prvimi in zelo aktivnimi stezičarji je bil Ivan Zoran, sedaj novinar Dolenjskega lista, s katerim smo za to slavnostno številko pripravili pogovor. V Stezicah je svoje pesmi objavljal tudi prof. Janez Kolenc.

V šolskem letu 1958/59 so se Stezice iz lističa, ki je bil last literarne skupine, razvile in preosnovale v glasilo novomeških gimnazijcev. Postale so odsev kulturnega, športnega in političnega življenja na šoli, izražale so voljo šole, učencev in učiteljev ter jih vzpodbujale k delu in iznajdljivosti. Po vsebini so se nove Stezice močno razlikovale od Stezic iz prvih let. V njih so našli prostor tako šolska skupnost kot mladinska organizacija in krožki. Literatom je bila na voljo rubrika Mladi literat. V tem letu je izšlo kar 15 številk glasila, kar je bil vsekakor neverjeten uspeh. Da pa so Stezice našle pot tudi med širšo javnost, nam dokazuje rast naklade. Zadnje številke tega letnika so bile natisnjene že v 500 izvodih. To pa je bilo več kot število učencev na šoli. Stezice sta takrat urejala Jože Gričar in Jože Sintič.

V naslednjih letih je letno izšlo od 3 — 5 številk. Stezice so bile resničen odraz življenja mladih. Rubrika Mladi literat je poleg prispevkov naših dijakov objavljala tudi prispevke mladih literatov iz drugih krajev Slovenije. Aktiven član uredniškega odbora takrat je bil tov. Milan Markelj, novinar Dolenjskega lista, ki je v glasilu objavil veliko svojih pesmi. Pogovor z njim objavljamo v tej številki. Tov. Milček Komelj pa nam je poslal pismo, ki ga objavljamo. Prikazal nam je svoje delo pri Stezicah in tudi delo na kulturnem področju, s katerim se ukvarja danes. Svoje literarne začetke je takrat v Stezicah objavljal tudi Tit Doberšek, novinar Dela.

V trinajstem letu izhajanja Stezic (šolsko leto 1965/66) je glasilo postalo skupen list novomeških srednješolcev, vendar so v njem sodelovali največ gimnazijci. Jože Kumer, takrat učenec srednje kovinarske šole, zdaj pa akademski slikar, je v tistem času skrbel za likovni del glasila. Naslovna stran te slavnostne številke je njegovo delo, opremil pa je tudi prvi del številke.

Ker je med šolami prihajalo do nesoglasij in ker sodelovanje med njimi ni moglo več uspešno potekati, so v šolskem letu 1973/74 Stezice zopet postale naša last. Takrat in v naslednjem šolskem letu jih je urejal Janez Pipan, ki ga vsi poznamo kot znanega in obetavnega režiserja. Nekaj let kasneje je v Stezicah začela svojo literarno pot tudi Lidija Gačnik, s katero se srečujemo na raznih kulturnih prireditvah in v različnih literarnih revijah.

Zadnja leta pa se zdi, kot da naše dijake literarno področje vse manj zanima. Čeprav smo učenci naše šole številčno močnejši kot pred leti, je naklada Stezic nekoliko padla. Predvsem mlajši dijaki, še posebno 1. letniki, ne kažejo pravega interesa za glasilo.

Letos smo dobili nekaj novih literatov, ki pošiljajo prispevke za vsako številko glasila, tako da malo bolj optimistično gledamo v prihodnost Stezic. Čeprav večkrat poudarjamo, da Stezice niso samo literarno glasilo, pogrešamo prispevke krožkov in organizacij na šoli. Stezice bi le tako lahko postale resnična vez med učenci naše šole. Bile bi pestrejše in bolj zanimive ne le za nas, pač pa tudi za generacije, ki jih bodo brale kasneje in se iz njih učile. Kulutra je tisto, kar Slovence postavlja v krog vseh omikanih narodov sveta. Zato bi moralo biti v naši zavesti močno prisotno, da je na nas vseh, da ohranimo Stezice. Ne samo zaradi lepe tradicije, pač pa zaradi nas samih.

SUZANA POTOČAR, 3. b
Šol. l. 1982/83

Ko sem se prebijala skozi stare letnike Stezic, je bilo, kakor da sem se prebijala skozi nekaj meni že znanega. Enaka hotenja, enaki problemi, razočaranja, neuslišane ljubezni... Stezice so še vedno odraz dihanja dobre stare gimnazije. Gimnazija — naša »alma mater«!

***V šol. l. 1984/85** sta izšli dve redni številki in ena posebna (ob kulturnem prazniku). Mentor Stezic je prof. Janez Kolenc. V obeh številkah je poudarek na prispevkih o šoli (kritike, polemike, razmišljanja), nekaj pa je tudi lirike in proze. V posebni številki so predstavljeni Prešernovi nagrajenci šole s svojimi prispevki.*

***Šol. l. 1985/86** je bilo resnično bogato. Izšle so štiri številke in ena posebna. Zanimivo je, da je bil uredniški odbor skoraj ves sestavljen iz dijakov prvih letnikov. Stezice so postale bolj zanimive in še bolj razgibane. Presenetljivo manj je literarnih prispevkov.*

***V šol. l. 1986/87** dobijo stezice novega sponzorja —Tovarno zdravil KRKA in s tem se spremeni tudi zunanji videz in hkrati kvaliteta Stezic. Izšle so tri redne številke in ene »mini Stezice«. Od ustvarjalcev velja omeniti Anito Hrovat, ki ima izreden posluh za pisano besedo in odličen slog. Poleg nje izstopa tudi Alenka Camloh, ki piše pod psev-*

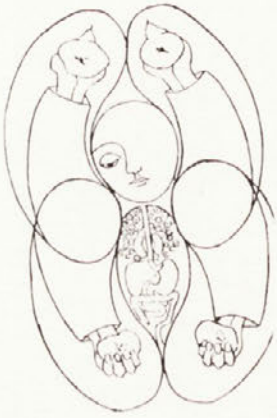

donimom Naomi. Stezice nekoliko zmanjšajo obseg; naklada pa je konstantna 200 izvodov.

***V šol. l. 1987/88** so izšle tri številke (prva je bila dvojna in druga enojna). Odličen je prispevek Barbare Zoran, ki je napisala intervju z Ivanom Zoranom in izredno dognano študijo o njegovih pesmih.*

***V šol. l. 1988/89** prevzame financiranje Stezic IMV. Izideta dve številki.*

*Stezice se **v šol. l. 1989/90 in 1990/91** predstavijo z novim izgledom, kar je zasluga Tovarne zdravil KRKA, ki je financirala vse štiri številke, ki so izšle do danes.*

Stezice so postale pravi odraz gimnazijske mladine. V Stezice oddaja prispevke DIJAS, neodvisna dijaška organizacija, veliko je intervjujev, problemskih tekstov, ki odpirajo razprave in polemike (kar je tudi cilj). Stezice so slikovno obogatene s fotografijami Gregorja Bernarda, ki na tem področju prav gotovo veliko obeta. Utrpeli pa smo tudi veliko izgubo.

Zapustil nas je namreč »dolgoletni oče«, prof. Janez Kolenc in dobili smo »mlado mamo«, prof. Natalijo Petakovič.

Trenutno smo resda brez sponzorja, vendar smo stezičarji, kot že vsa leta doslej, nepopravljivi optimisti.

Stezice — to smo mi in mi smo — Stezice.

NINA ŠTAMPOHAR, 2. e urednica

NEKATERI NEKDAJ IN SEDAJ...

Matjaž Berger

Matematik Ta je narisal svojim učencem zelo nepravilen lik in jim zadal nalogo, da izračunajo njegovo ploščino. Ti so delili lik na trikotnike, četverokotnike, kroge in druge like, katerih ploščino se da izračunati, toda nihče ni mogel navesti vsebine nepravilnega lika zares natančno. Tedaj je vzel mojster Ta škarje, izrezal ta lik, ga položil na eno stran tehtnice, ga stehtal in položil na drugo stran tehtnice lahko izračunljiv pravokotnik, ki ga je tako dolgo obrezoval, da sta obe skledici tehtnice stali v isti višini. Me-ti ga je imenoval dialektika, ker je drugače od svojih učencev, ki so primerjali samo lik z likom, obravnaval lik, ki ga je bilo treba izračunati, kot kos papirja z določeno težo (in tako rešil nalogo kot dejansko nalogo, neobtežen s pravili)«.

BRECHT, Me-ti
Knjiga obratov

Karizmatični legijon mase hladne in fascinantne gimnazijske konstrukcije dokončno gravitira intelektualni kod vsakega »bivšega« gimnazijca = v sedanjosti intelektualca. V to Veliko sprožišče duha so vpisane »bliskavice v somračju« (Jarc), mnoštvo neuspelih duhovnih srečanj, mnogotere oblike velikih = dokončnih odločitev od nevedenja (NIČ je bil, denimo, naslov prvega »domačega spisa« pri prof. Janezu Kolencu) h gimnazijski enciklopedis pri merih tudi — k »sebičnosti«) in vice versa, od Velikega dvoma k malim dokončnostim... in tako dalje... In kakorkoli je že v tuljavi Velikega labirinta iz 18. stoletja odmevalo — »Mutaste ovce, sklonjenih glav, trebuhu pokorne!« — so odmevali enako močno glasovi kitajskih cesarjev »na višku svoje moči«, Newtonovi zakoni, vse Shakespearove norosti, Veliki »kopernikanski obrat«, Darwinovo ponižanje človeškega narcisizma (... da se je človek razvil iz pice...), disciplina diskurza francoske gramatike... in tako dalje.

Na izbiro mojega poklica — ki je hkratno križišče nečesa, kar se da samo povedati —in nečesa, kar se da samo pokazati, (vedeti / videti ni naključna besedna zveza v slovenščini), skratka, dramaturgija — gledališka in radijska režija — sociologija kulture, je vplival absolutno — prof. Janez Kolenc (in tovarišija »sošolstva« z Gregorjem Golobičem). »Dosežki«, po katerih me sprašujete v svojem pismu (= vabilu), so pravzaprav drobci, drobni čudeži, (ki pa so v mojem — režijskem — primeru kolektivni, moštveni), ko se, denimo, gledalnemu občestvu »naježi koža« in sprožajo vsakršna vprašanja o »Arhimedovih točkah«... — tedaj se zavem, da Veliki ljubezenski krik Kita ni zadel samo mene, ampak tudi tistega, ki sem mu (z drugimi artisti) dal to videti...

MATERIALISTIČNO GLEDALIŠČE: **režije**

»Tu so fanatiki izničenja in tu so fanatiki obnove«, AGRFT, 1989

»Tu igraj se z levi, če nisi levinja«, AGRFT, 1990

»Bitka na Neretvi — SAIGONSKI UNIVERZUM«, AGRFT, 25. maja 1989

SCIENCE — LOVE — HISTORY (hommage življenju in delu prvaka Janeza Polde), 22. decembra 1990, GIMNAZIJA NOVO MESTO

RECHT (po motivih življenja in dela Varvare Stepanove, Nadežde Krupske, Lunačarskega, Gramscija, Brechta), Gledališče GLEJ, 6. aprila 1991

dramaturgije

»Igrice«, Dominik Smole, režija Vlado Repnik, AGRFT, 1986

»Smešni preciozi«, Molière, režija Katja Pegan, AGRFT, 1987

»Viktor ali dan mladosti«, Dušan Jovanović, režija Janez Pipan, asistenca dramaturgije, MGL, 1989

»Odisej in sin ali dom in svet«, Veno Taufer, režija Vito Taufer, SMG, 1990

teoretske analize (štiri, ki jih imam rad)

Za materialistično gledališče, Mladina 39, 13. nov. 1987,

»Kdor ne pozna resnice, je pač bedak, a kdor jo pozna in jo imenuje laž, je hudodelec!« (Galilei / Brecht), analiza Repnikovega »Gledališča HELIOS«, Mladinal, 18. mar. 1988

Tomato per tutti, analiza BALETNEGA OBSERVATORIJA ZENIT, režija Živadinov, Mladina 41, 30. sept. 1988

Dopplerjev efekt v orožju Hamletovega očesa, PROBLEMI—Eseji 11—12, 1989

Marin Berovič

Rojen 22/3—1951 v Novem mestu. 1965 končal osnovno šolo Katje Rupena. Od 1965 — 1969 obiskoval Gimnazijo v Novem mestu, kjer je maturiral 1969.

1975 Diplomiral na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo (FNT) Univerze v Ljubljani na oddelku za kemijsko tehnologijo na področju organske sintezne tehnologije (prof. M. Japelj)
1979 Magistriral na FNT iz področja biotehnologije (prof. M. Japelj)
1984 Magistriral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani (ALU) na oddelku za restavratorstvo in konservatorstvo (prof. F. Kokalj)
1986 Doktorat znanosti iz biokemijskega inženirstva (prof. R. M. Lafferty)

Specializacije:
1977 Institut für Biochemische Technologie, Technische Universität Graz, Austria
1978 University of Strathclyde, Glasgow, Velika Britanija
1983
1989/1990 Institut for bioreactor Engineering, Technical University Delft, Nizozemska

Vabljena predavanja:

1982 ETH Technische Universitat Zürich, Švica
1983 University of Strathclyde, Glasgow, Velika Britanija
1986 Politechnika Lodzka, Lodz, Poljska
1989 Technical University Delft, Delft, Nizozemska
1990 5. evropski kongres biotehnologije Kophenhagen, Danska
1990 August Kirhenstein Institute, Riga, Sovjetska zveza

Avtor večjega števila raziskovalnih nalog. S predavanji in posterji sodeloval na štiridesetih tujih in domačih kongresih, simpozijih in konferencah. Objavil štirinajst člankov v tujih in domačih znanstvenih časopisih in uredil zbornik predavanj iz področja biokemijskega inženirstva.

Za svoje delo na področju kemijske tehnologije in bioreaktorskega inženirstva je prejel:

1976 — Krkino nagrado za področje organske sintezne tehnologije
1983 — Nagrado sklada B. Kidriča za dosežke v raziskovalnem delu na področju biotehnologije
1988 — Nagrado sklada B. Kidriča za področje inovacij v bioinženirstvu

Od leta 1986 je stalni predstavnik Jugoslavije v Evropski federaciji za biotehnologijo (Working Party on Bioreactor Performance), kjer je v letu 1991 vodja največjega evropskega projekta na področju izobraževanja Bioreactor Engineering Course.

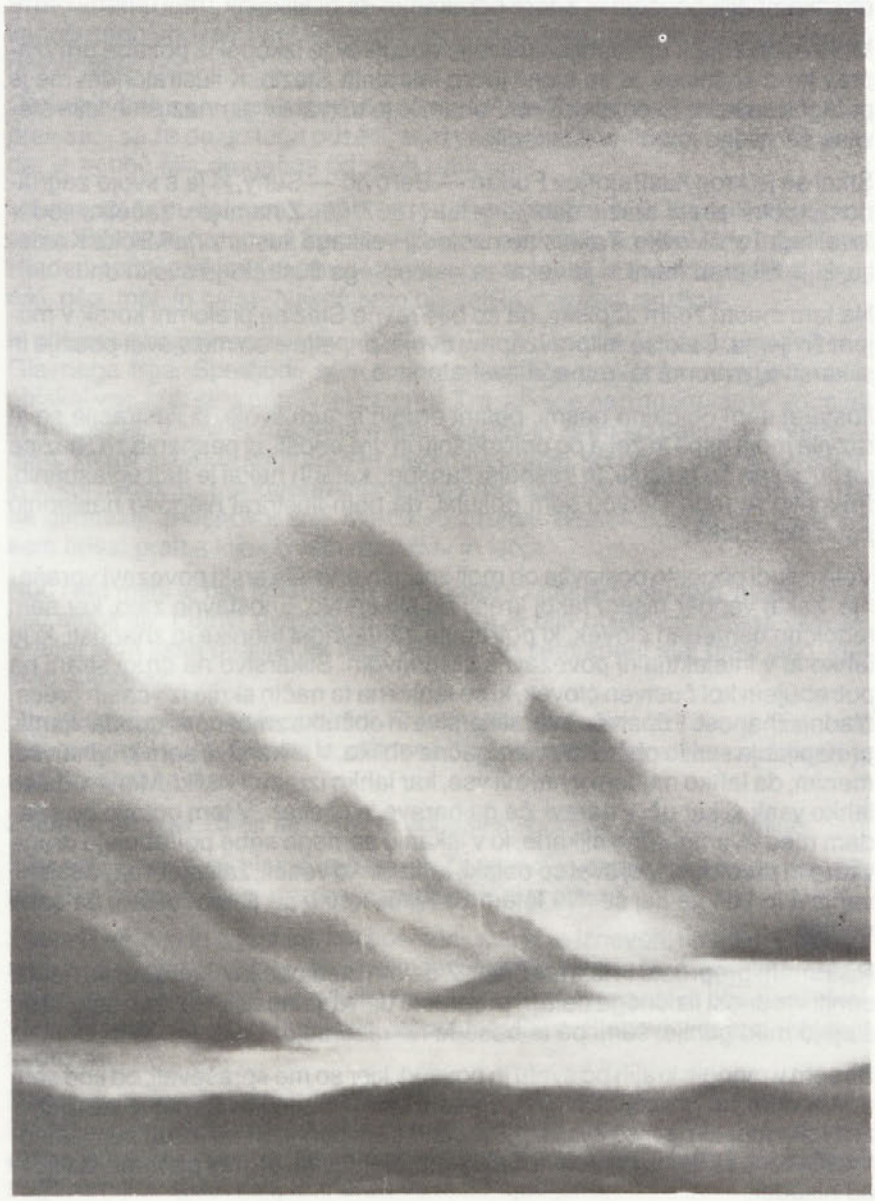

SLIKARSTVO (1969 — 1991)

Akademski restavrator in konservator specialist, slikar in grafik. Od leta 1983 član Društva likovnih umetnikov Slovenije.

— Trideset samostojnih razstav doma in v tujini.
— Stosedem skupinskih razstav doma in v tujini.
— Devetnajst slikarskih kolonij in Extempore.

Za svoje delo prejel deset nagrad.

DRUGE DEJAVNOSTI

Fotografija, oblikovanje, glasba in poezija.

NA ROB MISLIM IN SPOMINOM

Čeprav sem že v osnovnošolskih klopeh prijateljeval s Tinetom Furlanom in Goranom Medakom, tedanjima najvidnejšima slikarjema med osnovnošolci, se nisem nikoli nameraval ukvarjati s slikarstvom. Pravzaprav je bil gotovo prelomni trenutek takrat, ko sva z Goranom Medakom ob koncu osnovne šole ugotovila, da so nama vzeli pravzaprav vse veselje do tega početja s tem, da sva morala slikati ornamente in podobno. Ta ugotovitev je botrovala nekakšni notranji odločitvi, prizadetosti, zatrtosti, predvsem pa nekakšnemu otroškemu kljubovanju in s tem odrekanju, da bi slikal.

Moje nagnjenje k upodabljanju svojih občutkov je izkopal iz pozabe pravzaprav krog sošolcev, ki so tvorili jedro takratnih Stezic. K ilustratorjem me je pritegnil sošolec in prijatelj Tine Furlan, ki je ustvaril v gimnazijskih letih številne še vedno imenitne ilustracije.

Stkal se je krog ilustratorjev Furlan — Berovič — Suhy, ki je s svojo zagnanostjo polnil strani Stezic dobri dve leti (1867/69). Z nami je v začetku sodeloval tudi Toni Vovko. Tako smo nasledili velikega ilustartorja Milčka Komelja, ki je bil pred nami in je veljal za najboljšega ilustratorja svojih dni.

Na tem mestu želim zapisati, da so bile ravno Stezice prelomni korak v mojem življenju. Dale so mi pravzaprav dvoje: pripeljale so me v svet poezije in slikarstva, oziroma takratnega ilustratorstva.

Ilustriral sem običajno pesmi, pesmi drugih in tudi svoje. Iz ilustracije se je razvila moja risba in želja po oblikovanju in urejenosti, iz pesnenja za Stezice pa ljubezen do poezije, in kasnejši šansoni, katerih nekaj je tudi uglasbenih. Prijatelju Arsenu Dediću sem obljubil, da bom ilustriral njegovo naslednjo pesniško zbirko.

Veliko ljudi pogosto postavlja ob moji znanstveno-slikarski povezavi vprašanje, zakaj vendar nisem takoj krenil na slikarstvo. Enostavno zato, ker sem tehnično usmerjen človek, ki potrebuje zahtevnost tehnike in znanosti, ki je lahko le v intelektualni povezavi s slikarstvom. Slikarstvo na drugi strani pa potrebujem kot čustven človek, ki se lahko na ta način skrije iz včasih precej hladne znanosti v čustven svet slikarstva in občutka zmožnosti upodabljanja, pretapljanja svojih občutkov v drugačne oblike. V slikarstvu sem krajinar, saj menim, da lahko najdem v naravi vse, kar lahko izrazim v sliki. Menim, da se lahko vsak slikar uči v naravi, če ga narave le ni strah. V tem gotovo ne spadam med avantgardne slikarje, ki v iskanju samega sebe potrebujejo druge vzore in predloge. Moj svet so oblaki, ki so lahko veseli, žalostni, razposajeni, sanjavi in kdo ve kaj še. Ne letam za njimi, lahko pa jih počakam, da sami pridejo.

Rad imam preproste in iskrene ljudi. Z delom med počitnicami sem se naučil ceniti vrednost fizičnega dela in preproste ustvarjalnosti. Preziram tiste, ki se štejejo med genije, sami pa te besede ne razumejo.

Bil sem v mnogih krajih po svetu in povsod, kjer so me spraševali, od kod sem doma, sem jim razložil: iz Novega mesta sem. Poznali so še nekje Ljubljano, za Novo mesto pa niso slišali, pa vseeno sem ponosen na to, da sem Novomeščan, če bi dejal, da sem iz Ljubljane, kjer živim, bi imel občutek, da sem od nikoder.

V Ljubljani žal samo živim kot eden tistih mnogih Novomeščanov, ki se na stara leta shajajo v Slonu in obujajo spomine.

NITI MOJEGA SPOMINA ALI PRISPEVEK K ZADNJI URI SLOVENSKEGA JEZIKA

Kot otrok sem si pogosto postavljal neke starostne meje in si ustvarjal razmejitve med seboj in odraslimi. Tisti pri osemnajstih so bili moja prva meja. Neznansko so se mi zdeli stari in meja med njimi in menoj osmošolcem se mi je vedno zdela večja kot danes med štridesetletniki in šestdesetletniki. Starostne meje so potem padle: petindvajset, trideset, štirideset, petdeset, šestdeset.

Na dvajseto obletnico mature sem se odpravljal tako kot nekoč moji starši z neko samopomembnostjo in nostalgijo obenem. Pa tisto noč na Trški gori nismo obujali toliko spominov. Ob premieri dokumentarnega filma o našem maturantskem pohodu skozi mesto sem ponovno občutil tisto željo po originalnosti in drugačnosti nastopajočih, ki je bila še vedno prisotna na tistih gibljivih slikah časa in nas na njih. Potihoma smo se opazovali, še največ sami sebe, kaj in kakšnih oblik smo postali v zadnjih dveh desetletjih. Na filmu je skupina dijakov ponovno zapela Gaudeamus pred magistratom, tako kot v nemih črno belih filmih, potem smo odšli in zaprla so se gimnazijska vrata.

Proti ranemu jutru, ko je oštir postajal zadovoljen s pretočeno pijačo in so se začele spogledovati stare ljubezni in simpatije, sem stopil na pot moje zadnje novomeške noči.

Ob kakih treh sem parkiral pred našo hišo. Mnogo let je bil to naš dom. Čeprav sem se že dolgo tega odselil, sem vedno čutil, da sem tu doma. Pa vendar je ta noč bila drugačna od vseh tistih prej.

V tisti noči sem stal sam pred hišo mrtvih prednikov, ki je bila le še tisto noč moja. Bilo je mirno in od Seidlovega jezu sem znova slišal šumenje Krke. Hladen nočni zrak mi je vzbudil nostalgijo za vsem. V mislih so sedeli predniki, oče, mati in ostali. Nekoč smo bili velika in znana družina.

In potem so noge krenile. V tisti noči sem skušal spet stopiti v spomine otrok z Glavnega trga. Sprehodil sem se po prizorišču prej prikazanega filma in obiskal vse, kjer sem prebival kot otrok. Trg, arkade na trgu, kavarna, vodnjak in magistrat. Vrtovi in ruševina mlina, kapitelj in Breg so počivali v nočnem miru. Ta mir je bil kot kontrapunkt mojemu počutju, kot obliž na rane nostalgije in kot pečat, ki se je želel trajno vtisniti v moj spomin. Tisto popoldne sem bil na gimnaziji in osnovni šoli. Molče so zveneli zvonci mojega spomina, ko sem brisal prah s kljuk bivših razredov in klopi.

Noč Nad mlini je bila boleča. Ko sem odšel v Ljubljano študirat, nisem nikoli več stopil tja. Polnih dvajset let, toliko kot je bila obletnica tistega večera. Srečal sem tistih dvajset let tega večera, ko sem zopet stal pred hišo, kjer smo stanovali.

Obrazi, obrazi, imena in spomini. Potem spet z bolečino tja čez trg. Tisto noč nisem mogel spati. Bile so le zaspane blodnje zadnjega velike družine, ki je noč prespal na domu.

Z jutrom smo se zbrali še ostali in odnesli s seboj še zadnje spomine.

Ko sem odpeljal, se nisem več oziral. Za menoj je ostala hiša v vrtu praznih rok. Bila je ogoljufana, prazna, zapuščena in predana.

Zapustil sem jo in ogoljufal, kot poslednji sin, ki je izneveril kmetijo. Odpeljal sem se v Ljubljano, tisto v prvih letih mojega študija tisočkrat prekleto, tisto v kateri danes živim, kot eden tistih na prostovoljno izgnanstvo obsojenih Novomeščanov, ki ob nedeljskih dopoldnevih v Slonovi kavarni obujajo spomine.

Danes sem dopolnil mojih štirideset let. Moje starostne meje se dvigajo, tako kot letvica pri skoku v višino, pa vendar ostajajo spomini. Tisti, ki še vedno doma in v tujini povedo, da sem doma iz Novega mesta, četudi ni nihče od sogovornikov slišal zanj in morda ve le za Ljubljano.

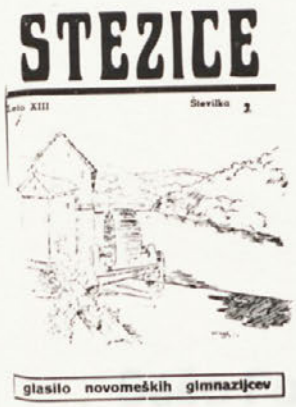

Vsak človek mora biti od nekod doma, mora imeti nek dialekt in nek spomin. Če bi trdil, da sem iz Ljubljane, bi se zlagal samemu sebu — imel bi občutek, da sem od nikoder. Tako sem še vedno v nitih svojega življenja prepreden Novomeščan, ki se v spominih, kot tistega maturantskega jutra, sprehajam po domačih ulicah, kilometre in kilometre proč.

In morda bom spet čez dvajset let stal v domačem vrtu, kot tisto kresno noč mojega spomina.

Tit Doberšek

Rad ustrežem Vaši prošnji, da sodelujem v slavnostni številki Stezic ob 245. obletnici novomeške Gimnazije, saj v novinarskem poslu, ki ga opravljam, dobro poznam zagate s prispevki, roki in dolžinami. Nisem sicer prepričan, da res sodim med kakšne pomembnejše ljudi, ki bi jih kazalo bolje predstaviti, kvečjemu med bolj izpostavljene, pač zaradi narave svojega dela. A to pač prepuščam vaši presoji.

Novomeško gimnazijo sem obiskoval med leti 1959 do 1963, in sicer v 1. do 4. b., ki je veljal za »realnega« po tedanji delitvi na »klasike« in »realce«. Razrednik je bil prof. Valentin Robida, zgodovinar.

Po poklicu sem zdaj novinar, po izobrazbi pa dipl. prof. franc. in italij. jezika in književnosti. Trenutno sem glavni in odgovorni urednik Dela. Z novinarstvom sem se začel ukvarjati že v šoli — na osemletki sem začel izdajati »Odmeve iz osemletke«, v gimnaziji pa urejal glasilo dolenjskih tabornikov »Strela«. Kot gimnazijec sem slikal in pisal poezijo.

Po končani filozofski fakulteti sem se 1968 zaposlil v Delu, v ljubljanski in notranji, nato pa zunanji rubriki. Od 1974 do 1978 sem bil stalni dopisnik Dela v Moskvi za ZSSR, od 1979 do 1983 pa v Nairobiju, v Keniji. Po vrnitvi sem postal pomočnik glavnega urednika, štiri leta sem bil odgovorni urednik in zadnje leto sem glavni urednik Dela. Objavil sem na stotine publicističnih del s področja zunanje (Bliž. vzhod, ZSSR, Afrika, neuvrščeno gibanje itd.) in notranje politike.

Ker bi težko na kratko povzel svoje delo, ponujam za pokušino znani akrostih »Boj se Rusov« iz leta 1979 (sestavljen iz prvih črk odstavkov v članku), ki je zelo odmeval (ambasador ZSSR je protestiral pri Titu, sodišče me je obsodilo na denarno kazen, po tistem sem šel v Afriko). Sam članek z akrostihom bi najbrž težko priobčili, ponujam pa njegovo različico v verzih, napisanih v istem letu 1979, pri čemer se akrostih bere tako na začetku kot na koncu verzov. Morda bi bila to lahko najbolj značilna predstavitev mojega dela:

Dvojni akrostih

Barbari si želijo naših soB
Odkoplji grob — naj vanj se zavalijO

Jim popra daj po nos, odločno vztrajaJ
S psi ne lajaj, če ima ponoS

Edino upor prepreči jim hlastanjE
Razbij jim sanje, bodi drugim vzoR

Upri se, čas — da zmerom prav junakU
Slabiču in bedaku pa — slab glaS

Otresi se strahov in stoj pokončnO
Vedi — neskončno traja mir groboV

A kot rečeno, prepuščam Vam dokončno odločitev zastran objave, zame je bilo to zabavna epozida, po kateri me mnogi poznajo bolj kot po mojih člankih in reportažah — je pač tako, da se je takšnih ali drugačnih Rusov zmerom treba bati. Osebno pa mi je bila zmerom svoboda eno izmed najsvetlejših stvari, za katere se splača boriti. Mogoče je na to vplivala tudi novomeška Gimnazija s svojo priznano širino.

Prilagam tudi naprošeno fotografijo. Priloženo pa pošiljam še krajši esej oziroma razmišljanje nekdanjega gimnazijca, za katero ste me posebej prosili.

Upam, da sem Vam z obojim kakorkoli pomagal sestaviti slavnostno številko Stezic. Rad omenim, da sem zmeraj ponosen na to, da sem hodil v novomeško gimnazijo. Pomembno je vplivala na moje življeneje.

V Vašem delu Vam želim veliko uspeha.

DIJAKI PO MERI PRFOKSOV

Gimnazijska leta ostajajo zame najlepša leta življenja. To je bil namreč čas velikega izziva, iskanja, osvajanja novih možnosti, prisluškovanja svoji notranjosti. Seveda tudi čas, ko se smtrno zaljubiš, napišeš skrivaj prvo pesem in prav tako skrivaj pokadiš prvo cigareto. Srečaš samega sebe in se pripraviš na boj z življenjem. Od tu naprej, od zadnjega zapetega stiha Gaudeamus igitur, ostaja le še nenehno mučno korigiranje lastnih idealov.

Bolj kot je široka gimnazija, s svojim programom, svojimi profesorji, bolj širok je profil dijaka, ki iz nje vstopa v življenje. Novomeška gimnazija si je od nekdaj prizadevala gojiti to širino, znala je presegati bregove okoliške province in prisluhniti zunanjemu svetu in to ji je dajalo sloves dobre, solidne šole. Osebno sem iz te širine, ki jo je ponujala gimnazija, želel zajemati kar se da v skladu s svojimi željami in nagnjenji, tako da je še posebej močan pečat pustila v mojem nadaljnjem razvoju na področju tujih jezikov, ki sem se jih učil celo kopico, pa zgodovine in zemljepisa, ljubezni do materinščine in književnosti. Tu sem dobil resnično bogato popotnico.

Sicer pa so v spominu ostali predvsem profesorji, ki so veljali za močne osebnosti, in tu bi lahko rekli, da se dijaki oblikujejo po meri prfoksov (čeprav velja tudi obratno, kadar profesorji znajo prisluhniti hotenjem svojih dijakov). Prof. Robidaje s svojo avstroogrsko obarvano pedantno držo je gotovo ostal v spominu vseh. Tudi tista epizoda z nekega izleta, ko je z besedami »ali smo ali nismo« zakoračili z gojzerji v potok, dijaki pa smo se zapodili po brvi nekoliko višje... V spominu ostaja tudi prof. Simoniti za latinščino, ki nas je znal prepričati, da ne gre za mrtev, ampak za vsakdanje življenje docela usposobljen jezik. Pa tudi prof. Sever s svojo ljubeznijo do književnosti, ki nam je prvič pričaral iz skrivnostne prepovedanosti Balantiča.In prof. Fabijan s svojimi laboratorijski čarovnijami, ki je tako rad govoril o svojih zaslugah za uveljavljanje Darwinovega nauka...

Tako smo iz dijakov zrasli odrasli ljudje po meri svojih prfoksov. Zase lahko zanesljivo rečem, da sem jim hvaležen. Takšno gimnazijo, kot je novomeška, bi si bilo treba izmisliti, če je ne bi bilo — z vso svojo burno zgodovino in z vsem, kar je podarila našemu narodu.

Sašo Fuis

»Fotografije so iz port-folija: HOMMAGE à Slavko Grum, ki je nastajal med leti 1985 in 1991.«

Lidija Gačnik — Gombač

Je tehnična prevajalka za ruski jezik.

Objave pesmi in proze v slovenskih literarnih revijah — Sodobnost, Dialogi, Nova revija, Mentor, Literatura, Kurirček.

Objave pesmi in proze v srbskih literarnih revijah —Smederevo, Stremljenja, Povelja oktobra, Dometi.

Izid knjige lirične proze Magdalena 1986. leta pri založbi Aleph.

HENRIETTA

Zapisano je bilo: Nikoli se ne bo ponovilo.

Z neba so padale kapljice olja, ogenjčki so prasketali. Oblekla si je rdeči plašč, v lase zavezala pentljico. Z odra so letale podgane in se gnetle med topotajočimi nogami gledalcev. Katera glasba, kateri čas?

Henrietta ima na glavi klobuk in v rokah z zlatom obrobljeno palico. Oljnate kapljice drsijo na speči moški obraz. Sneg izmiva solze.

Veter, črna pelerina vihra, železni prstan je raziskren. Glavo pod meč! Blesteče rezilo. Pod klobukom v kite spleteni lasje. Bolj temni od noči. Zamaščen pasji vrat nad zapečateno skrinjico.

Katere sanje? Kdo je plen?

. . .

Luči na odru pogasnejo. Podgane grizejo, kar jim pride pod zobe. Imajo svetleče oči. Henrietta se zdrzne. Narobe obrne svetilko. Olje kaplja na negibni obraz.

Moška, ki se prvič vidita. Ki se poljubita. Ki si izmenjata prstane. Potem tisoče oblačil. Tisoče razoglavih teles. Ženski se sprehajata po odsevih zrcal. Moška se pripravljata na vojno. Violončelo umira. Deklica zapre oči in postaja pena.

Skozi polkna, skozi najmanjše režice, nad okvirjem z vklesanimi črkami: Kmalu bom pozabljena.

. . .

Oder gori. Na cirkuškem platnu dvoje polljudi, polmoških, polžensk. V razpadajoči kleti velika mačka in zavaljeni pes. Ženska pleše po vrvi, moški poje. Ženska si reže žile, kri kaplja na notni papir. Moški si okrog vratu ovija vrv.

Večer je. Zadnji dan v letu. Na šipah ledene rože. Na nebu gorijo bakle, vosek neprestano kaplja. Ljudje so strnjeni v gruče in jokajo.

Na čelu sprevoda bela krsta, nad njo poplesujejo beli robci. Zvonov ni. Le mesečina, zapoznele ptičje jate.

. . .

Moški še vedno spi. Henrietta teče čez oder. Z neba padajo oljnate kapljice. Narobe obrnjena lončena vaza. Iz njenega dna zraste vrtnica.

Deklica ima slepe oči. S trnom zabode ljubimca. Oder se razleti. Gledalci slonijo na majhnih stolčkih in gledajo v nebo. Narobe preganjeni list, črke se izlivajo v črnilo cest.

. . .

Henrietta, kje si?

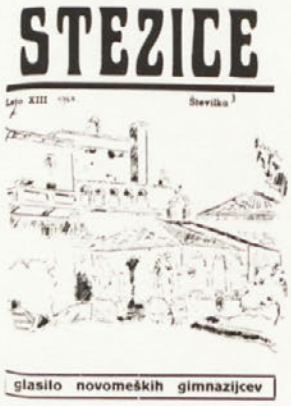

Stane Granda

Jubilej — prilika za razmislek o sebi

V knjigi, ki jo je Gimnazija v Novem mestu izdala ob svoji 225. letnici, beremo na prvih straneh, da je bila ta šola ustanovljena predvsem zato, ker se je mesto znašlo v velikih gospodarskih težavah. Meščanom je primanjkovalo virov zaslužka in oblast jim je sklenila pomagati z ustanovitvijo zavoda. Ne glede na vsa takratna poročila o premoženjskih razmerah meščanov pa je taka argumentacija dokaj šibka in nepreprečljiva. Mesto je vendar v prvi vrsti naselje trgovcev in obrtnikov. Številčno skromna gimnazija je lahko pomenila nesorazmerno veliko pridobitev na intelektualnem področju in tako bi prispevala k večji živahnosti v mestu, nikakor pa ne bi bila pridobitev v materialnem smislu, še zlasti, če upoštevamo, da je bila zelo dolgo časa pribežališče za najrevnejše slovenske dijake. Za mnoge dolenjske »študente« je bilo nasploh značilno, da so velik del stroškov, povezanih s stanovanjem in prehrano, poravnavali v naturi: krompirju, korenju, fižolu, zelju in moki. Poglavitni vzrok za nastanek novomeške gimnazije moramo zato iskati v prizadevanjih takratne oblasti, ki je hotela državo modernizirati s pomočjo izobraženih ljudi, zlasti laične inteligence.

Na ustanovitev Novega mesta so vplivali gospodarski in strateški razlogi. Da bi pa mesto lahko odigralo vlogo, ki mu je bila namenjena, ga je bilo treba stalno notranje izgrajevati, dopolnjevati, mu dajati inštitucije, ki ga bodo ločile od agrarne okolice. Ustanovitev kolegiatnega kapitlja 1493. leta je ena izmed takih pomembnih potez, ustanovitev gimnazije 250 let kasneje je drug pomemben mejnik v zgodovini našega mesta. Dolga stoletja je vlogo dolenjskega kulturnega centra odlično opravljal stiški samostan. Novi časi pa so prinesli nove zahteve. Reformski krog okoli cesarice Marije Terezije se je tega zelo zavedal in je zato združil različne vzroke za ustanovitev gimnazije. Njen cilj niso bili bogatejši meščani, ampak bolj prosvetljeni Dolenjci!

Učenje brez razmišljanja je prazno! O naši gimnaziji vemo razmeroma veliko, nenazadnje tudi po zaslugi odličnega zbornika ob njeni 225-letnici. Tisto, kar pa pogrešamo, pa so sporočila o duhovnih strujanjih, ki so vela v zbornici in skozi učilnice. Seznama pomembnih profesorjev in učencev dajeta marsikaj slutiti. Seveda bi bilo treba v zvezi s tem analizirati tudi vpliv in odmevnost teh idej v dolenjskem in širšem prostoru. V celoti je naloga skoraj nerešljiva, zato pa bi bilo treba toliko bolj zbrati vsa drobna dejstva, ki so raztresena po izvestjih, kroniki, spominih, uradnih poročilih in drugod. Šele tovrstne raziskave bodo omogočile pravo vrednotenje pomena novomeške gimnazije, po zaslugi katere je Novo mesto ostalo prvo med dolenjskimi mesti. Enako bi veljalo narediti tako analizo tudi za čas po zadnji vojni. Pritisk enoumja, kot to označujejo v zadnjem času, je bil namreč v manjših krajih neprimerno hujši kot v večjih. Glede na znane dogodke ter primerjave z ostalimi slovenskimi regijami se zdi, da je bil ta prav na Dolenjskem zelo hud, če že ne najhujši. Na udaru so bili zlasti kmetje in intelektualci. Današnja novomeška sivina, ki tako moti mnoge prebivalce dolenjske metropole, je nedvomno njegova posledica. Pa vendar vseeno ni bilo tako črno, kot bi smeli sklepati. Ali ni nenavadno, celo vznemirljivo, da sta na ključnih mestih v prvi slovenski povojni večstrankarski vladi kar dva dijaka novomeške gimnazije: Lojze Peterle (maturiral 1967) in dr. Marko Kranjec (maturiral 1959)?

Vsak jubilej terja pogled nazaj. Tudi gimnazija v Novem mestu bo slej ali prej opravila »izpraševanje vesti« za zadnja desetletja. Po vsem tem, kar vem, je velika večina profesorjev in dijakov složno delovala proti skrajnostim. Kljub temu pa ne gre prezreti usode nekaterih profesorjev in dijakov, ki so bili odstranjeni zaradi svetovnonazorskega prepričanja. Za vedno sta mi ostala v spominu zlasti nekdanji pariški študent prof. Bajuk in dijak Cveto Jurak. Zlasti usoda slednjega je bila grozljiva in mož še danes nosi posledice dolgoletnega zapora. Čeprav je bilo tovrstnih odstranitev več na učiteljišču, ni mogoče zamižati pred dogajanjem na gimnaziji. Raziskovanje preteklosti ni vselej prijetno, je pa nujno, če hočemo določiti koordinate našega stanja. Ker bo prihodnost odvisna predvsem od našega znanja, so pred novomeško gimnazijo velike naloge. Očiščena in pomlajena in izhajajoča iz slavne tradicije ene najuglednejših slovenskih gimnazij jih bo gotovo zmogla.

Ivan Gregorčič

Gimnazijo sem obiskoval v najbolj ustvarjalnih časih Beatlov, v letih med 1966 in 1970.

Potem sem se odpravil na filozofsko fakulteto, kjer sem končal slavistiko. Da sem odšel tja, sta poleg pisateljev in pesnikov, katerih knjige sem bral, vplivala prav gotovo tudi moja učitelja slovenščine v osnovni šoli in na gimnaziji, profesorja Jože Zupan in Janez Kolenc.

S pisanjem in objavljanjem pesmi sem začel v poznih študentskih letih in doslej objavljal v Samorastniški besedi, Dolenjskih razgledih, Sodobnosti in Rasti. Nekaj pesmi je objavljenih tudi v Antologiji pesmi dolenjske dežele. Na povabilo Dolenjske založbe pripravljam zbirko pesmi.

Sicer pa literarno ustvarjalnost vzpodbujam in vodim tudi kot mentor svojim učencem na osnovni šoli Mirna (njihove objave so v reviji Srečanja), v okviru gibanja ZKO (srečanja pesnikov, pisateljev, začetnikov). Precej let sem delal v uredniškem odboru Mentorja, sedaj pa sem urednik za literaturo pri reviji Rast.

Pesem

Ko začnem pisati,
začnem ubijati pesem.
Kot da hodim
po tenki puhasto hrustljavi skorji
v težkih okovanih škornjih.
Rad bi bil lahek, breztežen,
toda pod nogami se lomi in hrešči.
In razbežijo se preplašene bele gazele.
Tako nikdar ne ujamem s svojim
njihovega krotkega, toplega pogleda.

Visoka pesem

Donelo je tiste nedelje
od svetlobe,
ki se je kotila nekje
na oni strani.
Drevesa so rastla
do neba.
Listje je podrhtevalo
od zelene teže.
Dekletom so rdela lica,
prsi so jim cvetele
belo kot češnje
in jim kipele od zrelosti.
Po žilah so jim divjali žrebci
in jim hrzali skozi nosove.
Rdeča griva je plamenela
proti nebu,
njihova kopita so klesala
avme smaragdne sledi.
Kako je odmevalo pod oboki!
Vse je barval lepljivi vonj
mleka in medu.
Svet je bil blizu
in je podrhteval
kot pravkar utrgana melona
iz južnih krajev.

Jaz sem bil takrat tu,
na tej strani zidu.

K—res

- - - - - - - - - - -
- - - - - - - - - - -

svetloba
iz kresnic
svetloba
iz slasti
vbodi sladkih nožev
slap luči
dih vse-mir-ja
hip na krožnici
konica bliska
goreča trhla brv k večnosti
pena sanj
duh po snegu
trop gazel
v nežnem begu

Gazele

Ni gazel.
Je samo beg.

Je samo tek
brez nog.

Je samo glas
brez ust.

Je samo čas
sklenjen v krog.

Je samo dih snega
onkraj brega.

Sta samo puščica
in lok.

Ni gazel.
Je samo sled.

Je samo sled
strnjene krvi

v moji duši
na belem snegu.

Miha Japelj

Dr. znan. Miha Japelj, mag. kem. tehnolog., dipl. ing. kemije, redni profesor za organsko kemijsko tehnologijo

Miha Japelj se je rodil 4. avgusta 1935 v Ljubljani. Maturiral je v Novem mestu 1954. leta in 1959. diplomiral za diplomiranega inženirja kemija na FNT Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. V letu 1964 je dokončal tretjo stopnjo študija in magistriral iz kemijske tehnologije. Leta 1969 pa je doktoriral za doktorja kemijskih znanosti na FNT Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani s temo: Sinteze in reakcije poliazaheterociklov. 20. aprila 1973 je bil izvoljen za docenta iz organske kemijske tehnologije, 15. junija 1979 za izrednega profesorja organske kemijske tehnologije, 12. januarja 1984 za rednega profesorja za področje organske kemijske tehnologije.

Najprej je bil zaposlen v tovari Induplati v Jaršah in nato v tovarni volnenih izdelkov v Majšperku na delovnem mestu šefa kontrole in barvarne. Od leta 1962 naprej pa je zaposlen v Krki, tovarni zdravil v Novem mestu, sprva na delovnih mestih šefa oddelka za kemijo, direktorja sektorja za razvoj bazične proizvodnje, namestnika direktorja TOZD Inštitut in sedaj direktorja TOZD Inštitut.

Od leta 1973 deluje kot visokošolski učitelj pri dodiplomskem in podiplomskem študiju na Katedri za organsko kemijsko tehnologijo, VTOZD Kemija in kemijska tehnologija, FNT. Študentom kemijske tehnologije predava organsko kemijsko tehnologijo in organsko sintezno tehnologijo.

Bil je član iniciativnega odbora za ustanovitev RSS, predsednik Komisije za izume pri RSS, predsednik odbora za koordinacijo s samoupravnimi interesnimi skupnostmi, član predsedstva RSS, predsednik Občinske raziskovalne skupnosti Novo mesto in predsednik zbora izvajalcev pri RSS. Danes pa je predsednik SKD, podružnice Novo mesto, predsednik sveta Sklada Krkinih nagrad in član številnih svetov in komisij pri Univerzi Edvarda Kardelja, RSS, ORS in Gospodarski zbornici.

V farmacevtsko-kemijski industriji je aktivno sodeloval pri razvoju kemijske sinteze biološko aktivnih učinkovin in pri prenosu raziskovalnih dosežkov v neposredno industrijsko proizvodnjo. Vodil je investicijski projekt izgradnje mnogonamenske kemijske sinteze v Novem mestu, v kateri so kasneje s tesnim teamskih delom realizirali v neposredni proizvodnji že nad 30 novih sinteznih tehnologij. Sodeloval je pri vrsti raziskovalnih nalog in projektov, ki so jih financirale RSS, farmacevtska industrija in ORS Novo mesto. Strokovno je svetoval in sodeloval pri reševanju nekaterih problemov v delovnih organizacijah Krka, Teol, Pinus, Lek, Exoterm, Belinka in Arbo.

Za svoje inovacijsko in strokovno delo in družbeno angažiranost je doslej prejel 28 družbenih priznanj, nagrad in plaket, v letu 1986 je prejel nagrado Skalda Borisa Kidriča za vrhunske dosežke na področju izumov in tehničnih izboljšav, v letu 1976 pa nagrado občine Novo mesto. Prejel je tudi enajst nagrad Sklada Borisa Kidriča za izume in tehnične izboljšave.

Pri svojem delu se je pretežno ukvarjal z raziskovalno-razvojno problematiko pri razvoju zdravil, prednostno na področju kemijske sinteze biološko aktivnih spojin. Pri razvoju novih proizvodov je koordiniral interdisciplinarne razvojne projekte s področja kemijske sinteze, farmacevtske tehnologije, predkliničnih raziskav in analitike. Intenzivno se je ukvarjal z znanstveno raziskovalnim delom na področju bazičnih raziskav v farmacevtski industriji. Pri svojem raziskovalnem delu je proučeval kemijo in kemijsko tehnologijo sintez številnih biološko aktivnih spojin, imidazolov, piridazinov, tiazolidinov, kinolonov, betalaktamskih polsintetskih antibiotikov, polsintetskih tetraciklinskih antibiotikov, 1,4- in 1,5-benzodiazepinov sodobnih antirevmatikov in antihipertenzikov, biološko aktivnih nukleozidov pa tudi rastlinskih zaščitnih sredstev, optičnih belil, poliazaheterociklov in kelatanov. Raziskave je vodil in koordiniral v Krkinem Institutu in v okviru raziskovalnega in pedagoškega dela na FNT, katedri za organsko kemijsko tehnologijo.

V letu 1965 je bil na strokovni specializaciji iz področja fitokemijskih ekstrakcij v firmi Gedeon Richter na Madžarskem. Pri njegovih udeležbah na mednarodnih in domačih strokovnih kongresih in sestankih je potrebno omeniti med njegovimi 89 prispevki zlasti naslednje: Symposium of Recent Advances in the Chemistry of beta-Lactam Antibiotics, Cambridge 1976, Sixth International Congress of Heterocyclic Chem., Teheran 1977, Sastanak hemičara Hrvatske, Zagreb 1981. Kot povabljeni predavatelj pa je predaval v IJS. Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani in na Univerzi v Mariboru.

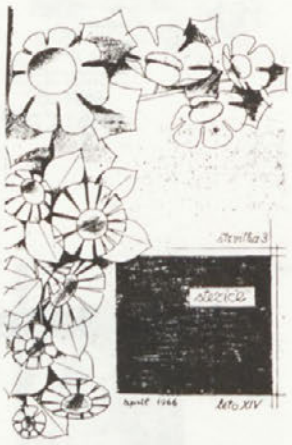

Našo (novomeško) gimnazijo sem obiskoval v letih 1946—1954. Leto 1954 ni bilo za osmošolce oziroma maturante kaj prijazno. Menda se je samo manj kot dvajsetim kandidatom posrečilo opraviti veliko maturo.

Peter Jerman

Po poklicu sem farmacevt. Na študij je vplivala ravno ob mojem vpisu na univerzo porajajoča se tovarna zdravil v našem mestu. Študiral sem v Ljubljani in v Zagrebu, kjer sem diplomiral.

Med dosežke si dovolim šteti še posebej tiste uspehe, ki sem jih dosegel v mladosti. Za te imam veliko zaslug na maturi na novomeški gimnaziji, ki so jo tudi tedaj zelo cenili. Med študijem sem se že seznanjal z delom v tovarni Krka, ki me je pošiljala na izpopolnjevanje tudi v farmacevtske tovarne na tujem. V podiplomskem študiju sem opravil najprej specializacijo iz industrijske mikrobiologije in encimatike in doktoriral s področja biotehnologije antibiotikov. V Krki sem se ukvarjal z raziskovalnim delom in biotehnologijo ter medicinskim marketingom in informatiko. Na univerzi v Ljubljani sem docent za biosintezo naravnih zdravilnih učinkovin. Moje delo v Krki je bilo vedno vpeto v raznih skupinah in le tako lahko tudi ocenjujemo dosežke. Med te bi omenil sodelovanje pri ustanovitvi Krkinega raziskovalnega inštituta, ki sem ga več let tudi vodil, in sodelovanje pri osnovanju biotehnološke proizvodnje antibiotikov v našem podjetju. To lahko ocenimo kot dobre dosežke, saj smo začeli prav iz nič in razvili zelo zahtevno tehnologijo v kraju brez tovrstne tradicije. Iz tega obdobja izhajajo razni patenti, članki, tehnologije.

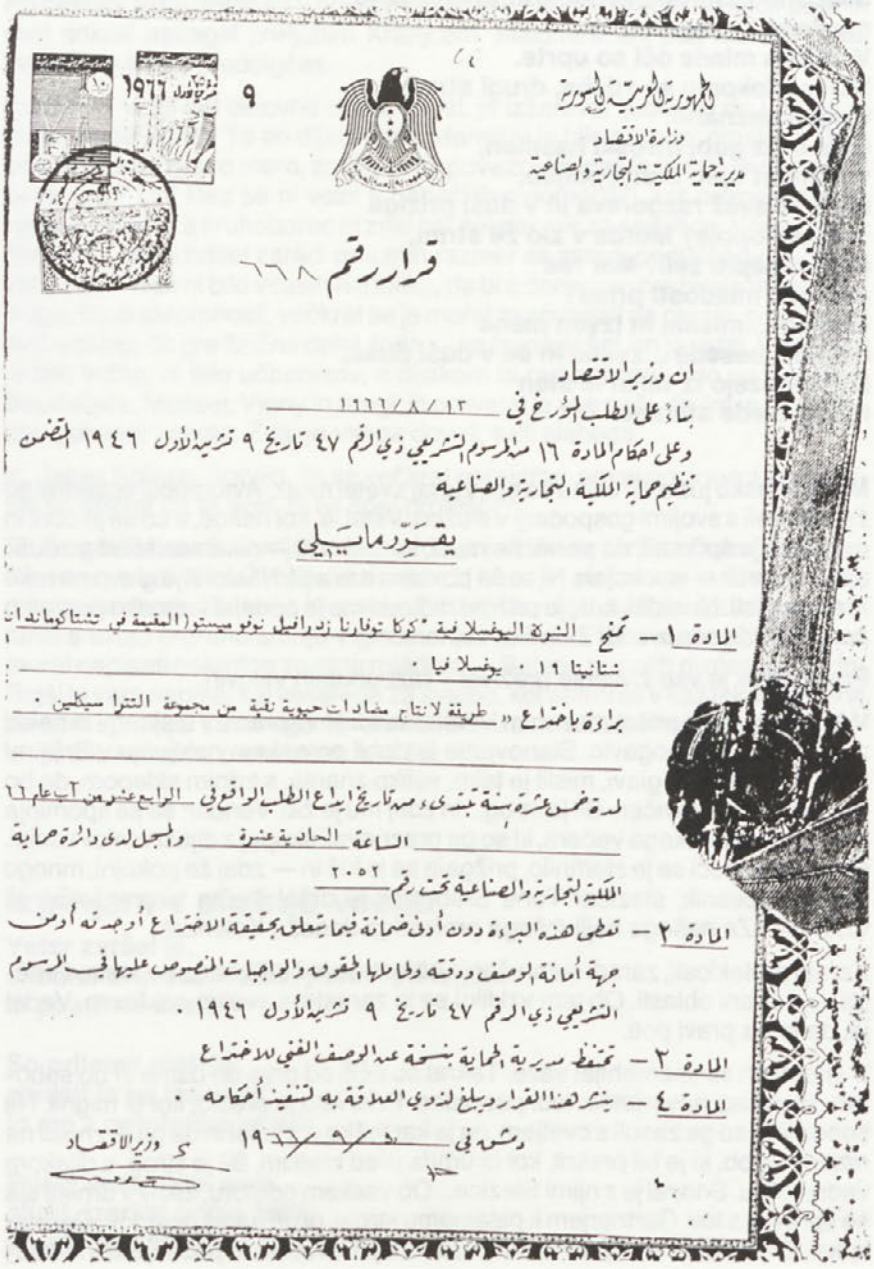

الجمهورية العربية السورية
وزارة الاقتصاد
مديرية حماية الملكية التجارية والصناعية

٩

قرار رقم ٦٦٨

ان وزير الاقتصاد
بناء على الطلب المؤرخ في ١٣/٨/١٩٦٦
وعلى احكام المادة ١٦ من المرسوم التشريعي ذي الرقم ٤٧ تاريخ ٩ تشرين الأول ١٩٤٦ المتضمن تنظيم حماية الملكية التجارية والصناعية

يقرر ما يلي

المادة ١ — تمنح الشركة اليوغسلافية "كركا توفارنا زدرافيل نوفو ميستو" المقيمة في تشتاكوماندانا شتانيتا ١٩ . يوغسلافيا .
براءة باختراع « طريقة لانتاج مضادات حيوية نقية من مجموعة التترا سيكلين .
لمدة خمس عشرة سنة تبتدىء من تاريخ ايداع الطلب الواقع في الرابع عشر من آب عام ٦٦ الساعة الحادية عشرة والمسجل لدى دائرة حماية الملكية التجارية والصناعية تحت رقم ٢٠٥٢

المادة ٢ — تعطى هذه البراءة دون أدنى ضمانة فيما يتعلق بحقيقة الاختراع أو جدته أو من جهة أمانة الوصف ودقته وطالبها الحقوق والواجبات المنصوص عليها في المرسوم التشريعي ذي الرقم ٤٧ تاريخ ٩ تشرين الأول ١٩٤٦ .

المادة ٣ — تحتفظ مديرية الحماية بنسخة عن الوصف الفني للاختراع

المادة ٤ — ينشر هذا القرار ويبلغ لذوي العلاقة به لتنفيذ أحكامه .

دمشق في ٩/٩/١٩٦٦ وزير الاقتصاد

Janez Kolenc

Še pred študijem na Filozofski fakulteti v Ljubljani sem bil zaposlen leto dni v Kolarsko-mizarskem podjetju na Mirni, v skladišču. Po končanem študiju 1954 sem se 1. septembra 1954 zaposlil na gimnaziji in tu delal do 9. 9. 58, potem sem odšel po potrebi na učiteljišče v Novem mestu in tu ostal do leta 1965, potem se spet vrnil na gimnazijo in se upokojil 16. nov. 1990. leta.

Zaradi sila razmer sem moral izdajati v samozaložbi. Izdajal pa sem le pesniške liste.

Pesniški list 1985, Krik 1985, Pozeba pomladi 1985 in istega leta še Vodnjak ob cesti.

Močvirje 1986, Neizgorljivi pogledi 1987.

V otrpli čas 1988 in list za otroke: Za živžav, naj bo zdrav 1988.

Založba Siga pa mi je izdala zbirko za otroke Otroštvo v srcu 1987, Erro pa je izdala 1990 Jesen viharnik

Zdaj pa je tik pred izidom zbirka za otroke V Deveti deželi

Poklicna

Gledam po razredu...
Svečano modrost, že stokrat prežvečeno,
naučeno razlagam.
V nekam mlade oči so uprte.
Vidim: Nekomu se zdeha, drugi strmi
v meni neznano.
Čela brez gub, otroški nasmeh,
v resnost ujet. Sanja poljub,
ki se še svež razgoreva in v duši prižiga
vonjave opoja? Morda v zlo že strmi,
ki ga oslepiti želi? Mar res
mu roža mladosti prhni?
Gledam... mislim in izven mene
besede, besede ...zvene in se v duši duše,
kot da lezejo iz tal in iz sten
lačne, blede stenice.

Mrzlo zimsko jutro. Družina še spi, zunaj svetel mrak. Avtomobili sosedov so že odbrzeli s svojimi gospodarji v službo. Vstal je, kot nekoč, a ko se je obril in uredil, se je spomnil, da se mu ne mudi, ker nima iti — nikamor. Mlad po duši, a star po letih — upokojen. Ni se še povsem navadil. Naslonil je glavo na roko in se zamisli. Ni vedel, kdaj je prižgal radio, ki mu je oddajal v zimsko praznino poročila od vsepovsod. Zalivska vojna.

Pravzaprav je vse življenje preživel v razburkanih valovih.

V Novo mesto je prišel z lesenim kovčkom, s tremi spranimi srajcami in nekaj zakrpanimi pari nogavic. Stanovanje je dobil po nekem naključju v Bršljinu prav ob tovarni. V glavi, mislil je tako, veliko znanja, s trdnim sklepom, da bo dajal in da bo pravičen. Bil je strog... in zdaj mu je žal. Vendar: še se spominja prvega silvestrskega večera, ki so ga praznovali skupaj z dijaki v telovadnici. Prav ob polnoči se je stemnilo, prižgala se je luč in — zdaj že pokojni, mnogo obetavni pesnik, stezičar Tone Srebrnjak je držal štefan vina v rokah in vzkliknil: »Za našega najljubšega profesorja Janeza Kolenca!«

Zaradi preteklosti, zaradi sumničenja oblasti se je čutil vedno zapostavljenega — s strani oblasti. Ob tem vzkliku se je zarastel s svojim poklicem. Vedel je, da je na pravi poti.

V spominih se je smehljal vase. Takrat so učili od prve do osme in ob sobotah, za danes neverjetno: tudi popoldne. Prvo leto je prešlo, kot bi mignil. Na koncu leta so ga zasuli s cvetjem, da je kar težko odnašal in da ga je znosil na materin grob, ki je bil prekrit, kot bi umrla pred kratkim. Bil je strog, a dijakom vedno blizu. Snoval je z njimi Stezice... Ob vsakem odmoru, luknji v urniku sta se spravila s tov. Gartnerjem k pisalnemu stroju, on je narekoval, tov. Gartner tipkal. Dvakrat, da sta spravila skupaj dvanajst izvodov. In pozneje so nekate-

ra imena prestopila meje Stezic. Od mnogih si je veliko obetal, a mnoga imena so zašla, izginila.

Bil jim je mentor leta. Tehnika izdajanja se je spreminjala. Menjaval je ravnatelje, menjaval dijake. In se poslavljal od kolegov.

Nekateri so šli v pokoj, nekateri v grob. V letnih poročilih, ki jih je snoval z ravnateljem Rudijem Piletičem in kolegom prof. Jožetom Severjem, je pisal nekrologe tako kolegom in dijakom. Imena ...imena... In z gimnazije za nekaj let na učiteljišče, od tam spet vrnitev.

Nenadoma je uvideval, da se v razredih nekatera imena ponavljajo in da hodijo, nedavno tega še dijakinje, na govorilno uro kot mamice. Star! Na obzorju slovenskega javnega življenja so se pojavljali njegovi učenci. Tudi profesorski zbor se je menjaval, nenadoma se je ugledal kot najstarejši v zboru.

V teh letih je pospremil v grob kolega slikarja Vlada Lamuta, na učiteljišču Milana Marklja, Staneta Finka, Nušo Smerdujevo; dragega prijatelja, ki mu je v samem začetku večkrat stal ob strani z obrambo in nasveti, Milana Dodiča; poslovil se je, ko so odšli v pokoj, od Marjana Dobovška, vrstili so se ravnatelji in -ice: Palma Kasesnik, Veljko Troha, Milan Smerdu na učiteljišču, Rudi Piletič, France Hočevar in — dobra prijateljica Vasja Fuis je na njegovo zahtevo pospremila to starino v pokoj. Obema ni bilo lahko.

Po cestah: Kdaj boste šli v pokoj? Vtikanje v zadeve drugih. Odločil se je in vsaj enkrat ustregel preljubim Kranjcem. Malomeščani pač morajo nekaj žvečiti, da jim ni predolgčas.

In zdaj — večji del delovne dobe, 36 let, je izžareval ljubezen do Lepote in materinega jezika. To so dijaki čutili. Marsikaj je bilo narobe: prestrog. Šele zdaj je poznal pravo mero, znal je prav povezovati, dati in terjati. Bi se odločil še enkrat? Da! Res se ni vozil v bahaških avtomobilih, kot pozneje mnogi njegovi učenci, a kruhoborec ni znal biti. Nikdar, niti za sekundo. Včasih ga je res imelo, da bi odšel zaradi gmotnih razmer ali zaradi podtalnega namigovanja, ali — res ni bilo včasih niti toliko, da bi z denarjem preživel mesec brez dolga, kljub skromnosti, večkrat se je moral zagovarjati na okraju, ponujal jim svoj odstop, da gre fizično delat, toda — načelnik je šel, on je ostal. V začetku je bilo težko, ni bilo učbenikov, a dijakom bi rad pokazal, kdo so Verlaine, Baudelaire, Musset, Vigny in drugi, in prevajal je vse noči, da jim je naslednji dan pokazal Lepoto. Zdaj je vsega dovolj, tudi slabega.

In, Janez Kolenc, pravijo, da se večkrat porajamo, povej po pravici, če bi prišel še enkrat na ta svet, bi bil spet profesor?

BI! Zaradi Toneta Srebrnjaka, Marije Gabrijelčičeve, Janeza Dularja, Janeza Pipana, zaradi Nika Žvoklja in tisočih, ki sem jih obdaroval in ki so s svojo mladostjo obogatili mene. Ki so me učili biti človek. In tudi zaradi teh, ki so me ranili s svojo prerano smrtjo v globino: Miha, Tone, Uča in drugi, ki sem jim moral napisati nekrolog za strto mladost. —Balade iz mojih profesorskih dni. Rajši bi vam napisal kaj veselega za svatbo, kot sem vas v šali tako rad ženil, da sem spravljal v zadrego. Bil sem otročji... a mi ni žal: bil sem —Janez Kolenc, tak, kot sem, pa kakršen koli že...

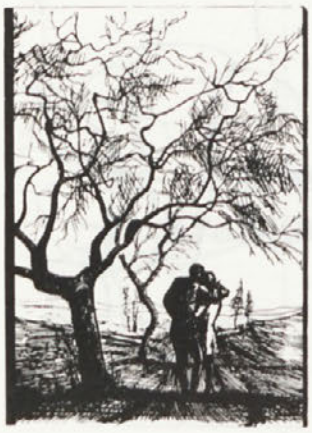

Izginjam v slutnjo vsega

Veter zvršel je,
skodral drevesom lasé, potem pa izginil
in pustil mi zven.

So prileteli metulji,
sanjali in se izsanjali
in me z oplojenim zasuli.

Prišel sem, videl sem,
slutil, izsrkal opoje željá,
potem pa zagorel,

da v tale trenutek
gledam, drhtim in želim
in z vetrom, metulji
izginjam v slutnjo vsega.

Roža tišina

Roža tišina razcveta
in širi svoj vonj.
Od nekod prihajajo
ti, ki se hrušča boje,
in pojejo rásti
v razcvetju.

V dalji nebo in zvezde
in tema zgubila spomin
je na vse.

Vse temna polnost.
Sence, ki so zasledovale
drevje in vse živo,
so posesane.

Večna noč
z zvezdami v očeh
in opojem rasti.
Kdo? Drevo?
Roža? Srna na paši?
Misel, hiteča k izvoru?
Sem ... sem ... sem ...

Na mizi

Na mizi Sokrat z vero v večni Čas,
Resnico in Spoznanje.
In Shakespeare s predirljivim
jedkim smehom,
ljubeznijo prenežno in zavistjo črno
in s kopjem, ki prebada stene časa.
In Nietzsche, sla, ki je iskala Moč,
ki rogala bi šibki se trohnobi,
opoj moči, opoj slasti,
ki naj boga bi samega
v smrt zapeljala.

In Kristov evangelij...
Ljubezen, na križ pribita
in smrt premagana. In smrt?
Pozaba Vsèga? Prehod v brezčutno tèmo?
Nesmisel Dobrega in Zlega?
Zanikovanje vsega, kar sla je naša
izdolbla iz ugak Ugake?

Utrujeno raztrgan si na uro gledam.
V zvoniku ena je odbila
vsem, ki vedo, da so mrliči,
njim, ki vedo, da čas izniči,
in njim, ki ne vedo,
da le od polnoči do ene
kot sence blodijo lahko.

Molčati

Molčati .... poslušati
neznano med nami...
In šele takrat spregovoriti,
ko za blebetanje oglušiš
in slišiš trepet sveče,
ki se izžiga,
in rožo, ki vene,
kaj v darovanju poslednjem
naroča v slovo.
In si ne bomo gluhi govorili
in se slepi zaljubljali.

Boštjan Kovačič

Boštjan Kovačič, magister sociologije in predsednik Izvršnega sveta skupščine občine Novo mesto.

S ponosom, spoštljivostjo in človeško radostjo se oziram v gimnazijska leta ob koncu 60. let. Generacijo mojih let so navdajale nadebudnost, življenjski optimizem in samopomembnost. Bili smo sopotniki in priče neke dobe, zaprte v duhovni geto ekskluzivnosti in takoimenovane avantgardnosti.

Gimnazija kot duhovna oaza nam je omogočala, da nismo izgubili svoje samobitnosti, nasprotno, dobili smo življenjskost, duhovnost, ki je ponotranjila naše vrednote. Bila je svojevrsten hram spoštljivosti, čas in prostor za umiritev, kar je širilo horizont gospostva nad mikrokozmosom, spoštovanja življenja, da bi človek lahko ostal človek. Takrat je bila šola vzgoja vesti, urjenja in sprejemanja pluralnosti, ki omogoča avtonomijo posameznika in osebne ekologije. Gimnazija je presegala meje učnih predmetov, izražala je svojevrsten personalizem, ki utrjuje položaj posameznika v stalnem gibanju in daje možnost osebne ekspresije. V okolju izrazite konceptualne revščine, odtujenosti in anomije je gimnazija ponudila uravnovešeno triado imeti, biti in ljubiti...

Edvard Kramar

Gimnazijo je obiskoval v šol. letih 1962/63 — 1965/66.

Po maturi je študiral matematiko in leta 1970 diplomiral kot dipl. ing. matematike. Leta 1973 je opravil magisterij in v letu 1977 doktorat iz matematičnih znanosti.

Trenutno je izr. profesor na oddelku za matematiko fakultete za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani. Raziskovalno se ukvarja z raznimi problemi funkcionalne analize (ene od vej moderne višje matematike) in ima objavljenih nekaj razprav v mednarodnih matematičnih revijah. Za študente je napisal dve zbirki nalog. Občasno pa objavlja tudi v dveh slovenskih strokovnih revijah, to sta Obzornik za matematiko in fiziko ter Presek.

Zdi se mu, da odlomek iz kakšne od razprav s specialno matematično vsebino ne bi bil za nikogar zanimiv.

Marko Kranjec

Novomeško gimnazijo sem obiskoval v letih 1951 — 59. Takrat je namreč gimnazija imela 8 razredov, od katerih so se prvi štirje šteli kot nižja, drugi štirje pa kot višja gimnazija. V nižji gimnaziji je bila t. im. mala matura, v 8. razredu pa prava, velika matura.

Zelo dobro se spominjam prvega dne pouka v gimnaziji. V razredu nas je bilo okoli 35, od katerih sem jih poznal samo peščico iz osnovne šole. Vsi drugi so prišli iz okoliških šol, Bršljina, Ločne, Otočca, Straže in drugih krajev in so mi bili popolnoma neznani. Razrednik, prof. Serajnik nas je seznanil z redom in urnikom, nato pa je ob koncu dejal: »Zapomnite si, da od vseh vas do 8. raz-

reda ne bodo prišli več kot trije ali štirje.« To me je silno začudilo in prestrašilo, saj sem bil navajen, da smo v osnovni šoli vsi prišli v naslednji razred. Čeprav je gimnazija slovela kot stroga in dobra, si vendarle nisem znal predstavljati, da bi od vsega razreda lahko samo trije srečneži prišli do konca. In vendarle se je zgodilo natanko tako. Pred časom sem našel fotografijo našega razreda in preštel dijake, ki so prišli do 8. razreda. Bilo nas je okoli 5. Danes razumem, da je to naraven proces, v katerem si dijaki izbirajo poklice po svojem nagnjenju in sposobnostih. Spomin na to pa mi je ostal do današnjega dne.

Ko smo se v naslednjih letih privadili gimnazij, smo postali bolj oblastni do nižjih razredov. Razvili smo občutek pripadnosti generaciji. Od 5. do 8. letnika smo imeli zelo homogen razred. Vsa štiri leta je vsak od nas sedel na istem mestu v razredu, tako da si še danes, če hočem v mislih prešteti vse sošolce, prikličem razpored razreda. Naš razrednik profesor Robida, ki smo se ga bali (vsaj jaz sem se ga), je bil z nami zelo strog, vendar pošten.

Najbolj smo ga razočarali, ko smo se nekega dne brez spremstva odpeljali v Ljubljano. Bilo je približno tako: Dogovorjen je bil šolski izlet v Ljubljano z vlakom zgodaj zjutraj. Vsi dijaki smo se zbrali na postaji, le razrednika ni bilo. Ko se je bližala ura odhoda, smo na lastno pest sklenili, da se odpeljemo brez njega (denar in dokumente za pot smo pripravili že prejšnji dan). V Ljubljani smo se potikali po mestu in se prav dobro zabavali, zvečer pa smo se vrnili. Naslednjega dne so nas v šoli seveda temeljito ošteli, ukorov pa celemu razredu niso mogli dati. Razrednik nam je samo zagrenjeno dejal, da je razočaran. Lahko ga razumem, kako je moral biti zaskrbljen, saj je bil on odgovoren za nas.

Veliko je še drugih dogodkov, ki so mi ostali v spominu. Če se oziram v preteklost, vidim, kako neizkušeni smo bili. In vendar so bila to zelo lepa leta. Še danes sem ponosen, da sem bil dijak novomeške gimnazije.

MILČEK KOMELJ

Novomeško gimnazijo sem obiskoval od šolskega leta 1963/64 do 1966/67, ko sem maturiral.

Potem sem študiral umetnostno zgodovino in slovenski jezik s književnostjo na ljubljanski filozofski fakulteti. K izbiri študija sta me usmerila zavzetost za risanje in zanimanje za literaturo. (Ker sem bil premalo samozavesten in odločen, da bi šel študirat slikarstvo in ker me je zanimalo več področij, sem se odločil za tak kombiniran študij šele tik pred vpisom. Po svoje mi je včasih žal, ker me je res veselilo samo slikanje, po drugi strani pa spet ne, ker sem pri delu nenehno povezan s slikarstvom in ker sodelujem največ z umetniki.) Mislim, da ni na tako mojo odločitev nihče posebej ali izrecno vplival (najbližja okolica je imela večji vpliv kvečjemu na mojo neodločitev za slikarstvo). Ali pač: tik pred vpisom, ko sem razmišljal, da bi študiral slovenščino in ruščino, nas je doma obiskal zdaj žal že pokojni Peter Breščak in me navduševal, da je zame prava le umetnostna zgodovina. Zavzetost za literaturo pa mi je stopnjeval oče s svojim poklicem v študijski knjižnici, ker je vedno upal, da bom knjižničar. V šoli je bilo pouka o likovni umetnosti bolj malo. Ker sem imel veselje le s predmeti, kjer se je spoznavalo umetnost, pa sem toliko bolj vzljubil slovenščino; pri tem me je spodbujal blagohotni profesor Jože Sever.

Sedanje moje delo sega predvsem na področje umetnostne zgodovine. Ko sem končal študij, sem si predstavljal, da bom predvsem pasivno užival umetnost in pač hodil v službo, kajti moje ambicije nikakor niso bile usmerjene v natančno ali celo suhoparno znanost. Toda imel sem srečo, da so me v Dolenjskem muzeju povabili, da mi objavijo diplomsko nalogo o slikarju Vladimirju Lamutu. Nato sem pet let molčal, nakar sem bolj na prigovarjanje kolega Petra Krečiča in urednikov napisal nekaj kritik (pisočih o likovni umetnosti je namreč razmeroma malo!), postal tajnik Slovenskega društva likovnih kritikov in zatem ob ugodnih odmevih in navdihu, predvsem pa zaradi naročil v zadnjem desetletju in pol napisal nekaj knjig in objavil čez 200 študij in različnih sestavkov o slovenskem slikarstvu 19. in 20. stoletja. Medtem sem pripravil tudi več razstav ter sodeloval pri številnih projektih, od katerih je bila najpomembnejša razstava Ekspresionizem in nova stvarnost na Sloven-

skem v Moderni galeriji. To delo mi je odprlo možnost, da sem —po šestih letih precej brezplodnega službovanja v Arhivu Slovenije — dobil zaposlitev pri slikarju Božidarju Jakcu kot kustos Dolenjskega muzeja. Z umetnikom sem intenzivneje sodeloval od leta 1979, ko je izšla moja knjiga o ekspresionizmu, na katero je postal pozoren, vse do njegove smrti; in na to življenjsko izkušnjo imam zelo lepe spomine. Zdaj pa sem že šesto leto na filozofski fakulteti, kjer delam kot profesor za slovensko umetnost in umetnost drugih jugoslovanskih narodov v novem veku; štiri leta in pol sem bil predstojnik oddelka za umetnostno zgodovino, poleg tega pa vodim sklop Zgodovina in problemi slovenske likovne umetnosti pri Znanstvenem inštitutu FF ter sem zunanji urednik za likovno umetnost pri Enciklopediji Slovenije, član raznih odborov in uredništev, tako da imam bolj malo časa za načrtno delo, zato pišem predvsem krajša razmišljanja in ocene, in to v glavnem le o tistih, ki so mi blizu. Posebej rad pa odkrivam vzporednice med likovno umetnostjo in slikarstvom, v glavnem po želji urednika Mladinske knjige Aleša Bergerja. (Več o mojem delu in pristopu je razvidno iz priloženega gradiva za 5. zvezek Enciklopedije Slovenije, ki ga je pripravil prof. dr. Nace Šumi.)

Pošiljam vam odlomek iz disertacije o mladostni umetnosti B. Jakca, interpretacijo Iesoreza Koncert.

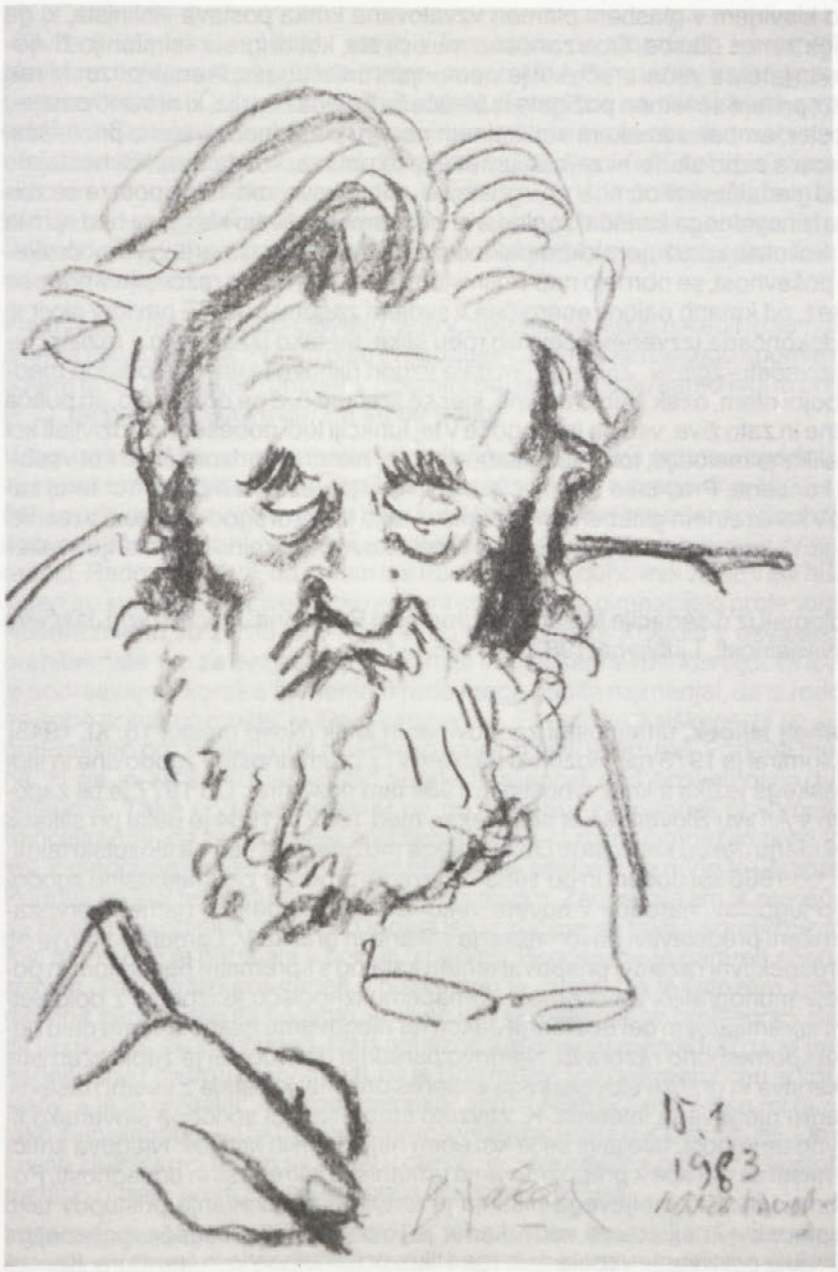

Fotografije vam žal ne morem poslati; edino, ki jo imam (in je reproducirana na zavihku monografije o slikarju Lamutu), sem očitno založil. Ker sem mislil, da jo bom našel, pa se nisem šel slikat. Zato Vam pošiljam kseroks kopijo Černigojevega portreta, ki še ni bil objavljen; sicer mi ni ravno podoben, a je zanimiv zaradi Černigoja. (Če se Vam zdi potrebno, lahko fotografijo pošljem naknadno.)

Jakčev lesorez »Koncert« (1921) in glasba

»Sam lesorez Koncert sem označil sicer že v študiji o ekspresionizmu, tu pa naj interpretacijo razširim glede na muzikalne vire. Že z motivnega stališča je za Jakca posebej značilno, da je komponiral v enotno podobo dvoje svojih najljubših glasbenikov oziroma inštrumentov (istih, ki ju je povezal v črtici Tihomir avtor Miran Jarc-Orlov in jo leta 1915 poslal Jakcu, in istih, ki ju srečamo pri Munchu), in sicer s pomočjo skicirke, kamor je neposredno na koncertu zabeležil različne kombinacije glasbenikov — a je izbral za grafično upodobitev samó izbrano. Ob opori skicirke, kamor si je zarisal samó glavno idejo slehernega od motivov, je ustvaril lesorez neposredno ob spominu na glasbo kot podobo njenega zanosa. Odtod izvira vertikalna kompozicija celote in vertikalno stopnjevana forma obeh elementov: vertikalna podoba odprtega klavirja s podobo pianista, ki vznemirjeno lebdi na tankih vertikalah, in nad klavirjem v glasbeni plamen vzvalovana krhka postava violinista, ki ga dviga zanos glasbe. Oba zanosno muzicirata, kot bi igrala »simfonijo življenja« in letela k večni sreči, kot je v omenjeni črtici ubesedil enak prizor Miran Jarc; pri tem se temno prižigata iz bleščeče belega ozadja, ki ni trdno omejen prostor, ampak v enakem vertikalnem nemiru plameneče irealno prizorišče, ki nosi s sabo sleherni zamah umetnikove poteze, kot da bi sproti nastajalo pred gledalčevimi očmi. V dnu gostejše umetnikove vertikalne poteze se zbirajo iz nevidnega žarišča, zagledane v isto smer oblivajo klavir, se nad njim in ob violinistu združujejo v kompaktno sijočo svetlobo, usmerjajo v vzvalovljeno poševnost, se obrnejo nad violinistom in nad klavirjem razcepijo v pramen potez, od katerih najbolj energična v svojem zagonu prešine nevidni okvir in nedokončana izzveneva šele ob robu slike, ter tako izžarevajo v različni intenzivnosti vzgibov. Življenje jim daje vzgon njihove lastne melodije in medsebojni ritem, ozek žlebič temine, kjer se srečujejo, a ne dotaknejo, jih pušča vidne in zato žive, vse pa je mogoče v tej funkciji tudi dobesedno doživljati kot naslikane melodije, torej kot glasbo, in torej hkrati kot prizorišče in kot vsebino koncerta. Prav take so v svojem učinku v povezavi z motivom in torej samo v konkretnem glasbenem kontekstu, tako tu kot drugod pa je tudi v resnici poganjalo zamah umetnikove roke umetnikovo muzikalno dojemanje sveta.«

(odlomek iz disertacije Mladostna umetnost Božidarja Jakca. Izvori Jakčeve ustvarjalnosti, Ljubljana 1983, str. 135 —136)

Komelj Milček, umetnostni zgodovinar in kritik (Novo mesto, 16. XI. 1948). Diplomiral je 1973 na Filozofski fakulteti v Lj. iz umetnostne zgodovine in slovenskega jezika s književnostjo in 1984 tam doktoriral. Od 1977 je bil zaposlen v Arhivu Slovenije kot bibliotekar, med 1982 in 1984 je delal pri slikarju Božidarju Jakcu kot kustos Dolenjskega muzeja, od 1985 na filozofski fakulteti, od 1986 kot docent in od 1989 kot izredni profesor za umetnostno zgodovino jugoslov. narodov v novem veku. Diplomsko delo je namenil prvi zaokroženi predstavitvi novomeškega slikarja in grafika V. Lamuta, ki mu je ob retrospektivni razstavi prispeval tehten katalog s spremnim besedilom in pozneje monografijo. Zavezanost domačemu izhodišču je izpričal z dolgoletnim spremljanjem del Božidarja Jakca ter njegovemu mladostnemu delu posvetil pomembno razpravo. Njegovo osrednje delo doslej je zaokrožen oris slikarstva in grafike slovenskega ekspresionizma, ki ostaja z vsemi nasledki v jedru njegovega interesa. K. zavzeto spremlja tudi sodobno slovensko likovno umetnost, uveljavil se je kot eden najvidnejših kritikov. Njegova kritična misel se obrača k prepoznavanju umetniške iskrenosti in povednosti. Posebna odlika Komeljevega pisanja je smotrno združevanje pristopov tako umetnostne kot literarne vede, kadar je to potrebno in mogoče; posebej ga priteguje odkrivanje vzporednic med likovno umetnostjo in literaturo. Komelj

se je vidno uveljavil s teoretsko mislijo, tudi v okviru širših prizadevanj estetskih preučevanj na Slovenskem. Pripravil je več pomembnih razstav in skupaj z B. Jakcem postavil galerijo Jakčev dom v Novem mestu.

Bibl.: Vladimir Lamut 1915 — 1962, Novo mesto 1972; Slovensko ekspresionistično slikarstvo in grafika, Lj. 1979; Franc Ksaver Skola. Zupaščinski portret bidermajerskega slikarja, ZUZ n. v. 14/15, 1979, 141 — 157; Božidar Jakac in Dolenjska, Novo mesto 1981; Poezija Anton Vodnika in likovna umetnost, v: Anton Vodnik, Glas tišine, Lj. 1985, str. 187—202; Slovensko ekspresionistično slikarstvo, risba in grafika, v katalogu MG Ekspresionizem in nova stvarnost na Slovenskem, Lj. 1986 (uredil skupaj z Igorjem Kranjcem); Pot k vrtincem molčanja (Vladimir Lamut), Novo mesto 1987; Ivan Vavpotič —slikar življenjske harmonije, v Katalogu NG Ivan Vavpotič, Lj. 1987; Vodnik po Jakčevem domu; Simbolika Jakčevih motivov, v knjigi Jakčev dom v Novem mestu. Umetnostna zbirka podarjenih Jakčevih del, Novo mesto 1988 in 1990, str. 59—67 in 107—112 (tudi urednil); Odmev barvite pesmi slikarskega srca, v: Miha Maleš slikar, Kamnik 1989, str. 21—27; Olaf Globočnik in problematika njegovih mladostnih slik, v katalogu Mestne galerije Olaf Globočnik, Ljubljana 1989, str. 5—23.

Peter Lavrih

»Se že mudi, hitro napišite!« me je v tem tednu na stopnicah novomeške glasbene šole, sicer pa »almae mater« novomeške Gimnazije, bodril gospod profesor Kolenc. Čeprav povabilo k pisanju spominov na dijaška leta za prispevek v Stezice še vedno leži na moji pisalni mizi in me obenem vabi nazaj v mladostniška leta, ne vem, kako bi pisal. Ali kot pismo? Ali kot spis? Sledila bi potem ocena tam okoli minus dve, kar sem pri gospe profesorici Jevnikarjevi kar redno prejemal. Toda ne vedno. Usodna je bila šolska naloga tistega Gospodovega leta z naslovom Ljubezen. Takrat trofeja, prva petica, in časi so se spremenili.

Pisanje spominov pristoji človeku, ki je v življenju že nekaj naredil in se narejenega rad spominja. Potem piše in poučuje. Če že rabim besedo spomin na, potem takoj z veseljem pribijem: Spomini na gimnazijo so samo lepi in prijetni. O, da bi se ta leta vrnila. Pa se ne bodo!

V tem trenutku, ko samostanska ura odločno zapodi prvi marec v zgodovino in se svetopisemska nočna straža že obrača k jutru novega dne, ko me še čaka zadnja molitev delovnega dne, ki se bo končala z besedami: »Spokojno noč in srečno smrt nam podeli vsemogočni Gospod,« me navdaja prijetna radost. Radost je v tem, da smem kot frančiškanski duhovnik živeti v isti hiši, v kateri so sto let dolgo živeli moji redovni sobratje kot gimnazijski profesorji. V Novem mestu so že od leta 1472 in so pomorščaka Krištofa v osvajalstvu prehiteli natanko za dvajset let. Ti sobratje frančiškani so bili kaveljci. Dnevno je podrsavajoči korak s šumenjem redovnega habita naznanjal, da iz redovne sobe prihajajo možje, ki živijo karizmo sv. Frančiška Asiškega, ki so si izbrali takšno pot življenja, da bi lahko vzgajali in učili mladi rod. Podoba meniha, ki ga je za samostanski zid zaprla užaljenost nad posvetnostjo, tu ni primerna. Taka podoba menihov ne bo razložila zagnanosti novomeških frančiškanov, da prevzamejo pod svoje okrilje skrb za gimnazijo pred 245 leti. Z gladovno stavko, ki ni isto kot post, ne bi postavili na noge te ustanove. Pognali so jo v tek s študijem, molitvijo in delom. Zadoščala jim je miloščina za živež in po odloku visokega Dunaja les iz kočevskih host za gretje prostorov. In mladež je prihajala v šolo in v cerkev. Bogoslužje je namreč spadalo zraven. Tako težko gre danes v butice eno in drugo. Da je tisto tam znotraj mračne cerkve opij za ljudstvo, sem se učil pri neki gospe profesorici. Sicer mi je bilo vse skupaj čudno, tako približno kot onemu menihu, ki ga je mladi nadebudnež na trgu prepričeval, da je Bog mrtev. Suhljati menih mu je komaj sledil, a je le pristavil: »Čudno, ravnokar sem z Njim govoril, pa se mi ni zdel tako zelo slaboten«. Tako smo namreč tudi takrat dijaki iz Kloštra čutili. Ob pol šestih zjutraj smo bili pri sv. maši v cerkvi. Potem smo na gimnaziji poslušali razlago o božji smrti in veri kot opiju. Pa smo preživeli.

In že sem preskočil dobrih dvesto let. A ne smem. Znova se moram vrniti v preteklost. Prebivam v sobi, od koder vsak dan gledam častitljivo ponosno

damo — prvo gimnazijo. Od dijaštva, vojaštva, zdravnikov, reševalcev in bolnikov do današnjih glasbenikov pa še koga, vse je že prebivalo v tej stavbi. Povezana je bila z visečim balkonskim prehodom s cerkvijo in ta s samostanom. Patri so po suhem tudi v dežju hodili učit. In njih imena so ostala zapisana v nekrologiju kot imena dobrih in sveto živečih ljudi. Dnevno jih še dandanašnji vključujemo v molitve, torej so med nami. Ni jih prekril arhivski prah. Tu je očitna prisotnost preteklega in je danes živa. S tem tveganjem ne izgubim nič, je pa neznansko imenitno. Tako nekako kot stoletna plesen na starem vinu v samostanski vinoteki. Od tu dalje bi že mogel zapisati svojo odločitev, zakaj živim v samostanu kot redovni duhovnik. Tako mi je namreč včeraj naročil profesor Kolenc: »Kar napišite, zakaj ste se odločili za ta poklic!« Odločanj je veliko. Kakor je jagod na rožnem vencu mnogo in pripeljejo zbranega molivca v sveto skrivnost, tako mislim, da je z odločanji za redovniški in duhovniški poklic.

In ko je profesor Kolenc že odhajal ob cerkvi po ulici naprej, mi je zaklical: »Napišite tudi, kaj delate, kaj ste v življenju dosegli!« Dosegla me je srednja pleša, vojaščina v Skopju, teologija v Ljubljani in diploma prav tam. Takrat je še veljalo načelo tudi v grosupeljski občini, od tam sem namreč doma, da se v Makedonijo pošilja k vojakom »popove i lopove«. Potem je bila moja prva kaplanska služba na Viču v Ljubljani. Po treh letih so mi predstojniki določili službo župnika v novomeški župniji sv. Lenarta, to je samostanski župniji, kjer sem še danes. Opravljam tudi službo organizatorja in voditelja romanj v Sveto deželo, kar pomeni, da s sodelavci večkrat krenem na pot v Izrael ali kam drugam. Živim v poklicu, ki terja raznovrstnost delovanja, in kar je tudi pomembno, ni tehnoloških viškov in brezposelnosti. Tako je čas od mature v letu Gospodovem 1973 minil z veliko naglico. Sošolke in sošolci četrte b z razredničarko gospo profesorico Vasjo Fuisovo smo vmes večkrat že modrovali: uspevati, uiti trenutku, morda celo samemu sebi. Zato se večkrat rad ustavim pri čebelah, ki pomagajo osvežiti glavo, misli in duha. Ko vstopam v čebelnjak, me na to spomni izrek na vratih: »Si sapis, sis apis!«

Če je to spis, naj velja strog kriterij, tak kot takrat, če pa pismo z lepimi spomini, naj bo pa prva in zadnja beseda spoštovanje do spoštljive in upoštevane novomeške gimnazije, ki mi je dovolila zapeti »Gaudeamus igitur«.

Igor Lukšič

Na gimnazijo sem rad hodil. Imel sem sošolce, ki si jih lahko vsak samo želi. Z učitelji je bilo ravno tako. Pravzaprav sem se na gimnazijo vozil: prva leta z avtobusom, četrto leto pa z očetom. Najbolj zgodnji vozači smo prihajali na šolo pred šesto. Zbirali smo se v bunkerju zraven garderobe. Mnogi smo tam postorili vse potrebno za predmete tistega dne, velikokrat pa smo poskušali nadoknaditi ukradeni spanec. V tretjem in četrtem letniku se mi je pogosto dogajalo, da sem spal samo pet ur na noč. Kadar sem s takšnim primanjkljajem prišel v razred, sem bil najboljši pokazatelj monotonosti posamezne ure in posameznih delov ure. Pri »t.i. jemanju snovi,« ko smo besede profesorja lovili po prostoru in jih s pisalom pribijali na prazne liste naših zvezkov, se mi je pogosto dogajalo, da sem zaspal. V takih primerih bi spal najmanj do konca ure, če ne bi imel zvestega sošolca Zdravca, ki me je vedno pravočasno prebudil. Ko se je zverziral, mi je celo preprečeval, da bi pošteno kinknil. To mu je uspevalo zato, ker sem z duhovnim odhajanjem v zvezku puščal nečitljivo sled, ki se je pred zazibanjem v sen zapotegnila v značilno krivuljo proti spodnjemu delu strani.

Zaspal nisem nikoli edino pri filozofiji. Se nisem upal. Nekoč v začetku leta sem si privoščil nezaslišano predrznost, ki me je stala mirnega spanca: profesor Beznik je večkrat zaključil predavanje pred zvonjenjem. In če se zvonec dolgo ni oglasil, je čas zapolnil z izreko: »Za ta denar je bilo dovolj!« To nas je blazno zabavalo, hkrati pa zbujalo našo domišljijo. Stvar je prišla postopno tako daleč, da sem se nekoč za ta stavek posebej pripravil. Ko je profesor ponovno vrednotil svoje delo, sem potegnil iz žepa nekaj dinarjev, rekoč: »Kaj pa, če zberemo še kak dinar?« Sošolci, ki so to videli, so najprej ostrmeli. Ko pa je profesor Beznik s svojim pogledom in z nasmeškom, ki se mu je tokrat razpotegnil bliže ušes kot navadno, dal znamenje, smo si družno oddahnili.

V največji užitek so mi bile ure slovenščine in ruščine, polne humorja, zafrkavanja, sproščenih razprav, prepletenih z resnim delom. S profesorjem Severjem, ki je bil tudi moj razrednik, sva si priznavala vzajemno zanimivost. Zato sem z veseljem napisal »odštekan« spis, on pa me je prav tako rad poklical, da sem svoj umotvor naglas prebral pred razredom. Prišel je dan, ko je plavalec Borut Petrič stopil na zmagovalne stopnice in mi naj bi ob tem pisali o naših veličastnih občutkih. Namesto da bi se lotil tako zastavljene naloge, sem sporočal vprašljivost pisanja o tem. Svoj spis sem prebral pred sošolci, ki so idejo odobravali in jo celo branili v pogovoru, ki je sledil. Profesor je na splošno presenečenje predlagal oceno tri. In začuda ni popustil pod pritiskom «javnega mnenja«. Ta ocena je bila moralni ukor šolajoči se generaciji: vzgoja.

Milan Markelj

Od kdaj do kdaj ste se šolali na gimnaziji?

Gimnazijo sem povohal še v njeni stari obleki. Bili smo zadnja generacija šolarjev, ki se je še vpisala in hodila v prvi letnik tako imenovane nižje gimnazije, ki so jo s šolsko reformo in oblikovanjem osemletk ukinili. Takrat smo bili komaj dobro narejeni gimnazijci zelo razočarani in jezni, ker smo morali nazaj v osnovno šolo in zapustiti častitljivo gimnazijsko stavbo, v katero smo hodili s spoštovanjem in se v nji počutili bolj odrasle. V gimnazijo sem se tako vsaj formalno vpisal dvakrat, drugič po končani osemletki leta 1961. Maturiral sem leta 1965.

Moj poklic, kdo je vplival nanj?

Delam pri Dolenjskem listu kot novinar — urednik. Za novinarski poklic se pravzaprav nisem nikoli zavestno odločal in si ga tudi nisem zamišljal kot svoj življenjski poklic. Zanimalo in privlačilo me je marsikaj drugega. Vendar pa me novinarstvo na nek način spremlja že ves čas, od otroških nog naprej, ko sva s prijateljem Markom Polenškom kot petošolca izdajala glasilo Kapitelj (naklada 4 izvodi, izšlo kakih 7 številk). V gimnazijskih letih sem sodeloval v uredništvu Stezic, kot študent pa sem sodeloval z manjšo skupino Dolenjcev, ki je spravila skupaj dve številki priloge Dolenjskega lista Dolenjski študent. Nazadnje je naneslo, da sem se po končani vojaščini lepega dne prijavil na razpis za novinarja v Dolenjskem listu in pri tem delu ostal.

Moje delo in dosežki

Ob pisanju različnih novinarskih prispevkov, predstavljanju knjižnih novosti, urejanju Dolenjskih razgledov in sodelovanju pri urejanju revije Rast se že dolgo, četudi ne prav intenzivno, ukvarjam tudi z literaturo. Pišem pesmi in prozo. Doslej sta izšli dve moji knjigi: pesniška zbirka Obrobne pesmi leta 1975 in zbirka kratke proze Podobice 1990. leta. Pesmi in prozo sem občasno objavljal v Mladih potih, Tribuni, Problemih, Sodobnosti, Samorastniški besedi, Dolenjskih razgledih, Rasti, Književnih listih in še kje. Nekaj mojih pesmi je vključenih v antologije: 125 pesmi Tribuninega pesništva, Pesmi dolenjske dežele, Iz bolečine zajemam.

Vsakogar dom

Srečanja z ljudmi,
šepetanja skozi zid.

Vse je slutnja negotova.

Zaklenjen si v hišo smrti.
Ključa ni.

Melanholija

Se me še kdaj dotakne plaho
deklica z vročimi ustnicami
iz zbeganih šestnajstih let?

Mi bo še kdaj srce ožgalo
nerazumno hrepenenje
iz zbeganih šestnajstih let?

Se vrnejo kdaj dnevi svetli,
se vrne kdaj odkrit nasmeh
iz zbeganih šestnajstih let?

Odšla so,
odviharila so leta,
begotna, a vsa očarljiva.
Ne žgejo poljubi mi ustnic,
v srcu plamena več ni.

Le včasih v poznih večerih
zapeče me in zaboli,
dotakne se me plaho davni spomin
iz zbeganih šestnajstih let.

Takrat so vabile daljave,
ceste bile so polne obljub;
ves svet je srebrno zvenel
v svetlih nasmehih deklet.

Marjan Manček

Stojan Pelko

Ko sem na vabilu k sodelovanju pri posebni številki Stezic zagledal podatek o 245. obletnici, mi je najprej prišlo na misel, da je novomeška gimnazija starejša od francoske revolucije!

V času, ko se nam magično leto 2000 približuje z neverjetno hitrostjo, si je že kar težko zamisliti dobo, ki je prečila tri različna stoletja. Po eni strani je občutek, da si bil tudi sam drobec tega trajanja, prav veličasten; po drugi pa človeka kar stisne pri srcu, če pomisli, da bi se njegovo razmišljanje lahko znašlo tik ob pričevanju devetdesetletnika, ki se še živo spominja Novomeške pomladi! Naša lastna gimnazijska leta se v tako bogati zgodovinski ropotarnici zdijo prav nepomembna, zaprašena na eni od stranskih polic časa.

Prvič sem se zares zavedel te veličastne zgodovinske razsežnosti gimnazije šele po tem, ko sem jo sam že zapustil. Gotovo ni naključje, da se je to zgodilo prav v zvezi s filmom — z medijem torej, ki ima tisto neprecenljivo magično moč povzemanja zgodovinskih stoletij v filmske sekunde. Bilo je to med sodelovanjem pri eni od zgodnjih faz Robarjevega scenarija, ki se je pozneje razvil v film Veter v mreži. Morda sem tedaj prvič zares dojel, zakaj je film, kot radi pravijo Američani, bigger than life, večji od življenja. Preprosto moral je biti večji, če naj je na tistih nekaj strani scenarija uspel spraviti celo galerijo likov in usod, ki so zaznamovali podobo novomeške gimnazije.

Moj drugi spomin nanjo pa je pravzaprav posreden, a morda prav zato toliko bolj nepozaben. Pred približno dvema letoma, ko sem še študiral filozofijo na ljubljanski filozofski fakulteti, sem moral kot pogoj za pridobitev ocene iz predmeta didaktika pouka opraviti tudi nastop na poljanski gimnaziji. Tistega dne sem kar nekaj časa postaval pred gimnazijsko stavbo, saj me je bilo pošteno strah, kako bo ves razred nadebudnih usmerjenih »kulturologov« sprejel mojo predstavitev Heglove teorije tragedije. Ko pa sem končno le vstopil skozi velika vhodna vrata, se mi je zazdelo, da sem z enim samim korakom prestopil tako v prostoru (iz Ljubljane v Novo mesto) kot v času (deset let nazaj). Pogled na avlo in stopnišče je bil namreč na las podoben tistemu pogledu, ki sem ga štiri leta gimnazijskega šolanja dan na dan sprejemal, ne da bi se ga zares zavedal. Hipno razburjenje je bilo močnejše od vsakega strahu, bil je to svojevrsten občutek ponosa in moči obenem. Prepričan sem, da bi vsaka podrobnejša primerjava dveh stavb kaj hitro odkrila celo vrsto razločkov, toda meni sta se tedaj obe zdeli kot nekakšni klasični formi, na katere tu in tam naletimo na naši poti in ob katerih si oddahnemo — nekako tako kot ob pogledu na piramido ali na sloki steber katedrale.

Novomeška gimnazija bo zame vedno ostala ena od takih klasičnih form, ob kateri se oko odpočije, duh pa zaživi.

Nataša Petrov

Nataša Petrov, prof. francoščine in primerjalne književnosti, bibliotekarka, vodja Dolenjske domoznanske bibliografije v Študijski knjižnici Mirana Jarca, ki jo je tudi vodila v letih 1981—1989. Sodeluje pri reviji Rast, kjer je odgovorna urednica.

V otroštvu je bilo doživljanje narave tisto, ki mi je globlje prebudilo čute in občutja, misli, hrepenenja, sanjarjenja in pričakovanja. Na deželi pri stari mami sem po grmovju občudovala sinje cvetove jetrnikov, prve vijolice po travi in belino drobnih marjetic. Prisluškovala sem večernim sapicam z Gorjancev in čakala, da so se prikazale prve zvezde na nebu. V vrtu stare mame so rasle razkošne rdeče potonike in modre lilije. Srce, duša in duh so za vedno ostali obarvani s to pristno srečo, ki jo ničesar in nikdo ni mogel prizadeti. So bila to doživljanja Biti, radosti nad tem, da vse enostavno je? Na univerzi sem pri profesorju Pirjevcu poslušala cikel predavanj, močno filozofsko obarvan, v katerih razglabljal o teh nadvse vznemirljivih temah, o biti in ničU, o biti in biti za nekaj, o transcendenci in ontološki diferenci in še o marsičem. Potrebna so bila še leta zorenja, da sta se mi povezali znanje in otroško doživljanje. Je morda povezava zmotna?

Mislim, da me je odprtost do narave privedla kasneje, ko se je začelo šolanje, do žeje po znanju in do dovzetnosti za knjigo, posodo umetnosti in znanja, ki razstira temo nevednosti, omejenosti, predsodkov, krepi občutek notranje svobode in integritete. Novomeško gimnazijo sem obiskovala v letih 1963/64 — 1966/67. Rada se spominjam razrednikov prof. Jožeta Mlinariča in prof. Dušana Modica, ki nam je bil očetovsko skrben razrednik od 2. do 4. razreda, veliko pa si je prizadeval za ureditev fizikalnega kabineta; profesoric Jevnikarjeve, Čertaličeve, Valentinčičeve, Fuisove, Budnove (Marnove), Hudetove, profesorjev M. Dobovška, V. Fabiana in Beznika. V prvem razredu smo imeli pouk popoldne, saj je bil tisto leto velik vpis. Za razrednika smo dobili zgodovinarja in klasičnega filologa Jožeta Mlinariča, danes doktorja znanosti, uglednega avtorja zgodovinskih knjig. Predaval je zanimivo, slikovito in živahno zgodovino Grkov, Rimljanov in srednjega veka. Prizadeval si je za razred. Mimo rednih obveznosti nas je peljal na kopanje na Krko, kjer smo se v naravi sprostili in utrdili kondicijo s plavanjem, žoganjem, tekanjem. Res je mladini potrebna rekreacija in šport. Niso prazne besede Zdrav duh v zdravem telesu. Prof. Mlinarič nas je poučeval tudi latinščino, h kateri smo hodili neobvezno, zjutraj pred poukom. Bil je briljanten latinist, marsikdaj nam je povedal tudi kaj v grščini. Lepo je recitiral, včasih nam je povedal kakšen svoj prevod:

»Cintija prvo dekle je bilo, ki z očmi me je ujelo, reveža mene, ki prej ni dotaknila se strast.« Leta 1973 je pri Obzorjih izšel njegov imeniten prevod Propercovih Pesmi v zbirki Iz antičnega sveta. Latinščina, tako imenovani mrtev je-

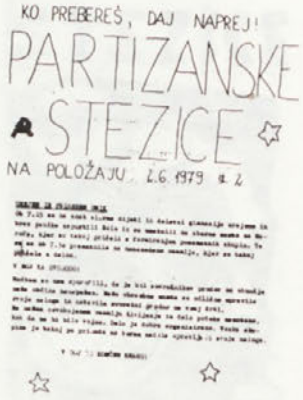

STEZICESTEZICE

STEZICESTEZICE

zik, je poln žive lepote in elegance. Naj spet zaživi lingua latina med mladimi rodovi šolajoče se mladine!

Najtežja v prvem letniku se mi je zdela francoščina. Prof. Vida Jeleničeva nam je nazorno razložila osnove fonetike in potrpežljivo vadila z nami izgovorjavo nosnikov in r-ja, dvoglasnikov in drugih posebnosti. Povedala nam je zanimivosti o Franciji, Francozih, njihovi kulturi in navadah, kar me je spodbudilo k temu, da bi se nekoč pogovarjala s temi ljudmi in obiskala deželo. Predvsem pa so bila dragocena njena navodila, kako se uspešno učiti tujega jezika. Za prof. Jeleničevo nas je učila francoščino prof. Sonja Repše (Godnik) tudi odlična romanistka. V skupini nas je bilo okrog 15 in parkrat spomladi smo imeli francoščino v naravi, odšli smo v Ragov log in na Marof. Bile so čudovite ure sredi zelenja, toplote, vonjav in ptičjih glasov. Zvedeli smo za imena dreves, rož, rastlin, ptičev sin dobili razlago fraze faire l'école buissonnière = potepati se, ne priti v šolo, špricati. Naučiti smo se morali pesmico o učencu, ki šprica, zabeležiti v svoje slovarške besede in opisati te dogodivščine. Radi smo se oddolžili.

Za uro biologije v obliki sprehoda smo pripravili prof. Viktorja Fabiana. Pozidna rutica je rastla tudi med kamnitimi ograjami. Morda še danes.

Nekaj posebnega je bila praksa, ki smo jo opravili pod odličnim vodstvom prof. M. Dobovška. Taborili smo na Valeti nad Portorožem, kar daleč na Pacug smo navsezgodaj zjutraj hodili obirat bolhač, rastlino, iz katere izdelujejo herbicide. Bilo je naporno in lepo.

Strogega in zelo zadržanega prof. filozofije Beznika smo se bali, vendar smo proti koncu 4. letnika uspeli, da je imel debatno uro — Sartre in eksistencializem. Bilo nam je pomembno in navdalo nas je s onosom.

V prvem razredu nas je slovenščino učil prof. Sever, ki ga je odlikovala ljubezen do knjig. Mimogrede nas je opozarjal na knjižne novosti iz domače in tuje književnosti. Knjige je prinesel v razred jih jedrnato in prepričljivo predstavil in tako nevsiljivo usmerjal in spodbujal branje in z njim naša obzorja.

V tretjem letniku sem pomagala v šolski knjižnici, katere varuh je bil tedaj prof. Sever. Začela so se moja najbolj intenzivna leta branja, ki so se kasneje nadaljevala pri študiju svetovne književnosti in francoščine.

Naključje življenja me je pripeljalo v bibliotekarski poklic. Zdaj že osemnajst let delam v Študijski knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu. Petrarkove žlahtne in univerzalne misli o knjigah so mi osebno dragocene in vodilo pri poklicnem delu. Dolgujemo mu verjetno najlepšo hvalnico knjigam:

»Prijateljice imam, katerih družba mi je nadvse draga. Iz vseh dežel in vseh časov prihajajo in čeprav jih je njihova učenost obsula s častmi, je vendarle tako lahko občevati z njimi, saj so mi zmeraj na voljo. Lahko jih sprejmem, ali pa se odpovem njihovi družbi, kakor mi je ravno všeč. Nikoli me ne nadlegujejo, vedno so pripravljen odgovoriti mi na vprašanja, ki jim jih postavljam. Ene mi pripovedujejo o dogodkih preteklih dni, druge pa mi odkrivajo skrivnosti prirode. Nekatere me učijo, kako naj živim, druge zopet, kako naj umrem. Nekatere mi odganjajo skrbi in spodbujajo mojega duha, kadar klone, druge pa krepijo moj um in mu modro svetujejo, kako naj ukazujem svojim željam in se postavim na lastne noge. Skratka, odpirajo mi duri k vsem umetnostim in znanostim. In za povračilo ne zahtevajo ničesar drugega kot nekaj prostora v kakem kotu mojega skromnega doma, kjer lahko mirno počivajo, kajti udobneje je uživati družbo teh prijateljic v tišini in miru kot sredi šumne množice.«

Janez Pezelj

K pisanju tega teksta me je, prepozno, kot se to med prijatelji pogosto zgodi, povabil Toni Vovko. Najin pogovor je stekel nekako tako:
T: »Boš napisal nekaj vrst za slavnostno številko Stezic?«
J: »Čestitam, si končno postal urednik?«
T: »Mislim resno, razen tega si tudi ti svoj čas objavljal pesmice v Stezicah.«
J: »Na srečo izgubljeno in pozabljeno!«
T: »Daj, napiši!«

J: »Do kdaj?«
T: »Že včeraj bi moral vse oddati v tiskarno!«
J: »Ne pride v poštev. Bil sem v Ljubljani, utrujen sem in brez idej!«
T: »Daj, lepo te prosim. Vsi so se žrtvovali. Fič, Berovič, Pelko... To zate ne more biti prevelika težava, saj novinarji delate hitro!«
J: »In o čem naj bi pisal?«
T: »Enostavno. Omeni gimnazijo, profesorje, Stezice. Da pa vsi ne boste pisali po istem kopitu, se loti Kosova. Kratko in jedrnato. Vse skupaj oddaj do 8. ure zjutraj, ne pozabi na nekaj fotografij. Daj, stori to.«

In sem storil. Torej, tisti člen, okoli katerega pletemo v tej številki Stezic vsak svojo zgodbo in svoje spomine, je gimnazija. Tudi če jo pogledaš z Marofa, od daleč, «pomanjšano«, ne izgubi nič svoje častitljivosti in pomembnosti. Tudi danes jo gledam z enakim spoštovanjem kot takrat, ko sem gulil osnovnošolske klopi. In jo imam enako rad. Škoda le, ker je tako hudo zdelana, obledela in ker ne najdemo denarja, da bi jo pomladili. To si zasluži že zaradi mladosti, ki vanjo zahaja.

Sicer pa — v tej stavbi sem spoznal dobre in slabe profesorje, ravno take vrstnike. Prvih, dobrih, več kot drugih. V tej stavbi sem doživel tudi vse najlepše, kar lahko doživi najstnik. Od prvega gimnazijskega plesa, kjer smo vsi nadišavljeni zviška gledali na dekleta, do čudnih in neznanih bolezni, ki so preprečile kakšen cvek, pa huda razočaranja, besedne spopade, štrajk, zmage in poraze na športnih igriščih. In debatne večere, ko smo si širili obzorja duha. Ko smo prišli v Ljubljano, bruci, smo na vprašanje, katero šolo smo končali, dolenjsko ponosno odgovorili, da novomeško gimnazijo, ob tem pa smo pomembno gledali. Takrat je namreč to nekaj pomenilo. Upam, da tudi danes.

Takrat profesorji sicer niso štrajkali in si na ta način popravljali osebni dohodek, a njihovi osebni problemi niso vplivali na kakovost pouka. Najbrž je tako tudi danes. Seveda pa je bilo v glavnem vse odvisno od nas samih. Sebi bi danes, če bi si bil profesor, marsikdaj pritisnil velik cvek, in bi bil do sebe manj prizanesljiv, kot so bili moji profesorji. Moji profesorji. Imel sem srečo. Ali so imeli z nami, s svojimi dijaki, srečo profesorji? Na to vprašanje ne bi rad odgovoril.

A zdaj h Kosovu. Po malem ga imam že čez glavo. Zaradi njega se že vsa Evropa zaletava z glavo v zid. Zdaj je doli še slabše, kot je bilo. Vsaj enkrat na teden pokličem prijatelja v Prištino. Ko dvigne slušalko, mu rečem: »Dobro, še si!« In se nasmejeva ter odloživa. A v tem smehu je predvsem žalost. Kot je žalost v naslednjih dveh zgodbah, ki sem ju za slavnostno številko Stezic izbral iz svojega **Kosovskega dnevnika:**

Okijeva zmaga *(4. aprila 1989): »Vstopil sem v zlatarno k mlademu Okiju. Oki je seveda Albanec. Okiju v bistvu ni ime Oki, a ne bi rad, da bi imel zaradi tega zapisa v dnevniku v primeru, da mi ga odvzame srbska policija, težave. Pred mano so trije miličniki. Malce pijani z grozečim glasom zbijajo ceno zlatemu prstanu. Albanec še naprej vztraja. Nudijo mu tretjino manj. Fant je nadvse prestrašen. Z očmi poišče pomoč pri meni. Najbolj glasen dvometraš sledi njegovemu pogledu. Radovedno me premeri in ker ne ve,kdo sem (lahko bi bil policijski vioski inšpektor, ne spomni pa se, da bi me legitimiral), se nekoliko umiri. A še vedno terja poseben popust za srbskega policaja. »Ajde, za 120 hiljadarki!« Njegov glas ni več tako grozeč in samozavesten. Oki hitro ugotovi, da sem, čeprav neznaten, s svojim visokim čelom (plešo) in mrkim pogledom njegova rešitev. Poteze na obrazu se mu sprostijo. Miličnik z jezno kretnjo odšteje zahtevano vsoto. Albanec Oki slavi drobceno zmago. Toda jutri je še en dan.«*

Žarnice svetijo mrtvemu mestu *(4. april 1989): »Priština se je začela odevati v spomladanski mrak. Zagorijo prve svetilke. Moj cilj je hotelska soba. Čez pol ure se namreč začenja policijska ura. Hitim proti hotelu. Pločniki so skorajda prazni. Ustavi me miličniška ekipa. Včeraj so me Hrvati. Bili so hladni, a korektni. Kaj bo sedaj?*

»Dokumente!« Postopek teče hitro, kajti vse imam pripravljeno.
»A, iz Slovenije? Kaj delate tu v Prištini?« Povem, da sem dopisnik Studia D.
»Dobro, dobro, samo da niste od Dela. Aj, Delo laže! Kako to Delo laže! Pa

tudi ljubljanska televizija ni nič boljša.« Fantom se še klepeta. Meni ne, morebiti bodo zahtevali še kakšen dokument, imam pa le službeno izkaznico RTV Ljubljana. Na srečo se vse konča hitro. Mladi Srbi me opozorijo, naj po nepotrebnem ne hodim iz hotela, čeprav imam posebno dovolilnico, mi zaželijo srečno, jaz njim in se razidemo.

Ura se je že krepko nagnila preko polnoči. Utrujen se zazrem skoz okno. Mesto je povsem razsvetljeno in na ta način kljubuje policijski uri. Žarnice bodo mrtvemu mestu svetile do 5. ure zjutraj, ko bo konec policijske ure.«

Ekipa slovenske televizije v Gnjilanah, 2. aprila 1989. Snemalec Jože Kramer in šofer Drago Božnik nista zdržala psihičnih pritiskov. Zaradi neprestanega ustavljanja in legitimiranja (Jože je bil prvi dan štiri ure v vojaškem zaporu) je Drago doživel živčni zlom in odpotoval je domov.

Janez Pipan

Novomeško gimnazijo sem obiskoval med leti 1971 in 1975, in sicer njen pedagoški oddelek.

Po maturi leta 1975 sem se vpisal na ljubljansko akademijo za gledališče, radio, film in televizijo, smer: gledališko radijska režija. Študij sem končal v rednem roku — leta 1979. Od tedaj delujem kot profesionalni gledališki režiser. Moram priznati, da so na mojo izbiro poklica vplivali tudi nekateri profesorji z novomeške gimnazije, v prvi vrsti prof. Janez Kolenc. On me je sicer večino časa usmerjal v literarnozgodovinske in slavistične vode, kar je tudi mene samega takrat prvenstveno navduševalo, vendar pa mi je malo pred koncem šolanja le namignil, da bi bilo morda bolje izbrati kaj drugega, »bolj kreativnega«, kot se je izrazil. Tako sem se prijavil za sprejemne izpite na AGRFT in jih po čudnem naključju tudi uspešno opravil.

V nekaj več kot desetih letih sem režiral okrog 30 predstav v skoraj vseh slovenskih in nekaterih jugoslovanskih gledališčih. Naj naštejem nekaj pomembnejših: Vitomil Zupan: **Zapiski o sistemu,** EG Glej 1979; Slawomir Mrožek: **Tango,** AGRFT 1979 (diplomska prestava); Ferdo Kozak: **Profesor Klepec,** Drama SNG 1979; Niko Grafenauer: **Nebotičniki, sedite!** Sloven-

Prizor
iz gledališke predstave
KROKAR
Režiser:
JANEZ PIPAN

sko mladinsko gledališče (SMG) 1979; Franz Xaver Kroetz: **Človek Meier,** MGL 1980; Dominik Smole: **Krst pri Savici,** Drama SNG 1981; Emil Filipčič: **Ujetniki svobode,** SMG 1982; Edvard Kocbek: **Strah in pogum** (tudi dramatizacija), SMG 1984; Slobodan Šnajder: **Confiteor,** Narodno pozorište Beograd 1985; Stanislawa Przybyszewska: **Dantonov primer,** Drama SNG 1985; Carlo Colodi — Ivo Svetina: **Ostržek,** SMG 1985; F. M. Dostojevski — Dušan Jovanović: **Besi,** SMG 1986; William Shakespeare: **Julij Cezar,** Narodno pozorište — Nepszinhaz Subotica 1986; J. B. P. Moliere: **Šola za žene,** Narodno pozorište — Nepszinhaz Subotica 1987; A. A. Milne — Ivo Svetina: **Medved Pu,** SMG 1987; Jean Genet: **Balkon,** SMG 1988; Drago Jančar: **Klementov padec,** MGL 1988; Ivo Svetina: **Zgodba južnega gozda ali kdo je ubil sonce,** Lutkovno gledališče Ljubljana, 1989; Dušan Jovanović: **Viktor ali dan mladosti,** MGL 1989; Niko Grafenauer — Gojmir Lešnjak: **Skrivnosti,** SMG 1990; Edgar Allan Poe — Janez Pipan: **Krokar,** SMG 1991.

Naj povem še to, da od leta 1980 delujem kot režiser v Slovenskem mladinskem gledališču.

Novomeško gimnazijo sem obiskoval v letih 1985/86, 1986/87, 1987/88 in 1988/89.

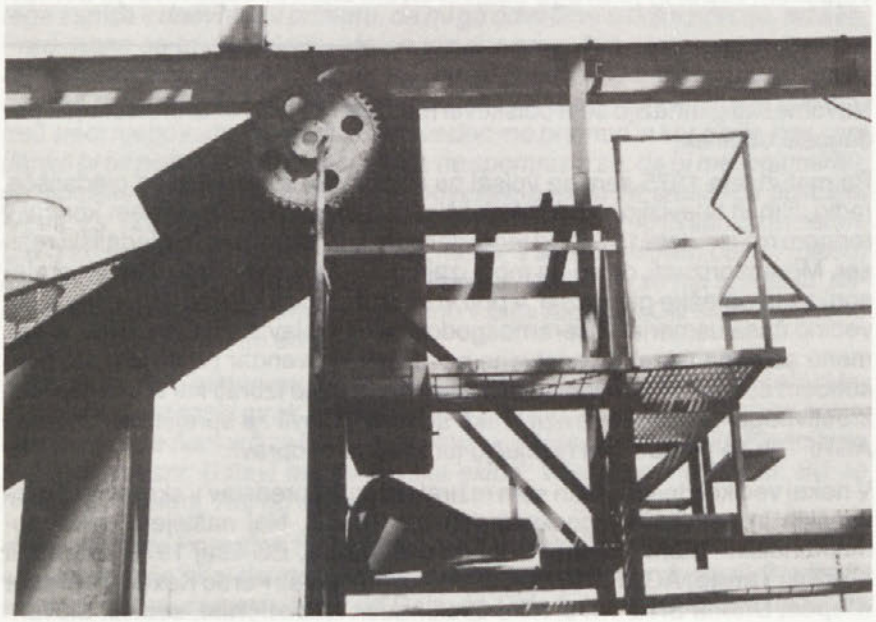

Bojan Radovič

Sem svobodni umetnik — fotograf in organizator fotografskih razstav, na izbiro tega poklica pa je vplival splet okoliščin

Važnejše samostojne in skupinske razstave:

1979 Novo mesto, Dolenjski muzej, »Razkošje razprostrtega poldneva«
1982 Novo mesto, Galerija Krka, »Fotografije«
1982 Ljubljana, Galerija Ars, »Bitterns Boom«
Liverpool, Open Eye Gallery, »Nekaj aspektov sodobne jugoslovanske fotografije«
1983 Ljubljana, Cankarjev dom, »Razvoj slovenske fotografije«
1986 Ljubljana, Galerija Ars, »Telo in izpoved«
Novo mesto, Fotogalerija Novo mesto
Brežice, Posavski muzej
1987 Ljubljana, galerija Feniks, »Bajke«
Ljubljana, Cankarjev dom, »Analogije«
Cardiff, Fotogallery, »Regarding Photography«
1988 Graz, Fotogalerija, »Podobe s Kosova«
München, »Sodobna slovenska umetnost«
Köln, Museum Ludwig, »Young European Photographers Award«
1989 Bremen, Fotoforum
Frankfurt, »Young Europen Photographers Award«
Spinea-Benetke,« dalla Jugoslavia... alcune espressioni«
1990 Bruxelles, Galerija Contratype
Ljubljana, Mestna galerija, »Slovenska fotografija 1945—90«

Publikacije: Bitterns Boom 1982.

Filip Robar — Dorin

Na novomeški gimnaziji sem se šolal v petdesetih. Nekaj tistega, kar imenujemo duh časa, je ob vsem navideznem poletu in radosti, neugnanosti in izključujočosti revolucionarne ideologije, vendarle bilo in težilo ljudi okrog nas, bolj ali manj mladostno radoživih, bolj ali manj čustveno in umsko razplalih in včasih tudi muževno tihih in slovensko otožnih dijakov. Iz pokončnih, strogih, a pravičnih in resnično prosvetljenih učiteljev in profesorjev, je nekaj tistega,

kar imenujemo duh časa, delalo ujetnike novega reda in razreda. Poskušalo je delati.

Vendar mislim, kolikor mi moč spomina in iskrost misli dovoljujeta, da sem večji del svoje gimnazijske izobrazbe črpal in dobival nemoteno in širokogrudno — temeljna odgovornost teh ljudi na gimnaziji do svoje pozvanosti, do svoje stroke, do civilizacije in kulture, se je izražala, če že ne povsem odkrito, v skoraj neuničljivi pedagoški energiji, idealizmu, predanosti, znanju in etičnosti zlasti starejših profesorjev, ki so bili tudi sami nekoč dijaki iste častitljive ustanove, pa vsaj implicite, včasih tudi v neprikriti jezi, grenkobi, razočaranju, ironiji.

Dvojna merila so nemalokrat ustvarjala vzdušje, kjer je vladala dvojna morala. Upor zoper dvoličnost in sužnost vsake vrste novemu idejnemu in ideološkemu redu in razredu, upor proti represiji, ki jo je na bolj ali manj rafiniran način izvajala nova oblastna struktura, ki se, kajpak, ni odlikovala z znanjem in humanistiko, je bil le poredko dejanski, občuten. Največkrat je bil prikrit, simboličen.

Duhovnost in humanistični, tudi umetniški predmeti, so se postopoma umikali idejnemu novoreku in zunanjemu blišču športnih in nastopaških vaj, štafet, proslav in podobnega. Cvetel je konformizem. Dobro se je prijel tal tudi primitivizem.

Za svoj spis o slovenskem hlapčevstvu in dvojni morali, ki sem ga spontano stresel iz sebe pri slovenski šolski nalogi, sem bil malo pred maturo skoraj izključen iz gimnazije. Hvala bogu, zmagala je pamet. Ali pa je nemara spet triumfiralo načelo dvojnega merila?

Proti konformizmu in **za** svobodno etiko takrat že najavljajočega se sartrovskega in kirkegaardovskega eksistencializma, **zoper** meščansko, uradniško, politično in tudi profesorsko dvoličnost, togost, taktiziranje, neetičnost v službi vsesplošnega primitivizma in **za** upornega camusovskega človeka, **proti** glavnemu toku in moči množic in **za** duha ter poezijo posameznega, ustvarjalnega človeka, četudi je ta včasih malo čez les, **proti** vsemu tistemu, ki ovira prosti tek življenja in za vse, kar ga polni, bogati, žene, spočenja, kvasi. **Za** vse to in **proti** vsemu onemu sem tlel in gorel, takrat in tudi danes. **Pro et contra** je bila tudi prva povojna svobodno razmišljujoča in uporniška združba mladih Novomeščanov, ki sem jo ustanovil in vodil že kot študent filozofije.

Če je bil nadrealizem dekadenten in prepovedan, sem bil tudi jaz dekadenten in prepovedan. Če so bile takratna Beseda in potem Revija 57, pa pozneje Perspektive protidržavna in protipartijska literatura in misel, potem sem bil tudi jaz, spontano in iskreno, protidržavni in protipartijski element. Toda, tudi gimnazija je bila komaj še gimnazija, zacveteli so reformistični popadki, razrastle so se buče.

Prizor iz filma
VETER V MREŽI
režiser:
FILIP ROBAR - DORIN

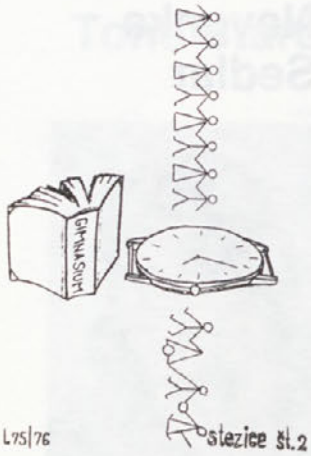

Poklic si vsak ustvarjalec, tudi umetniški, bolj ali manj izbira sam. Iz sebe, iz svojosti, iz samote, iz sanj in zavesti o trajanju in minljivosti. Na gimnaziji se je o poklicu sicer govorilo, toda ko sem nekoč dejal, da bom študiral psihologijo, so tako sošolci kot razrednik počili v smeh. Umetnik in umetniški poklici so še dandanes skorajda psovka v tem našem duhovno osiromašenem in sprofaniranem mestu.
Pomnim in dvomim, da bom kdaj pozabil sijajen, enciklopedičen um, kar dobro pokončnost in vitalnost nekaterih profesorjev, dasi ni imel nihče kdo ve kakšen vpliv name. Dobovšek, Dodič, Rudolf Kranjc, Robida, Fabjan, Vlada Jankovič, neutrudni Glonar, Koželj, Andoljšek, Palmira Kasesnik in še nekatri so zdaj, ko moji vrtovi mirno in bogato rojevajo, lepa in svetla človeška obeležja trajanja.

Rad sem imel tudi Lamuta, Borčiča, Janka Jarca, ki sem ga lahko občudoval v njegovi na pol falstafovski, na pol faustovski pozi le zunaj gimnazije. Vidaliju, Kolencu in Toporišiču sem zameril malo, morda samo to, da niso nikoli govorili o Antonu Podbevšku, o Slavku Grumu in Miranu Jarcu komaj kaj malega, čeprav je Podbevšek, novomeški gimnazijec, slovenski predhodnik evropskega nadrealizma. Nada Dobravec me je vrgla iz slovenščine. Veliko ljubše bi mi bilo, če bi me učila ruščine. Rad se spomnim tudi Eve Nidergal (potem Simič), ki je dala priznanje moji prvi bradi: »ah, eksistencialist!«

Delo, dosežki? Filozofija, književnost, prevajanje, antropologija, film. S filmom pišem svojo poezijo, svoje romane in antropološke eseje. Tudi pedagog sem bil, dve leti v Švici , osem let v Ljubljani, na Akademiji za gledališče in film, od koder me je odstranila še ena zadnjih stalinističnih čistk pri nas, ko je takrat znana komunistična aktivistka zagnala vik in krik, da kvarim našo napredno in ustvarjalno mladino. Bodi dovolj!

Ostajajo pesmi, scenariji, proza, filmi. Ducat kratkih in srednje dolgih. **Posebna šola, Pogled stvari, Si videl (Dane Zajc), Xenia na gostovanju, Ristanc, Opera mobile, Ljudnica, Novomeška pomlad.** Pol ducata dolgih dokumentarnih in igranih. **Srečanja, Sence bližnjih prednikov, Opre Roma (Pamet v roke...), Jonov let, Ovni in mamuti, Veter v mreži** — ki sem ga posvetil naši gimnaziji, in komaj narejeni **Rog'n'Roll Party.** Pripravljam znanstveno-fantastični »thriller« ali srhljivko z naslovom **Nereščani (Ljudstvo divjih svinj).** Ducat domačih nagrad, dve mednarodni, ena Grand Prix (Mannheim 1985). Trenutno moj najljubši izrek: ARTIS SOLA DOMINA NECESSITAS. Trenutno moj najboljši (lastni) aforizem: Bil je resnično posebnež-napihoval je mlinske kamne. Lep pozdrav našim gimnazijcem?

Prizor iz filma
VETER V MREŽI
režiser:
FILIP ROBAR - DORIN

Nevenka Sedlar

Novomeško gimnazijo sem obiskovala od leta 1969 do 1973. Poklic: dramska igralka, zaposlena sem v Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici (PDG).

Na izbiro poklica je vplivala moja mama.

Prizor
iz gledališke predstave
POŠLJITE ZA NASLOVNIKOM
igrala:
NEVENKA SEDLAR

Nekaj predstav, v katerih sem igrala:

Svetlana Makarovič:	Sapramiška
Boris A. Novak:	V ozvezdju postelje
Slavko Grum:	Dogodek v mestu Gogi
Dimitrij Rupel:	Pošljite za naslovnikom
Franček Rudolf:	Veronika
Gregor Strniša:	Ljudožerci
Ferdo Kozak:	Punčka (SSG Trst)
Ljubomir Simović:	Potujoče gledališče Šopalović
Eugene O'Neill:	Dolgega dne potovanje v noč
Ion Druce:	Največja svetinja
I. S. Turgenjev:	Mesec dni na kmetih
M. Frayn:	Hrup za odrom
J. B. P. Molière:	Don Juan

Za vlogo Charlote v Molièrovem Don Juanu sem prejela nagrado na festivalu v Sarajevu — zlat lovorjev venec.

Posnela sem nekaj radijskih oddaj, igrala sem v TV igri »Sedem ponudb« in v filmu Matjaža Klopčiča »Vdovstvo Karoline Žašler«.

Tone Starc

... opravili smo maturo, končali smo gimnazijo! Takrat smo mislili, da je mesto naše, ker je svet bil naš. Kar nekaj neprespanih noči smo tavali po ulicah, ki so bile svetle za nas od moči življenja, skupnih sanj in vina. Vrelo je iz nas ‚svet bom obrnil na glavo.' Bili smo in čakali izzivov...

Za nami so bila leta domačih nalog, spraševanj, priprav na šolske naloge in maturitetne predmete. Z vsem tem so, kot počno to še danes profesorji, ugotavljali vsak na svojem področju uspešnost vsajanja svojih pogledov na znanost, na svet in čas, ki je bil pred nami, in tisti, v katerem smo živeli.

Takrat so bile knjige bolj poceni, tudi vzdržale so dlje časa. Za precej predmetov ni bilo knjig, zato smo pisali po predavanjih. Tehničnih pomagal je bilo v šoli bolj malo, bilo pa je kar nekaj nagačenih živali, predvsem pa veliko «kamenja«, ki nikakor ni hotelo v glavo.

Imeli smo svoj razred.

Imeli smo dovolj telovadbe v šoli in izven nje. Plesov pa bolj malo. Izogibali smo se mestnih lokalov, bila je na moči »hora legalis«. Takrat je bil Hmeljnik skoraj takoj za Mestnimi njivami.

Vse to smo prestajali z določeno mero samosvojosti, ki je nosila v sebi značilnosti okolja, iz katerega smo izhajali, in to je bilo nekajkrat manj ugodno. Posebno v določenih trenutkih, ko smo ugotavljali valovne dolžine s profesorji na nekatere teme, kot so bili Cankar, Gradnik, Kette, Župančič.

Začudenje smo doživljali ob posledicah trenutka, ko je šolska goba priletela v sliko Tita v hipu, ko je profesor vstopil v razred. Naučili smo se, kaj je proces. Še večje začudenje smo spoznali, ko smo gradili avtocesto Ljubljana—Zagreb. Ravno iz vrst tistih, ki so bili pred akcijo polni dvomov in prepričani, da je dovolj že udeležba, so nastajale uspešne delavne skupine in udarniki. Vse to je dobilo svoj pravi pomen ob ugotovitvi, da mnogim tovrstne življenjske točke sploh niso bile potrebne. V vsem tem dogajanju smo do podrobnosti spoznali Egipt in Grčijo do Alhambre v Španiji, Tivolija v Rimu in luvrskega muzeja v Parizu.

Znali smo šteti minute od prvih strelov iz Aurore dalje.

Znali smo število govedi v Indiji na pamet in vzroke za veliko otrok v vseh revnih deželah.

Tudi gimnazijci so že takrat hodili v Avstrijo, seveda peš. Nazaj so jih vozili miličniki.

Zime so bile tista leta klasične, vendar niso onemogočale kopanja v Krki tudi med zimskimi počitnicami. Vsaka pomlad nas je obdarovala z novimi ljubeznimi in nekateri so znali na pamet vozni red straškega vlaka, spet drugi so poznali vsako drevo na Marofu in v Ragovem logu.

Ves ta kaos se je v štirih letih stresal in pretresal skozi sita profesorjev in nas samih, da je na koncu ostal kupček naučenih in tudi delno preverjenih vzorcev obnašanja in življenja. Potreba po cigaretih je terjala poleg vsega duhovnega naprezanja najbolj konkretna opravila — od pomivanja tal, prodaje kostanja do sekanja drv in kokošjih glav.

Leta, ki so pretekla od takratnega dogajanja, so nas le malo srečevala z gimnazijo, tako kot stavbo kot z ljudmi v njej. Minevala so daleč stran, za ene bližje, za druge dlje, vendar mimo.

Ob slavju gimnazije, ki ga praznujemo letos, pa se vračamo globlje v ta čas — čas našega vstopanja v življenje. Verjetno nehote, ker smo vsi tako ali drugače zaprti v celice svoje samote, v izbe svojega dela, odkoder le kukamo skozi okna z očmi, utrujenimi od življenja. Komaj in s težavo prepoznavamo lepote okoli sebe. Ulice in trgi mesta, ki ni več naše, so polni nekih drugih mladih ljudi, v katere gledamo kot v tujce in s katerimi ne delimo več sanj. Ugotavljamo, da se je prav ta gimnazija sedaj, čeprav smo se ji časovno že tako oddaljili, spet vrnila v naš spomin in v nas zaživela. Tako spoznamo, da je življenje nekaj več, kot nas uči pusta vsakdanjost. Ozka stopnišča se nam razširjajo in nas vodijo v širno življenje, poti vanj pa smo si morali utreti sami. Vendar pa vemo: začetno smer naše poti nam je dala prav ta šola.

Zato ob tem jubilejnem času častitljive šole želim, da bi bili zanamci nam vsaj malo podobni, upam pa, to je zakon življenja, da bodo generacijo maturantov 58/59 presegli. Življenje gre naprej, se vzpenja in pada...

Branko Suhy

Rojen 13. decembra 1950 v Mariboru.

Gimnazijo v Novem mestu je obiskoval od l. 1975 — 1980 l.

Leta 1974 je diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani pri prof. Janezu Berniku. Leta 1976 je končal slikarsko specialko pri prof. Andreju Jemcu ter nato leta 1978 še grafično specialko pri prof. Marjanu Pogačniku. Kot štipendist francoske vlade se je leta 1977 izpopolnjeval v grafičnem ateljeju Jonya Friedlaenderja v Parizu, v letih 1977/1978 pa kot štipendist Gottfrieda von Herderya na mojstrski šoli prof. M. Melcherja na Akademiji za likovno umetnost na Dunaju. Kot slikar in grafik je imel doslej preko dvajset samostojnih razstav, hkrati pa je sodeloval na številnih pomembnih mednarodnih likovnih prireditvah. Njegovo dosedanje delo je zbrano v dveh obsežnih monografijah. Sedaj je izredni profesor za grafiko na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

Izpoved in oblika v delu Branka Suhyja

Ivan Sedej o Branetu Suhyju

Umetniška pot Branka Suhyja teče med dvoumnimi in protislovnimi kažipoti, med citiranjem Dürerjeve in Rembrandtove grafike, med odsevi New Image, med navezovanji na klasični modernizem in iskanjem izrazitega osebnostnega izraza. V njegovem slikarstvu in grafiki slutimo usedline, ki so nasledek resnega študija in razmišljanja, radovednosti, spoštovanja klasične šole in hkrati jasne napovedi po razločevanju, po iskanju drugačnosti in drugačnega tipa likovnega ustvarjanja. V sedemdesetih letih se je odzival predvsem na pobude, ki jih je sprožala izrazito estetistična inačica slovenskega modernizma. V tem obdobju zorenja pa je dosegel pomembno stopnjo — oblikoval je svoj likovni občutek in izmojstril znanje. Oboje je postalo sestavina njegovih kasnejših stvaritev, hkrati pa gre tudi za dvoje pomembnih točk, ki ga umeščata v slovensko likovno umetnost na novi ravni. Ko se je v osemdesetih letih po mnogih napovedih izkristaliziral pojem postmodernizma z vsemi posledicami, se je Branko Suhy znašel v posebni poziciji. V primeri z zelo vabljivo New Image, ki je igrala predvsem na karti spontanosti in skrivanja znanja, je bil njegov tip grafičnega in slikarskega oblikovanja preveč »obremenjen« z znanjem, s pretanjeno estetiko in veliko razgledanostjo. Mlademu umetniku se je upiralo, da bi posnemal nebogljene likovne poskuse mladostnikov, še bolj pa se mu je upiralo pretirano resno, hkrati pa naivno in diletansko citiranje klasikov. Citiranje, kot ga je spoznal pri Gabrijelu Stupici (ki uporablja citat kot hommage in hkrati s tem kot izhodišče za soočenje z neko preteklo veličino) ali pri Janezu Berniku (kjer gre za ironične namige), mu je bilo zato dosti bliže. Vendar pa je prevzel citat bolj dobesedno in bolj v skladu z estetiko, kakršno je v najčistejši obliki izrazil Eco v Imenu Rože — to pa pomeni, da je postmodernistična klima opravila svoje in opredelila mladega avtorja. Kljub temu je Suhy še razmeroma dolgo časa vztrajal pri modernističnih izhodiščih in pri iskanju pretanjenih estetskih učinkov — ki se kažejo tako v sijajno obdelanih grafičnih površinah kot pri strukturiranju ploskev v slikarstvu. Ne smemo pa pozabiti na umetnikovo navezanost na klasično ikonografijo in na kompozicijske obrazce, ki imajo dvojni izvir — navezujejo se tako na renesančni kot na modernistični princip uravnovešene in v sebi zaključene, polne stvaritve.

Tako je Branko Suhy iskal svojo identiteto med dvema nasprotujočima si poloma. V renesančni in baročni umetnosti (spomnimo se njegove grafike, kjer je uporabil Rembrandtovo grafiko, ne le kot citat, ampak tudi kot komplementarni pendant »abstraktni« polovici lista) je občudoval znanje starih mojstrov in njihova pretresljiva sporočila. Prav tako ga je okupiral problem mojstrstva iz tistih časov, ko je likovna govorica z vso svojo polno avtonomijo rasla iz nedvoumne »pripovedi«. Po drugi strani pa je iskal čisto likovno strukturo v območjih izredno poenostavljenih likov in form, v prostoru, kjer govori le ne-

kaj barv in ploskev. Iz tega občudovanja in iz dvojnega interesa izvira tudi globoka notranja napetost njegovih stvaritev, ki se na zelo samoumeven način umiri, ko se odloči za eno samo izhodišče (čeprav tudi to vsebuje prvine protipola).

Vsa ta iskanja pričajo, da je Suhy delil usodo mlade generacije, ki se je začela uveljavljati v sedemdesetih letih, pomenijo pa tudi dokaz, da se je mladim slovenskim umetnikom dogajalo isto kot njihovim kolegom v Evropi. Morda je šlo na Slovenskem le za manjši zamik, ki pa gre na račun domače kritike in likovne javnosti, saj je začela spoznavati novo problematiko mladih šele takrat, ko je videla potrditev v Evropi v italijanski Transavantgardi in pri nemških Novih divjakih. To je bil trenutek, ko so se razkrile pritajene moči in snovanja. Vendar pa je Suhy v tistem času (okrog leta 1980) navezoval bolj na smer, ki je iskala novo likovno senzibilnost v uporabi citatov in v anahronizmih — vendar tako, da je oboje vključil v izrazito estetsko, modernistično izpoved.

Spet pa lahko mladega umetnika umestimo v evropski kontekst po njegovih izrazito profesionalnih odzivih na dogajanja v slovenskem likovnem prostoru. Gre namreč za umetnika, ki se ni vključil v nobeno od znanih grupacij (do-

brohotne pozornosti je bil v začetku deležen od članov modernistične Skupine 69). Zato je moral za lastni »program« poskrbeti sam — to vrsto afirmacije pa si je priboril z zelo pogostim razstavljanjem, ki se je v slovenskih razmerah izkazalo kot dvorezni nož. Obenem pa se je angažiral tako, da je sorazmerno zgodaj dobil reprezentativno monografijo, s katero si je začel utirati pot v širši prostor. Tovrstni angažma, ki ga javnost dopušča skupinam (morda gre za refleks kolektivistične zavesti), zameri pa ga posameznikom, potemtakem pomeni pomembno stopnjo v njegovem razvoju. Vlil mu je dobršno mero samozavesti, hkrati pa ga je osamil — vendar Branku Suhyju samota ne pomeni nečesa slabega, navsezadnje ne gre za izolacijo, saj z odprtimi očmi spremlja dogajanja v svetu. Samota njegovega ateljeja je mikroklima, v kateri lahko nastajajo podobe, ki jih ne obremenjujejo skupinska razmišljanja in nehoteni pritiski. Ko je sam s seboj pri svojem delu, za katerega živi, se mu odpira svet v vsej pomenljivosti in raznolikosti — a po drugi strani mu nudi tudi svojevrstno distanco, ta pa mu omogoča posplošitve, poenostavitve in luščenje zakonitosti iz množice podatkov. Narava njegovega dela je taka, da se do odgovorov (ali točneje, do novih vprašanj) dokoplje z risanjem, obdelovanjem grafične plošče, s slikanjem in z modeliranjem. Razmišljanje poteka hkrati z utelešanjem zamisli v materialu. Vsaka nova stopnja je tako rezultat trdega dela, zato je tudi sama v sebi logična in presenetljivo prepričljiva.

Suhyjevo mesto v mladi slovenski umetnosti ima še neko drugo razsežnost. Njegova navezanost na čiste modernistične rešitve in na ikonografijo, ki zajema prostor med tihožitjem, figuralno kompozicijo in prizori iz športnega življenja, ga vzpostavlja kot vezni člen med generacijami in kot preudarnega ustvarjalca, ki ni pripravljen na hitre menjave nazorov. Vsak korak, ki ga napravi, bodisi v figuraliko, bodisi v iskanje novih kategorij v okvirih klasičnih slikarskih motivov, je pretehtan in neštetokrat preskušen. Veliko število grafik, ki jih sploh še ni pokazal, iz vseh obdobij njegovega ustvarjalnega življenja priča, kako se loteva problemov in kako nastajajo zanimive transformacije. Obris Dürerjevega akta se je tako skozi številne grafike in slike spremenil v tog simbol. Od študije izrazite ženske postave, ki jo je umestil v asketski barvni prostor, do stiliziranega dela telesa (ki simbolizira celoto), se pred nami odvija napeta zgodba, polna obratov in hkrati izrazito konstruktivnega načina komponiranja. Tudi kadar gre najbolj daleč, ohranja elemente iz predhodnih faz, kadar pa katero od njih (navidezno) preskoči, ugotovimo, da je njene rezultate neopazno vtkal v nov kontekst.

Tak način dela seveda zahteva izredno disciplino in samoodpovedovanje. Kljub temu da se ne odreka spontanosti, pa tudi »naključne« rezultate, ki so kot sol, večkrat preveri na kasnejših stvaritvah in predvsem v eksperimentalni grafiki. Možnost za tak način dela mu seveda omogoča suvereno tehnično znanje in obvladovanje medijev — pa naj gre za grafiko, risbo, slikarstvo ali za plastiko. Obenem si privošči tudi poigravanje z mediji in medijske transformacije, ki pogosto izzvenijo kot čista likovna struktura, polna notranjega nemira in vprašanj. Tako po svoje nadaljuje izročilo ljubljanske šole.

Navezanosti na šolo pa se je Suhy začel otresati tisti trenutek, ko je zaznal možnosti, ki jih ponuja svežemu ustvarjalcu ohlapna doktrina postmodernizma. Oddaljevanje smo najprej zaslutili v grafikah in slikah s športnimi simboli (ping-pong, oblika tekaške steze, prvine, prevzete iz stripa itd.), kasneje pa v figuraliki, predvsem v »portretih«. To ustvarjalno obdobje se sicer navezuje na predhodne cikluse, vendar pa jih hkrati tudi zanika, saj pomeni dokončen prelom s tistimi vzori, ki so opredeljevali njegove prve korake v svet umetnosti.

Suhyjevo delo in njegov način življenja, ki se odvija med akademijo, kjer je docent za grafiko, in ateljejem ob Krki v Novem mestu, sta postala nerazdružna celota. Po eni strani je ustvarjalna izolacija tisti prostor, ki mu nudi možnosti za likovna razmišljanja, po drugi strani pa mu prav asketska osama narekuje tudi drugačen način komuniciranja. Zato se na profesionalen način loteva stikov z javnostjo — navsezadnje je njegova osebna zasluga tudi to, da je stalno prisoten v slovenskem likovnem okolju in da je drzno, kljub (relativni) mladosti dokazal, da poglobljeno monografijo zasluži tudi ustvarjalec, ki še nima Metuzalemovih let. V relacijah med ateljejem in javnostjo je zgradil svoj specifični svet, ki je protisloven in poln napetih trenutkov, skratka — v sintezo je združil svoje življenje in umetnost.

Jože Škufca

"V gimnazijo boš šel !"

Tako mi je maja 1951, pred 40 leti, ko sem v Žužemberku zaključeval sedemletko, ki je bila hkrati trirazredna nižja gimnazija, rekel Franc Mrvar, takratni ravnatelj na tej šoli, tudi moj razrednik in učitelj matematike ter ruščine. Povedal sem mu, da sem se odločil za uk trgovskega pomočnika, toda obveljala je njegova. Bil je avtoriteta, dober pedagog in ravnatelj. O učiteljišču in učiteljskem poklicu si tedaj še sanjati nisem upal. Bil sem globoko prepričan, da učitelji toliko znajo, da jih je nemogoče doseči. Vešče so razlagali stvari, ki so mi bile do takrat zavite v temo. Govorili so sproščeno, nekateri celo brez priprav pred sabo, na pamet. Jaz pa se pri enajstih letih še podpisati nisem znal. Zaradi vojnih razmer, ki smo jih otroci doživljali kot strahotno dejanje, skoraj štiri leta nisem videl šole od znotraj. Šele proti koncu leta 1945 je v Malo Lipje, na novoustanovljeno podružnico, le prišla učiteljica, Nada Mrežar iz Ljubljane. Učila je dopoldne in popoldne, v prostorni kmečki sobi z veliko krušnjo pečjo, iz katere je nenehno uhajal dim. Zbogom vojna! Strašne prizore smo morali sprejeti v svojo zavest, begali in skrivali smo se kot preplašene zveri.

Zdaj pa je prišla na vrsto šola, najprej spet abeceda in poštevanka, prvo branje pa je pomenilo neko svojevrstno uteho in enkratno slo po znanju, po spoznavanju novega. Porodila se je torej velika želja po potešitvi in osvežitvi. V svet branja, ki je bil čisto drugačen od sveta, ki ga je prinesla in zapustila vojna, so me popeljale Prežihove Slozice. Župančičeve uvodne besede v tej knjigi pa so me prevzele tako močno, da sem jih znal skoraj na pamet.

Vse domače naloge za nižjo gimnazijo sem napravil ponoči, ob oljenki. Podnevi je bilo treba garati. Taka je (bila) logika življenja za otroke na kmetih.

Za vstop v višjo gimnazijo je bilo treba napraviti sprejemni izpit iz slovenščine in matematike. Precej nad sto se nas je kot kandidatov za dva oddelka zbralo v veliki učilnici novomeške gimnazije. Napotke o poteku pisnih in ustnih izpitov nam je dajal prof. Rudolf Kranjec, Mirno, dostojanstveno, spodbudno, pa tudi opozarjajoče. Vse je nekako šlo, ko pa mi je prof. Milan Dodič predlagal, naj sklanjam samostalnik miš, se je zataknilo. V odvisnih sklonih sem namreč osnovo podaljševal v miško, torej v a-jevsko sklanjatev. Mislil sem, da me je ta neznatna žival, ki sem ji v Lipju vedno pravil miška, pri izpitu podrla, pa se je oglasil eden od članov izpitne komisije in odrešujoče pribil: »Milan, v petih letih se bo že naučil sklanjati tudi miš.« In tako sem, ne da bi znal sklanjati miš, opravil preizkus in se vpisal v četrti razred gimnazije.

V jeseni smo tudi suhokranjski novinci priromali v Novo mesto, najprej v šmihelski internat. Vse si moral imeti s sabo, celo žlico. Velike spalnice, še večje učilnice. Pravo kasarniško življenje. Prišleki na novo smo morali požreti marsikatero grenko, saj so nam starejši gimnazijski asi dopovedovali, da je gimnazija preveč resna stvar za take podeželane, ki da še pozdravljati ne znamo. V resnici pa ni bilo nič tako težkega, da ne bi bilo premagljivo. Le pri zgodovini mi je bilo nerazumljivo, da so se že v antiki Grki in Rimljani neusmiljeno vojskovali. Ob ogromni kulturi ogromno nemira in nasilja. Et tu, Brute! Pa tudi reforme smo že poznali. Svojevrstne smo doživljali tudi na gimnaziji. Na koncu pete je bil kot reden predmet ukinjena latinščina in namesto ruščine je prišla na vrsto nemščina. Nič reformskega se ni zgodilo s horo legalis. Zvečer nikamor, ne v javne lokale ne v kino. Ves čas pa je veljala še ena neizprosna zakonitost: denarja nobenega. Zato smo ob sobotah popoldne potovali v Suho krajino tudi peš. Garanje med počitnicami, največ na državnem posestvu v kočevskih hribih, mi je bolj nažiralo zdravje, kot prinašalo zaslužek. Prenočevati je bilo treba na prostem ali v za silo pokritih kolibah, četudi te je premočilo do kože. Da se le ne bi nikoli več ponovili taki časi!

Profesorji v gimnaziji pa so se menjavali, tudi pri slovenščini. Za prof. Dodičem se je v razredu pojavila prof. Vera Remic. Dobra učna moč in njen konjiček je bila svetovna književnost. Šele ko je ugotovila, da poleg Levstika, Kersnika, Tavčarja, Bevka, Prežiha in Kranjca prebiram tudi Balzaca in Zolaja, slednjega sem si izbral celo za dvourni referat, in da mi niso neznani francoski dekadenti, sem bil pri njej kar dobro zapisan. V sedmi gimnaziji, zdi se mi, da sredi leta, pa je v naš oddelek vstopil prof. Janez Kolenc, v gojzarjih in dekleta so hitro opazila, da se mu rokav na komolcu zaradi natrganosti že sumljivo sveti. Korakal je med klopmi, hotel je biti strog, občasno je zagrozil,

da bo vse pometal, toda v resnici sploh nismo imeli nobenih težav z njim, ne on z nami. Cankarja in Kosovela je predstavil tako celovito, poglobljeno in prepričljivo, da se mi je zazdelo, kot da so vsi drugi besedni umetniki ob njiju komajda vredni omembe. Za prof. Viktorja Fabjana smo hitro opazili, da ni uglašen z ravnateljstvom, saj je nekajkrat, kar izza katedra, kazal v smer ravnateljeve pisarne in ironično pripominjal: »Spet nekaj hočejo, jih bo že minilo.« V sedmi nas je poučeval biologijo, kemijo in mineralogijo. Veda o mineralih me ni pritegnila, pač pa se mi je zdelo pravo odkritje, ko je razložil, kaj vse se dogaja v atomih in kako nastane atomska energija. Strahote Hirošime in Nagasakija so bile samo deset let za nami. Bil sem pripadnik njegovega biološkega krožka, prebiral pa sem tudi revijo Proteus. Zato ni čudno, da sem si za peti maturitetni predmet, ki ni bil vnaprej določen, izbral biologijo.

Vrtel sem se tudi okoli Stezic. Objavil sem malo in še tisto bolj zaradi mode kot iz ustvarjalnih potreb. Zelo pa sem občudoval stezičarja Toneta Srebrnjaka, prijatelja in sošolca. Bil je pesnik, pisec črtic in epigramov. Na krivice je reagiral burno in s svojo intelektualno energijo in porazil vsakogar, če se je dotaknil njegovih nazorov o svobodni osebnosti. Božansko je ljubil svojo mater, o kateri je v intimnih prijateljskih krogih govoril z največjim spoštovanjem. Po maturi je iskal smisel obstoja in življenja, prekinil študij, se zaposlil in tudi navezanost na družino mu ni preprečila hotene poti iz življenja.

V povezavi s fiziko se pogosto spomnim na sošolca Franceta Kresala, zdaj je doktor zgodovinskih znanosti, kako je z aparaturami dve šolski uri ponazarjal nekatere poskuse, katerih avtor je bil Nikola Tesla. Vsi drugi poskusi iz fizike so se pravilom posrečili že prvič, saj so bili s skicami in formulami največkrat napravljeni in izpeljani kar na tabli. Nič hudega, saj samo fizike ni šel nihče študirat.

Pri matematiki od nekdaj velja pravilo: usus magister. Meni pa je bilo več do branja, celo stare revije sem začel prebirati, kot do vaj iz matematike. Seveda so bili za moje neznanje iz tega predmeta krivi, kdo drug kot profesorji. Dovolj mi je bilo kritik, da matematike ne znam, zato sem jo za maturo temeljito predelal, celo za prav dobro oceno. Tudi to ni bilo dobro, saj me je profesorica takoj, ko je bila ocena zaključena, opozorila, naj ne grem študirat tehnike.

Pravi mojster za reševanje matematičnih nalog pa je bil Stane Florjančič. Največkrat je pri zapletenih matematičnih problemih po krajšem premisleku napisal kar rezultat. Učiteljica matematike je najprej posumila, da rešitve od kod plonka, pa se je izkazalo, da si je potek naloge vse do rezultata ustvarjal kar v zbranem miselnem zaporedju in precizno zapisal samo končno rešitev. Smejal se je samo tedaj, kadar to komu ni bilo všeč. Kljub strogim pravilom pri maturi si je dovolil pri pisnem delu več kot pol ure zamude. Na vprašanje, zakaj je prišel prepozno, je hladno in seveda brez opravičila odgovoril: »Pri frizerju sem bil, saj ste rekli, da moramo biti pri maturi urejeni.« Stane je šel študirat agronomijo in na koncu drugega letnika, ko je opravil vse izpite, se je odpeljal na Bled in se prepustil usodnemu objemu vode Blejskega jezera.

Ob teh in drugih tragičnih usodah naše generacije se pogosto ustavim pri Prešernovih verzih

Ko brez miru okrog divjam...

Predsednik maturitetnega odbora pri naši maturi je bil dr. Metod Mikuž, zelo razgledan človek. Pri vseh predmetih je postavljal dodatna vprašanja. Pri biologiji me je presenetil z vprašanjem, kaj so atavizmi. V glavnem je sam odgovoril nanj. Še danes imam občutek, da so se pri tej maturi tudi profesorji krepko namučili.

Maturo smo opravili vsi, saj je osip že prej opravil svoje. Do osme nas je prišla le polovica od vpisanih v četrti razred. Na slavnostni podelitvi maturitetnih spričeval nam je dr. M. Mikuž med drugim dejal: »Opravili ste zrelostni izpit. Naj ne bo nihče prepričan, da kaj zna. To spričevalo je samo vstopnica za resno nadaljnje študijsko delo.« Čeprav je povedal resnico, so me njegove besede vseeno presenetile. V sebi sem bil prepričan, da mi je gimnazija vendarle dala veliko. Za delo res nismo bili prav nič usposobljeni, še za solidno pisanje ne. Doma pa so bili prepričani, da bom šel v službo, saj je bilo v druži-

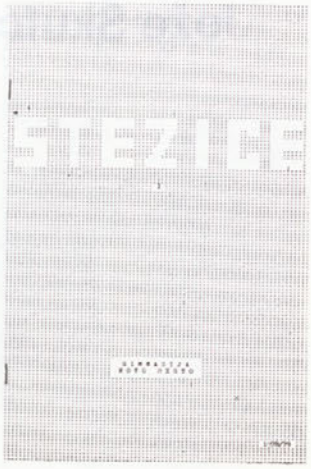

ni še osem mlajših od mene. V Ljubljano sem odšel z izgovorom, da moram opraviti še enoletni tečaj. Celo ob taki novici je bilo preveč vzdihovanj. Vpisal sem se na slavistiko, ker fakultere za gozdarstvo nisem mogel najti. Najbolj zadovoljen sem bil, da mi prvega pol leta ni bilo treba delati jezikovnih vaj pri tabli. To je bilo veliko priznanje šoli, s katere sem prišel, predvsem pa učiteljem. Samo še dve slovenski gimnaziji sta poleg novomeške v tistem času uživali tak sloves.

Za golo eksistenco sem tri leta serviral v študentski menzi, delal v Pionirski knjižnici in še kje. Dolenjci in Posavci smo imeli močan študentski klub in nekaj časa smo izdajali tudi Študenta kot prilogo Dolenjskega lista.

Ker se po diplomi in vojaščini nisem mogel zaposliti v knjižnici in ne na področju enologije, sem postal šolnik. In tako sem se kot učitelj in ravnatelj za krajši čas spet ustavil na novomeški gimnaziji. Škode ji menda nisem napravil, vsaj zavestno ne. Gimnazija je kljub vsem reformskim viharjem ohranila svojo raven, svoj renome. Le komu ni mar dobra slovenska šola!

Ob 245-letnici ji zaželimo uspešno in srečno pot, ki naj je bo deležen sleherni, kdor z upanjem in hotenjem po potrditvi vstopa vanjo.

Šola se dotakne samo dela človekovih miselnih, čustvenih in socialnih razsežnosti. Verjetno najpomembnejših, toda celota bivanja in odzivanja posameznika je vedno ujeta v enkratno usodnost, ki jo narekujejo težko obvladljive silnice življenja. Če bi ostal kmet, ne bi »zagrešil« niti tega zapisa. Lepše bi bilo pisati o čebelah, panjih, polhih in o zlati pšenici.

Tomaž Šolmajer

Moram priznati, da me je vaše pismo zelo razveselilo, saj vedno znova ugotavljam, da sem si prav v letih na novomeški gimnaziji pridobil tak pogled na svet, da sem se pozneje lahko ustrezno vključeval v delo doma in tudi v tujini. Sem zelo počaščen, da smem odgovoriti na vaš vprašalnik, in tu so odgovori:

Dijak novomeške gimnazije sem bil v letih 1963—1967. Diplomiral sem na oddelku za fiziko naravoslovne fakutete univerze v Ljubljani, kjer sem potem doktoriral iz kemije. Pri izbiri študija sem precej nihal med fiziko in farmacijo, in morda je prav to vplivalo na to, da sem se kot novopečeni fizik usmerjal v raziskave najprej na področju molekularne spektroskopije in nato na področju delovanja zdravil. Z raziskavami, kako neko zdravilo doseže biološki učinek po vezavi na protein-receptor v celici, se ukvarjam že, odkar sem začel z delom za doktorat in sem objavil (s sodelavci ali sam) kakih štirideset znanstvenih razprav. V letih 1984—1986 sem delal na kalifornijski univerzi in Salkovem inštitutu za biologijo v La Jolli (Kalifornija), zdaj pa sem že drugo leto na biocentru univerze v Baslu. Pri delu uporabljam predvsem velike in zelo hitre, celo največje računalnike, saj so biološki sistemi, ki jih proučujemo, dokaj kompleksni in šele tako zmogljiva orodja omogočajo dovolj podrobno napoved lastnosti zdravilnih učinkovin.

Kot zgled uspešne uporabe take metodologije naj navedem primer iz dela naše skupine v La Jolli: nova zdravilna učinkovina, ki smo jo načrtovali s pomočjo računalnika (peptid, zgrajen iz desetih aminokislinskih ostankov, ki učinkuje tako, da regulira izločanje enega pomembnih hormonov nadledvične žleze), je po aktivnosti presegla celo doslej najbolj učinkovito spojino, ki so jo naredili z dolgoletnim mukotrpnim in dragim poskušanjem po metodi sistematskega spreminjanja posameznih aminokislin v izhodni spojini (pred tem so naredili in preizkusili že več kot 3000 spojin).

Aleš Vesel

SPOŠTOVANI!

Tako prijazno povabilo bi bilo prav grdo odkloniti. Ko pa sem iskal kakšen zanimiv, opisa vreden dogodek iz svojih gimnazijskih let, v klobčiču spomina ni bilo niti, ki bi se lahko vila na poldrugi strani. Tudi kljub štiriletnim prizadevanjem profesorja Kolenca sem ostal le polpismen.

Imam pa zato nadomesten predlog. Igranje klavirja mi povzroča malo manj

težav kot pisanje. Zato sem pripravljen sodelovati na »svoj« način. Če se vam zdi zamenjava dovolj poštena, bi se oglasil pri vas. Da pa vas ne bi nadlegoval ob nepravem času, bi ob vašem morebitnem soglasju z mojim predlogom prosil, da mi sporočite, kdaj bi najlaže pogrešali nekaj trenutkov za neobvezujoč pogovor.

Toni Vovko

Že pri vpisu oziroma sprejemnem izpitu na gimnazijo se mi je zdelo, da bom profesorjem povzročil veliko preglavic in težav. Učenje in pridnost sta mi bila zadnja skrb — hotel in želel sem ustvarjati, početi vse tisto, kar sem čutil v sebi, spreminjati, spreminjati... Moji profesorji se tega prav gotovo še spominjajo.

O sebi ne bi rad pisal, kajti o rezultatih mojega dela naj pišejo in jih ocenjujejo drugi. Zato sem se odločil, da bom nanizal le nekaj utrinkov iz življenja v gimnazijskih letih.

— Prag gimnazije sem prestopil z velikim spoštovanjem in strahom, kajti vedel sem, da vstopam v hram učenosti. Nisem bil edini s takimi občutki. Generacija mojega razreda je bila namreč kmečkega porekla. Srečo sem imel, da smo se vsi enako misleči srečali v istem razredu in se dobro razumeli med sabo. Še v največjo podporo nam je bil prof. Dobovšek, ki nas je vzpodbujal in nam bil tudi vzor človečnosti in kot takega smo ga občudovali.

— Precej nas je bilo, ki nismo imeli denarja niti za knjige pa smo se odločili, da si po pouku kaj zaslužimo. Zaposlili smo se v Krki, tovarni zdravil, kjer smo opravljali različna priložnostna dela (Janez Pezelj, Dušan Skupek, Miro Gutman, Vlado Magnik, Janez Butara...). Že tedaj sem bil počaščen z nalogo, da sem lahko podpisoval direktorja Krke magistra Borisa Andrijaniča. To mi je bilo v posebno čast.

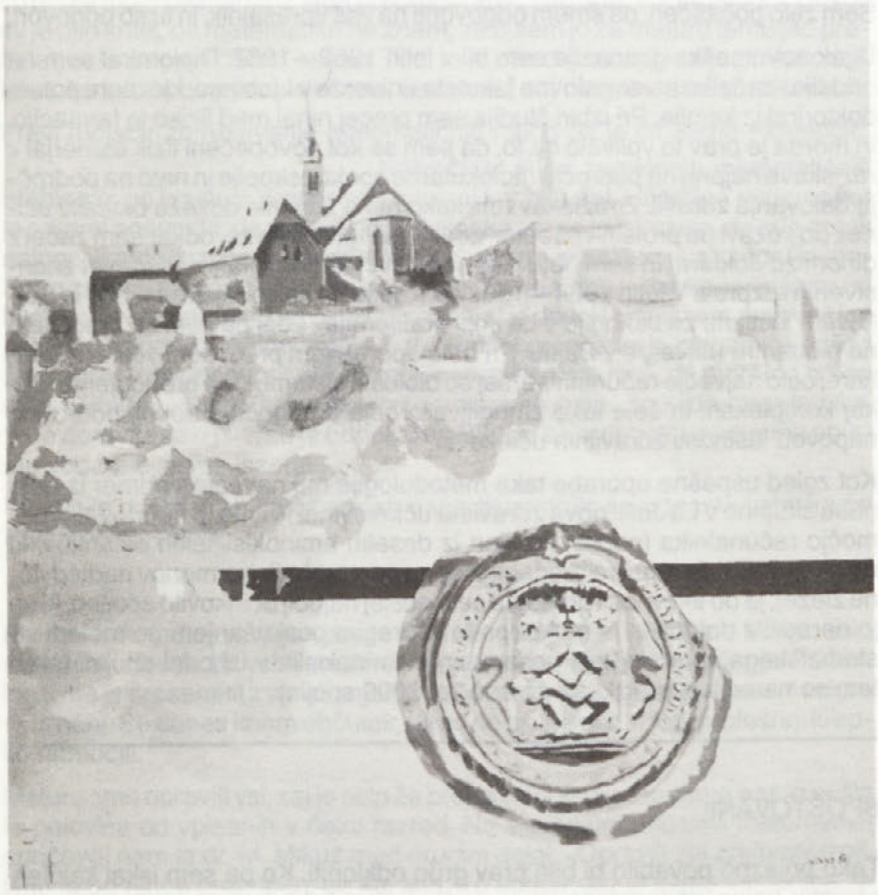

— Takratni urednik Stezic je bil sedanji novinar Milovan Dimitrič. Sledili smo mu z velikim spoštovanjem, saj so nam bile Stezice edina možnost spoznavanja ustvarjalnosti v tedanjem času. Prav vesel sem bil, ko so me povabili,

da bi v njih sodeloval kot ilustrator. Težko je bilo držati korak z ilustratorji, kot so bili Marin Berovič, Milček Komelj..., vendar smo se po svojih močeh trudili. Posledica vsega je bila razstava ilustracij Stezic (1968) pod vodstvom Bože Podrgajs in sicer kar na hodniku gimnazije.

— Takrat je prišel na šolo prof. Ferbar in nam vcepil naslednje misli: ČLOVEK MORA POČETI, KAR JE V NJEGOVI DUŠI. Odločil sem se in ustanovil Kulturno-umetniško društvo Bela krizantema, kar je bilo za tiste čase nekaj novega, za nas pa velik izziv. V društvu so sodelovali likovniki, literati, režiserji... svetovali in pomagali pa so nam Boža Podrgajs, prof. g. Škufca, pokojni igralec Stane Sever... Med tem časom sem napisal tri dramske tekste, od katerih smo dva uprizorili in z njima nastopali tudi po Sloveniji.

— Nemalo vroče krvi je v naše vrste vnesla uvedba dijaške samouprave, ki smo jo razumeli po svoje, se upirali, borili in uveljavljali svoje poglede na svet. Tudi to je bila ena od pomembnejših šol za življenje.

Z gotovostjo trdim, da so bile gimnazijske Stezice osnova za duhovno kreiranje mojega življenja. Tudi v kasnejšem življenju sem iskal nove poti in možnosti, da izpovem tisto, kar je v meni napenjalo prsi in me dušilo v grlu. Za vse to, kar mi je v življenju uspelo, pa sem gotovo dolžan zahvalo svojim profesorjem.

O svojih delovnih rezultatih oziroma uspehih naj spregovorijo besede dveh »ilustratorjev« mojega dela: Jožeta Škufce in Marjance Kočevar.

Prizor
iz gledališke predstave
SKOZI TEMO ALI
DEVALVIRANA MORALA
Avtor:
TONI VOVKO
Izvedla:
Gledališka skupina
gimnazije
v letu 1971

»Toni Vovko se je rodil 1951. leta v Novem mestu. Kot takratni srednješolski profesor sem ga spoznal, ko je obiskoval pedagoško gimnazijo. V tistih letih je bil ves v ognju kulturnega življenja. Pisal je pesmi in dramske igre. Eno od njih je tudi sam zrežiral, postavil na oder in v njej tudi nastopil.

Razgibal je kulturno življenje na gimnaziji in zbral okoli sebe nemalo za kulturno življenje zagretih mladih ljudi.

V delovnih organizacijah, kjer je bil zaposlen, je tovrstno aktivnost nadaljeval. Postopoma je zapuščal besedo umetnost in se začel močno udejstvovati na likovnem področju, kjer je dosegel največje uspehe. Ob tem, da je bil ustvarjalec sam, pa je bil čvrsto vpet v organizacijske naloge, pridobival je za delo druge, spodbujal organizacijo seminarjev in kolonij, kjer so on in drugi pridobivali nova znanja za vse kvalitetnejše delo. Dejstvo je, da je sodeloval pri vseh večjih in pomembnejših prireditvah v Novem mestu. Njegovo znanje na tem ali onem področju je postalo nepogrešljivo za vse, ki so hoteli različne kulturne prireditve in manifestacije besedno, likovno, filmsko, scensko ali aranžersko obogatiti ali popestriti. Domiselen v iznajdbah je znal vse zamisli tudi ustrezno realizirati.

Vso to razgibano iskanje in udejstvovanje je gojil vse do današnjih dni. Ogromno izkušenj si je nabral tudi na delovnih mestih, v različnih odborih in komisijah, kot oblikovalec in ilustrator knjig in drugih publikacij kot uredn ik, kot pisec poročil in občasnih polemik.

Njegov delovni prostor je poln priročne strokovne literature, s katero si bogati splošno obzorje in vednosti o področjih, s katerimi se ukvarja.

Težko je našteti vse, kar je napravil, in to pošteno, solidno in spoštovanja vredno.«
(napisano 1988. leta)

Prof. Jože Škufca

Iz predstavitvenega teksta na eni od razstav, ki ga je napisala Marjanca Kočevar:

V gimnaziji v Novem mestu je bil urednik dijaškega glasila Stezice in vodja Kulturno umetniškega društva Bela krizantema. Takrat je napisal tudi svoje prve »ta zaresne« pesmi in režiral gledališke predstave. V tem času je napisal tudi dramo Skozi temo ali devalvirana morala, ki je dvignila mnogo malomeščanskega prahu, kljub temu je bila večkrat uprizorjena, čeprav je imel Toni z njo kup težav, največ seveda med ozkotirnimi profesorji.

Zaposlil se je v novomeški Krki, kjer je bil med ustanovitelji tamkajšnjega KUD-a. V tem času je ustanovil likovno skupino Vladimir Lamut, ki jo vodi še danes. Je tudi član predsedstva ZKOS in Združenja likovnih skupin Slovenije, galerijskega sveta Dolenjske galerije pa oblikovalec mnogih edicij s področja kulture, ki izhaja v Novem mestu.

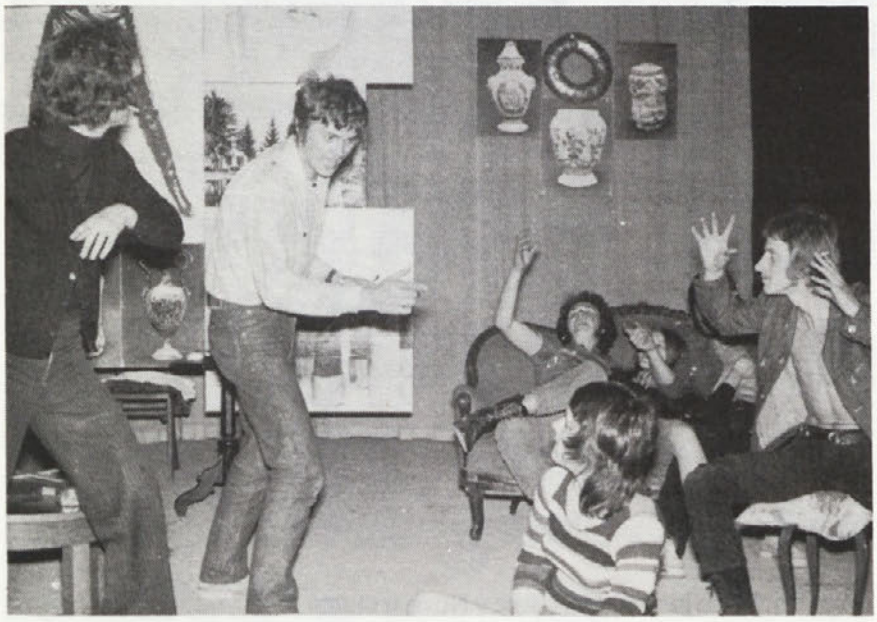

Kot oblikovalec je bil najbolj ustvarjalen pri grafičnem oblikovanju in oblikovanju spominskih predmetov iz naravne in kulturne dediščine.

Oblikoval je skoraj vse vizualne komunikacije za GIP PIONIR. V tistem času so pri PIONIR-ju v kvaliteti oblikovanja, seveda po Vovkovi zaslugi, krepko prednjačili pred vsemi jugoslovanskimi gradbenimi podjetji.

Ukvarjal se je tudi s filmsko dejavnostjo. Do sedaj je sodeloval pri snemanju enajstih kratkometražnih in treh celovečernih filmov. Za filma Stanovanje ni samo beton in Industrijske montažne hale je prejel na mednarodnem filmskem festivalu iz gradbeništva nagrado za režijo, scenarij in tekst, v letu 1990 pa kot prvi na Balkanu nagrado za reklamni film TKI GLOBOKO na svetovnem filmskem festivalu v Cannesu. Kot je bilo že omenjeno, pa je Toni Vovko slikar. Na tem področju je dosegel največ. Da je to res, priča podatek, da je imel osemindvajset samostojnih razstav, sodeloval pa je na več kot dvestotih skupinskih razstavah tako doma kot v tujini. Za kvaliteto je prejel enaindvajset nagrad in diplom doma in na tujem.

Prizor
iz gledališke predstave
SKOZI TEMO ALI
DEVALVIRANA MORALA
Avtor:
TONI VOVKO
Izvedla:
Gledališka skupina
gimnazije
v letu 1971

NAGRADE IN PRIZNANJA

1968 diploma zleta »BRATSTVA I JEDINSTVA«
1972 prva nagrada srečanja mladih talentov Jugoslavije
1973 prva nagrada srečanja mladih talentov Jugoslavije
1975 diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1976 diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1977 diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1978 diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1979 nagrada mednarodnega ex-tempora Piran
druga nagrada ex-tempora Labod
diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1980 odkupna nagrada mednarodnega ex-tempora LIPICA 80
diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1981 odkupna nagrada ex-tempora Velike Lašče
diploma ex-tempora Labod
diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1982 velika plaketa mesta Servola v Italiji
diploma ex-tempora Labod
diploma ex-tempora Krško
diploma sindikata gradbenih delavcev republike Slovenije za slikarstvo
1983 odkupna nagrada ex-tempora Labod
1987 odličje SVOBOD z zlatim listom

Ivan Zoran

Dijak novomeške gimnazije sem bil sedem let, od spetembra 1947 do junija 1954.

Po sili razmer sem se izšolal za geodeta in v tem poklicu delal do odhoda v vojsko. Po vrnitvi iz vojske sem bil nekaj mesecev brez zaposlitve. Ker sem od nečesa moral živeti, sem se jeseni 1960 ponudil Dolenjskemu listu za novinarja in bil po prestani preizkušnji sprejet. Takrat v Sloveniji še ni bilo fakultetnega študija za to delo, zato sem se moral do potrebnih znanj dokopati sam. Obiskoval sem tudi specializirane novinarske tečaje in seminarje ter se izpopolnjeval na dopisni novinarski šoli pri Jugoslovanskem inštitutu za novinarstvo v Beogradu. Po nekaj letih splošne novinarske prakse sem se specializiral in sem že skoraj petindvajset let novinar za kulturo in toliko časa tudi kulturni urednik. Če naj odgovorim še na vprašanje, kdo je vplival na izbiro mojega drugega, novinarskega poklica, v katerem mislim vztrajati do konca, pa lahko navedem vsaj tri odločilne stvari. To so: živ stik z areno življenja, nenehen stik z govorjeno in pisano besedo ter neizčrpne možnosti, da nekaj novega poveš in ustvarjaš.

Vaše delo in dosežki?

Poleg opravljanja rednega novinarskega in uredniškega dela pri Dolenjskem listu, kjer sem zaposlen že več kot trideset let, pišem in objavljam tudi recenzije o knjigah slovenskih založb, feljtone in druge publicistične spise, dalj časa pa sem urejal ali sourejal tudi občasno literarno-publicistično prilogo Dolenjskega lista, Dolenjske razglede.

Za novinarsko delo sem prejel republiško nagrado — nagrado Tomšičevega sklada.

Dolga leta sem se udejstvoval na splošno kulturnem področju. Bil sem predsednik ali član najrazličnejših strokovnih odborov in komisij pri kulturni skupnosti in ZKO ter pobudnik nekaterih akcij.

Od vsega, kar delam in kar sem delal, imam najdaljši staž na literarnem področju. Pesmi sem začel objavljati že kot dijak novomeške gimnazije, najprej v Brstju, potem še v Stezicah. Kasneje sem bil pet let sodelavec revije Mlada pota, objavljal pesmi v Perspektivah, Mladini, Tribuni, v Dolenjskih razgledih, Samorastniški besedi, zadnje čase pa tudi v reviji Rast in vsakoletnem Zborniku Doma in sveta.

Samostojno sem izdal tri pesniške zbirke: Dediščina (1975), To mora biti on-

kraj (1984) in Vpisi tesnobe (1987). Več mojih pesmi je v antologijah Pesmi dolenjske dežele (1983) in Iz bolečine zajemam (1990).

Leta 1985 sem dobil za literarno in publicistično delo Trdinovo nagrado.

Od leta 1988 sem član Društva slovenskih pisateljev.

Bil sem med pobudniki in soustanovitelji nove Dolenjske založbe in urednik ali sourednik knjižne zbirke in nekaterih drugih edicij.

RDEČA NIT

Nekaj takega.
Nekaj rdečega.
Nekaj kot živa
nit iz krvi.

Nit, ki se zvije v e.
Nit, ki se zvije v u.
Včasih v o in (e)s.
Nit, ki je brez glasu.

Nit, ki se sama
izpiše v SOS,
če ogrozi jo
kak nitkrvoses.

Nit, ki mrtve stvari
le podolgem šiva.
Rdeča nit iz krvi,
ostani živa!

GRAFIKA

V kvadratu oranžne svetlobe
črne osti —
oj, črne osti
sadistično zabodene.
Strašno,
kot nož v dekolteju.

Čudno, kako je vse
lahko.
Jezik zaudarja
po marinadi.
Niti s slivovko si ga več
ne opečeš.

Gizmnazijo v Novem mestu sem obiskoval od 1978—1982. Od doma, oče je namreč strojni inženir, zaposlen pri Pionirju, in iz osnovne šole sem prinesel nagnjenje do naravoslovnih predmetov, v gimnaziji pa so name vplivali predvsem družboslovni predmeti in tako sem se po končani srednji šoli preusmeril v arhitekturo. Zaposlen sem kot arhitekt pri Pionirju.

V arhitekturi odkrivam, kako bi človeka umestil med grajenim (urbanim) prostorom in naravo in kako se ta stavba staplja v že obstoječo zgrajeno strukturo. Arhitektura ni namreč stvar gole konstrukcije, to je stvar umetnosti, ki naj poznejšim rodovom govori tudi o svojem času rojstva.

Moram reči, da sem gimnazijska leta ohranil v lepem spominu. Razred, v katerem sem odraščal, je bil res prijateljska celota in to smo ohranili do današnjih dni, čeprav smo se razkropili po vsej Sloveniji. Vem, da smo drug na drugega zelo močno vplivali. Mnogi so bili tudi zelo pozitivno ambiciozni in prav to vzdušje mi je pomagalo, da sem se ustvarjalno razvijal tudi jaz.

Marjan Zupanc

Od sošolcev sem se najbolj družil s skoraj sosedom na Ragovski, z današnjim znanim politikom Gregorjem Golobičem, ki pa je takrat kazal večje zanimanje za filozofijo. Preusmeril se je pozneje.

ZAMISEL IZ ARHITEKTURE — POKRITJE DVORIŠČA

Pri srečanju z arhitekturo je pomembno analitično spoznanje njene preteklosti. Vzpostavljanje odnosa do biti zgradbe je pogoj za oblikovno inspiracijo — poseg v prostor z namenom, da ga bi »dogradil«, je nemogoč, ne da bi se z njim poistovetil.

Pri zasnovi pokritja gimnazijskega dvorišča je bila spoznavna pot drugačna, bolj spontana. Postopoma sem razumeval stavbo in njeno večplastno delovanje. Kot gimnazijec sem nezavedno doživljal duh hiše, ki je bil pomemben za kasnejši prostorski navdih — izkušnja je brez dvoma dimenzija, ki te spodbuja in načrtovano delo sublimira iz materije.

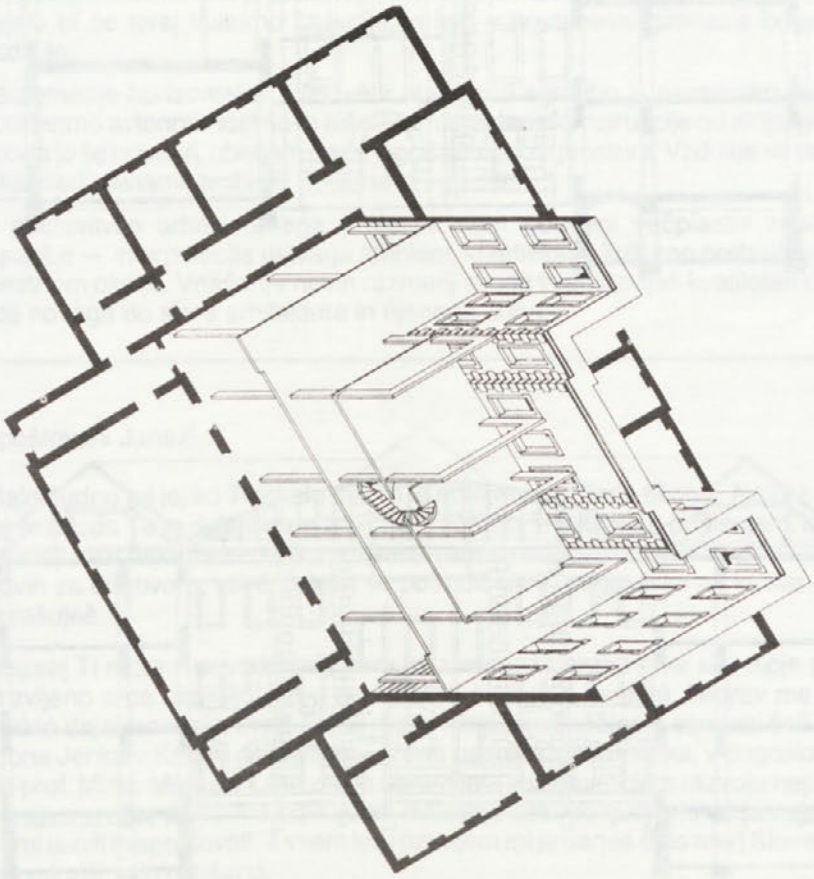

STEZICE
GLASILO NOVOMEŠKIH GIMNAZIJCEV
LETNIK 29 ŠTEVILKA 1

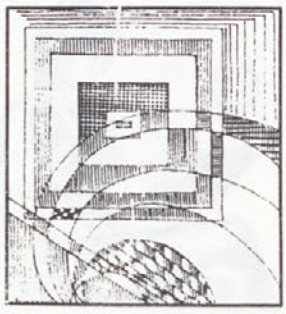

Živimo v času velikega zanimanja za preteklost. V postmodernizmu se razčlenjuje skoraj celotna umetnostna zgodovina. Vendar se do preteklosti lahko vzpostavlja tudi drugačen odnos. Nočem, da bi v preteklosti iskal nekaj izgubljenega, temveč jo je potrebno v njenih okvirih nadgraditi. S tem sem se namenoma dotaknil vprašanja pokritja dvorišča — poseg v obstoječ arhitekturni ambient.

Zaradi naštetih trendov so pogoste težnje po ohranitvi atrija v obstoječi formi, saj naj bi bilo dvorišče še vedno primaren element notranjega ustroja in organizacije hiše. Spustimo se v zgodovino: zgradba je bila zgrajena leta 1912 v avstroogrskem neoklasicističnem stilu. Tlorisna zasnova je imela obliko črke U. Čelo se je s poudarjeno fasado naslanjalo na ulično linijo, dvoriščni del pa se je z dvema krakoma spojil z naravno krajino Marofa. Občutljivo je bil ustvarjen odprt poljaven ambient — vmesna faza med javnim parkom in zaprtim prostorom v hiši.

Prostorske stiske po vojni so privedle do potreb po telovadnici. Nepravilna namestitev med naravnim in grajenim tkivom je botrovala današnjemu stanju: zaradi razmerij med višino in površino je volumen dvorišča preveč utesnjen, depresiven. Temu primore tudi nepravilna izpeljava poti. Prostor bi moral cirkulirati — dvorišče bi moralo biti zračno, potreben bi bil neposreden stik z okoljem. Obstoječe stanje terja prizadevno obdelavo, če hočemo doseči »symetrio« in ambient obuditi.

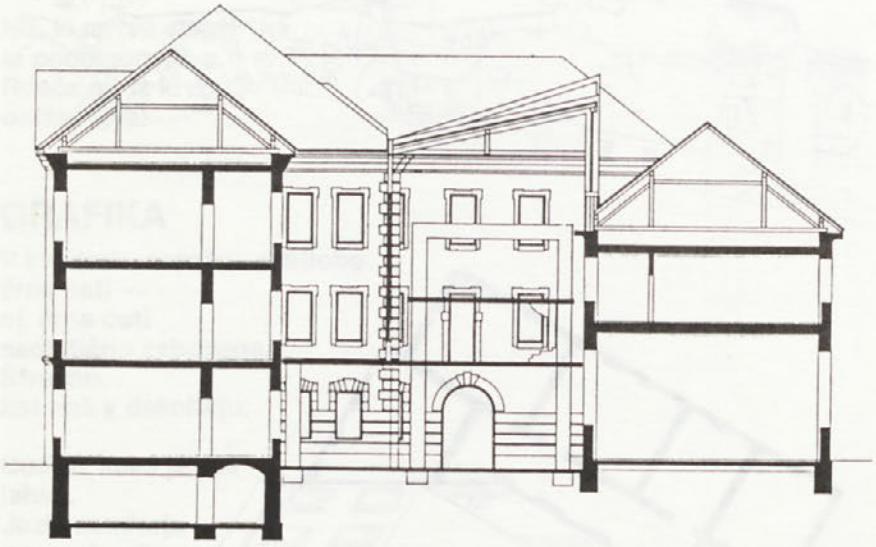

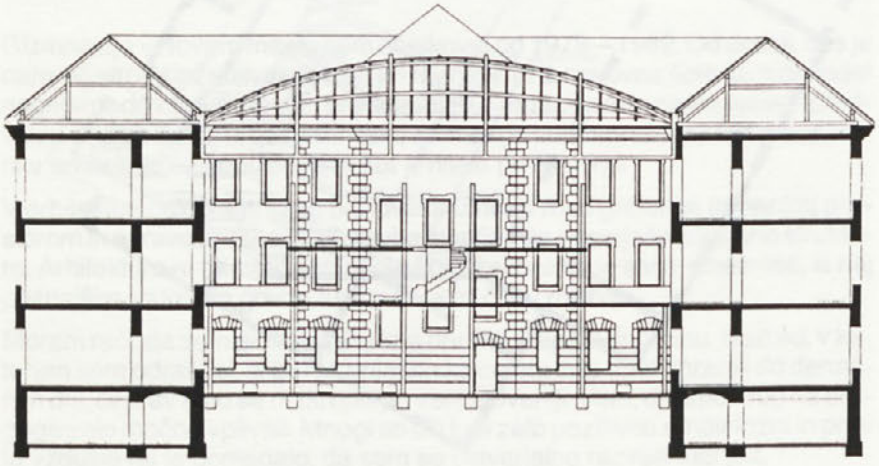

Zasnova pokritja dvorišča temelji na prenosu odprtega arhitektonskega prostora v zaprto atrijsko formo. Skušal sem izkoristiti kvalitete zunanjega fasadnega oblikovanja, ki so na objektu brez dvoma prisotne. Bogata klasicistična artikulacija, uravnotežen ritem okenskih osi, skrbna horizontalna členitev s poudarjeno obdelavo detajlov in poudarjen venčni zaključek so lastnosti, ki uvrščajo stavbo med imenitnejše v Novem mestu.

Zasuk fasade v interierni ambient tako, da bi ohranili naštete kvalitete, je mogoč le, da pokrijemo atrij nad vencem. S tem bi bila maksimalno izkoriščena bogata fasadna govorica, ki bi z občutljivim prenosom v diametralni notranji prostor dobila nov pomen.

Pri oblikovanju strešnega dela, ki je naslonjen na stavbni venec, me je vodila težja, da bi tem bolj poudaril obstoječe fasadne elemente. To sem storil tako, da sem ob klasicistično formo kapnih streh z venci kontrastno postavil čisto, mehko oblikovano ostrešje, ki kot opna prekriva osrednji dvoriščni prostor. Bakrena streha, ki jo nosi konstrukcija iz jeklenih škatlastih profilov, se rahlo dviga proti telovadnici in ob izkoriščanju višinskega stavbnega zamika omogoča bogato osvetlitev atrija. Nastane veliko okno — oko, ki gleda proti Marofu in ga znova približa dvorišču.

Notranja konstrukcija in horizontalna členitev atrija predvideva delitev med telovadnico in gornjim prostorom v višini prvega nadstropja. S tem razpolovimo previsoko razmerje med višino in tlorisom. V pritličju nastane 4.80 m visoka telovadnica, primerna za telovadbo brez iger z žogo. Slednje so zaradi glasnosti v tem delu manj primerne, saj so preblizu učilnic.

V prvem nadstropju s transparentno steno uokvirim heterogen tlorisni prostor. Nastane enotna dvoranska zasnova z bazilikalno osvetlitvijo in dva manjša atrija, ki zračita hodnike in sanitarije.

V osrednjem delu postavim »hišo v hiši« in tako ustvarim moderen ambient, ki služi različnim dejavnostim gimnazijcev, mladih z izrazito močjo razumskega dojemanja. Horizontalna delitev »hiše« omogoča multifunkcionalnost volumna, hkrati pa je izkoriščena velika višina notranjosti. Nastane vzdušje, kjer se odvijajo izvenšolske intelektualne dejavnosti, večja predavanja, gledališke, glasbene in filmske predstave, likovne dejavnosti, razstave in drugo. Dogajalo bi se torej kulturno življenje, ki ima v novomeški gimnaziji bogato tradicijo.

Neujemanje horizontalne členitve z obstoječo zgradbo je namensko, tako poudarimo avtonomnost nove hiše. Odmik jeklene konstrukcije od atrijskega oboda jo še poudari, obenem pa omogoča fluidnost prostora. Vzdušje se pretaka med stenami, ambient postane pregleden.

S postavitvijo arhitekturnega prototipa sem poudaril večplastni značaj zgradbe — interpolacija ustvarja ambient, ki refleksira kulturno prebujanje v mestnem okolju. Vnašanje novih razmerij skuša vzpostavljati kvaliteten odnos novega do stare arhitekture in njenega duha.

Niko Žvokelj

Spoštovani Janez!

Malo čudno mi je, ko Ti takole pišem, a sprejemam Tvoje tikanje. Najbrž niti ne slutiš, da Te je doletela neizmerna sreča, ko Ti tako hitro odpisujem, kajti na moji mizi čaka več kot osemdeset pisem na odgovore. Sem v velikih dolgovih za odgovore, vseeno sem se potrudil, da Ti odgovorim na to, kar me sprašuješ.

Najprej Ti moram povedati, da sem neizmerno hvaležen, ker si v moje pripravljeno srce razlil ljubezen do žlahtne materine besede, čeprav me še vedno daje pravopis. Pred Teboj me je učila slovenščine v osnovni šoli Simona Jenka v Kranju ga. Šeligo — žena pesnika in dramatika, v bogoslovju pa prof. Mirko Mahnič. Tako me je spremljala v vsem mojem razvoju neprecenljiva sreča, da so me učili ljubiti materino besedo ljudje, ki so jo najprej sami ljubili in spoštovali. Z vsem tem ozadjem mi je danes delo med Slovenci v Avstraliji zelo olajšano.

Zdaj pa k odgovorom, za katera me prosiš.

Rodil sem se v Kranju kot osmi otrok. Iz dobre krščanske družine je nastala pluralistična — trije bratje so bili v partiji. Moji starši so l. 1935 pribežali z dvema bratoma iz Ajdovščine v Kranj. Po osnovni šoli sem odšel v frančiškanski konvikt v Ljubljano, tam me je očaral lik sv. Frančiška. Vedno znova me je prepričeval njegov odnos do stvarstva in človeka. Pa tudi ljudskost njegovih naslednikov me je privlačevala. Že moja mladostna želja je bila, da bi naredil čimveč dobrega za ljudi, iz katerih sem izšel. Zaradi raznolikosti v domači družini mi ni bilo težko vzpostaviti stikov z ljudmi različnih prepričanj. Po prvi gimnaziji na Poljanah sem odšel v noviciat v Novo Gorico — Kostanjevico, kjer je živel in delal p. Stanislav Škrabec. Po končanem noviciatu sem odšel v Novo mesto, na gimnazijo imam zelo lepe in tople spomine. Tam sem preživel nepozabna leta od l. 1970—73. Sledila je teološka fakulteta, toda Novega mesta, ravnatelja Veljka Troha in sošolcev nisem mogel pozabiti. S sošolci smo se dobivali vsako leto.

Po prvem letniku sem na fakulteti v Pirotu »služil cesarja«. Petnajst mesecev sem preživel v kasarni« za popove i lopove. »Posledice — odklon do vojske. Potem sem delal dva letnika hkrati, da ne bi izgubil leta. Študij sem končal leta 1980. Naša fakulteta ima 12 semestrov. 28. junija me je na Kapitlju v Novem mestu posvetil v duhovnika sedaj že pok. Stanislav Lenič, ljubljanski pomožni škof. Tam smo bili posvečeni trije frančiškani — vsi dijaki novomeške gimnazije: Peter Lavrih in Alojz Božič iz razreda prof. Vasje Fujsove. Poleg je bil še moj sošolec in Tvoj učenec Franci Pivec, ki pa je bil naslednji dan posvečen v Mariboru. Peti, Jože Goličnik, pa je bil posvečen naslednje leto v Melbournu v Avstraliji. Tudi ta je bil z novomeške gimnazije.

Prvo službeno mesto je bila cerkev Marijinega oznanjenja v Ljubljani na Prešernovem trgu. V dveh letih trdega dela sem odkril v sebi posebno karizmo za delo z otroki in jo s pridom uporabljal. Leta 1982 pa sem bil prestavljen v Novo mesto v klošter, kjer sem deloval do leta 1986. Zopet delo z otroki. V Novem mestu sem prišel za svojim sošolcem p. Cirilom Božičem, ki je odpotoval na delo med avstralske Slovence v Sydney, kjer deluje še danes in je postal pred dvema tednoma vodja našega središča v Sydneyu.

Že v Novem mestu sem ustanovil pevski zbor mladih, na katerega sem zaradi izrednih uspehov še danes ponosen. Leta 1986 sem odšel k Novi Štifti pri Ribnici, ki je znana božja pot. Čudovita okolica in posebni ljudje. Tu sem v cerkvi prirejal zaradi izredne akustike cerkve številne koncerte. V Ribnici sem vsako leto priredil deset ali več kulturnih prireditev. Tam sem se ukvarjal tudi z ekonomijo, kajti cerkev se je začela pripravljati na 350-letnico. Tako sem se še močneje povezal s čudovitimi ljudmi, tako da so mi v šali ponudili celo županskо mesto.

Leta 1988 sem se oglasil na razpis v frančiškanskem listu za delo v Melbournu. Odpotoval sem 5. 2. 1990., ustavil sem se najprej v Sydneyu za dva meseca, nadomeščal odsotnega patra, nakar sem odpotoval v Melbourne. Najprej so me presenetile ogromne razdalje, zato je tukajšnje delo popolnoma drugačno kot v domovini.

Avstralija je dežela s kako dvestoletno kulturno dediščino. Prebivalcev je okoli 17 milijonov, večinoma so to priseljenci z vsega sveta. Slovencev je tu okoli 25 — 30 tisoč. Skoraj polovica prebivalcev živi v dveh največjih mestih v Sydneyu in Melbournu, sama država pa je razdeljena na federalne enote in jaz delujem v državi Viktoriji, kjer živi okoli 12.000 Slovencev. Poleg rednega duhovniška dela smo tudi socialni delavci in seveda kulturni. Naš center v Melbournu se imenuje Versko in kulturno središče. V tem središču delujeva dva duhovnika. Obiskujeva naše ljudi po vsej Viktoriji. Razdalje se merijo v 100 in 1000 kilometrih oz. v urah in dnevih potovanja. Pod slovensko cerkvijo imamo dvorano, ki je namenjena družabnim in kulturnim prireditvam. V središču deluje tudi nedeljska slovenska šola, imenovana po škofu Slomšku. Večina bogoslužja je v slovenskem jeziku. Največji problem je, da že prva generacija tukaj rojenih otrok ne obvlada več materinščine. Zato zelo rad delam med mladimi, da se zavedo, od kod izvirajo. Imamo močan mladinski zbor Glasniki in folklorno skupino Rožmarin, ki šteje preko trideset mladih.

Nov izziv pa je zame pomenilo tudi sodelovanje pri pripravljanju radijskih oddaj za Slovence. Na teden imamo tri ure slovenskega programa na dveh radijskih postajih. Prva je državna, ki deluje multikulturno, in se imenuje SBS. Vsak teden ob četrtkih pripravljam petminutna razmišljanja. Druga postaja pa je privatna, tam pa vsak drugi torek pripravljam enourno oddajo, ki posreduje našim rojakom novice od doma, novice iz našega življenja, ima bogato kulturno noto in seveda nepogrešljivo slovensko glasbo — od narodnozabavne, zabavne do zborovske.

Pater, s katerim delujem v Melbournu, izdaja mesečnik Misli, v katerem sodelujem s članki. Izhaja že 40 let. Naročnikov ima preko 2000, kar pomeni, da je to izseljenski list z največjo naklado.

V Avstraliji bomo ostali po pogodbi do 1993. leta, za nadalje je prepuščeno moji odločitvi.

Dragi Janez, napisal sem Ti veliko, zato upam, da boš iz tega lažje našel kaj primernega za vaše Stezice. Ob zaključku Ti moram povedati, da si lahko na nekdanje učence našega razreda ponosen, kajti niti en razred ni tako povezan, kot smo prav mi. Preden sem odpotoval, so mi sošolci pripravili slovo.

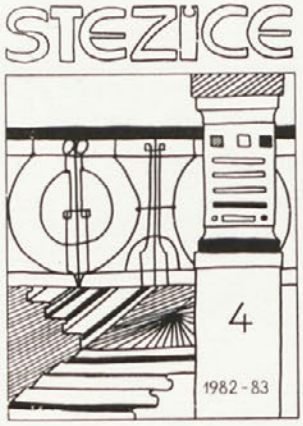

Zbrali smo se v Stopičah na večerji, tam so mi v spomin poklonili zlat križec, ki ga z veseljem nosim okoli vratu. Žal mi je še zdaj le to, da Tebe ni bilo zraven. Letos skoraj gotovo pridem v Slovenijo na 350-letnico Nove Štifte. Upam, da bomo spet organizirali srečanje. Z mnogimi si redno dopisujem. Res si lahko ponosen na nas. O tem prijateljstvu lahko napišeš tudi v Stezice.

Upam, da mi boš poslal to številko Stezic, lahko pa mi pošlješ tudi svoje pesemske stvaritve, s katerimi me je doslej oskrboval Jože Gorenc. Zelo bom vesel. Pozdravi, prosim, Vrbinčeve.

Lepo pozdravljam

Melbourne, 26. 2. 1991

NE PREZRITE!

Spoštovani bralec. Avtorjev ilustracij nismo podpisovali. Razlog je preprost. V mnogih primerih so bile nepodpisane ali pa so jih avtorji "podpisali" umetniško, nečitljivo ali pa s psevdonimom. Zato smo se v uredniškem odboru Stezic odločili za enostavno in pošteno rešitev - ilustracije bodo brez podpisov. Da pa avtorjem ne bi delali krivice, vabimo vse, ki bodo spoznali svoja mladostna dela, da nam to sporočijo. Na ta način bomo dodobra uredili dokumentacijo o nastajanju gimnazijskega glasila. Torej - vabimo vse, ki jim ni vseeno, kakšna je zgodovina Stezic, da se oglasijo.

UREDNIŠTVO!

Ilustratorji Stezic na tekmovanju mladih likovnih talentov Jugoslavije v Bihaću leto 1970

STEZICE

Leto 1990/91 Številka 2

STEZICE 3

Študijski oddelek

STEZICE

II 16756/1990/1991

377(497.12)(05)

919960324,1

COBISS

KNJIŽNICA M. JARCA, NOVO MESTO

245

posebna izdaja

1991